

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜR EKSENLİ KENTSEL DÖNÜŞÜM STRATEJİSİ OLARAK
KÜLTÜR MAHALLESİ: ESKİ MARDİN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mervenur YETİŞ
2100008042

Anabilim Dalı: Mimarlık

Program: Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Evrim ÖZKAN

ŞUBAT 2025

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜR EKSENLİ KENTSEL DÖNÜŞÜM STRATEJİSİ OLARAK
KÜLTÜR MAHALLESİ: ESKİ MARDİN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mervenur YETİŞ

2100008042

Anabilim Dalı: Mimarlık

Program: Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Evrim ÖZKAN

Diğer Jüri Üyeleri : Prof.Dr. Neslihan DOSTOĞLU

Doç.Dr. Esin HASGÜL

ŞUBAT 2025

ÖN SÖZ

Tez çalışmam boyunca bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren ve rehberlik eden değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Evrim Özkan'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam için gerekli ortamı sağlayarak ve katkılarıyla gösterdiği özveri ve ilgisi, bu çalışmanın tamamlanmasında büyük bir katkı sağlamıştır.

Bu süreçte, maddi ve manevi emekleriyle yanımda olan, sevgisi ve desteğiyle her zorluğu aşmamı sağlayan kıymetli aileme; eğitim hayatım boyunca hiçbir zaman desteğini eksik etmeyen canım babam Adil Yavuz'a, fedakârlıkları ve sabıyla her an yanımda olan sevgili annem Tülay Yavuz'a ve motivasyonu ile beni her zaman güçlendiren kardeşim Safa Mert Yavuz'a gönülden teşekkür ederim.

Hayatımın her anında olduğu gibi bu süreçte de desteğiyle yanımda olan, yalnızca bu çalışmamda değil hayatımdaki her işimde bana omuz veren, sabrı, anlayışı ve sevgisiyle bana güç katan sevgili eşim Emirhan Yetiş'e sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak, biricik oğlum Yağız Efe'ye olan sevgimi ve özlemimi, bu süreçte eksikliğimi hissettirmemek için her türlü desteği sağlayan aileme olan şükran duygularıyla birleştiriyor; onlara bir kez daha teşekkür ediyorum.

Bu tezin, alanına katkı sağlaması dileğiyle...

Saygılarımla,

Mervenur YETİŞ

ŞUBAT 2025

Enstitü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı : Mimarlık
Programı : Mimarlık - Kentsel Tasarım
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Evrim ÖZKAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans - Şubat 2025

ÖZET

KÜLTÜR EKSENLİ KENTSEL DÖNÜŞÜM STRATEJİSİ OLARAK KÜLTÜR MAHALLESİ: ESKİ MARDİN ÖRNEĞİ

MERVENUR YETİŞ

Bu çalışma, John Montgomery'nin kültür bölgeleri üzerine geliştirdiği çerçeveye dayanarak, kültür eksenli kentsel dönüşüm stratejilerinin, şehirlerin mekânsal, ekonomik ve sosyal yapıları üzerindeki etkilerini Eski Mardin örneği üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Montgomery, kültür mahallesini, sanatsal ve yaratıcı üretim faaliyetlerinin yoğunlaştığı, kültürel mirasın ve sosyal etkileşimin ön planda olduğu, kentsel yenilenme süreçlerinde ekonomik ve mekânsal dönüşümün itici gücü haline gelen alanlar olarak tanımlamaktadır. Eski Mardin'in bir kültür mahallesi olarak ele alınmasında, bölgenin tarihî mirası, geleneksel üretim ve ürün çeşitliliği, turistik cazibesi ve sosyal dokusu belirleyici olmuştur. Çalışmada, kültür mahallelerinin kentler üzerindeki fiziksel, ekonomik ve sosyal gelişim etkilerinin göstergeleri analiz edilmiş ve Eski Mardin'in bu bağlamda kültür mahallelerinin karakteristik özelliklerinden "aktivite, biçim ve anlam" boyutlarına ne ölçüde sahip olduğu araştırılmıştır.

Nitel bir yöntem benimsenen araştırmada; mülakat, kurum verileri, mekânsal analiz, doküman analizi, gözlem ve fotoğraflamadan faydalanılmıştır. Bu bağlamda Eski Mardin'de 119 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgular, Eski Mardin'in kültür mahallesi olma potansiyeline sahip olduğunu; ancak altyapı, modernizasyon ve kültürel etkinliklerin çeşitliliği gibi alanlarda iyileştirmeler gerektiğini göstermiştir. Bu bağlamda çalışma, kültürel mekânların kentsel dönüşümdeki rolünü vurgulayan özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültür Mahalleleri, Geleneksel Ürün ve Üretim, Eski Mardin, Kültürel Miras

Institute : Institute Of Graduate Studies
Department : Architecture
Programme : Architecture - Urban Design
Supervisor : Prof. Dr. Evrim ÖZKAN
Degree Awarded and Date : MA - February 2025

ABSTRACT

CULTURAL QUARTER AS A CULTURE-ORIENTED URBAN TRANSFORMATION STRATEGY: OLD MARDİN CASE

MERVENUR YETİŞ

This study, based on John Montgomery's framework of cultural quarters, aims to evaluate the effects of culture-led urban regeneration strategies on the spatial, economic, and social structures of cities, using the case of Old Mardin. Montgomery defines a cultural quarter as an area where artistic and creative production activities are concentrated, cultural heritage and social interaction are prioritized, and economic and spatial transformation serve as driving forces in urban renewal processes. The region's historical heritage, traditional production and product diversity, touristic appeal, and social fabric have been influential in examining Old Mardin as a potential cultural quarter. The study analyzes the indicators of the physical, economic, and social development impacts of cultural quarters and investigates the extent to which Old Mardin aligns with the characteristics of cultural quarters in terms of "activity, form, and meaning."

A qualitative research approach was adopted in the study, utilizing interviews, institutional data, spatial analysis, document analysis, observation, and photography. In this context, in-depth interviews were conducted with 119 individuals in Old Mardin. The findings reveal that while Old Mardin demonstrates potential to function as a cultural quarter, improvements in infrastructure, modernization, and the diversification of cultural activities are necessary. This study offers a unique contribution by emphasizing the role of cultural spaces in urban regeneration.

Keywords: Cultural Quarters, Traditional Products and Production, Old Mardin, Cultural Heritage

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	3
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. KÜLTÜR EKSENLİ KENTSEL DÖNÜŞÜM.....	15
2.1. Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	15
2.2. Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm Türleri.....	19
2.2.1. Öncü Projeler	19
2.2.2. Etkinlikler.....	20
2.2.3. Kültür Mahalleleri	21
2.2.3.1. Kültür Mahallesi Unsurları	22
2.3. Bölüm Sonu	29
3. KÜLTÜR MAHALLELERİ ÖRNEK ALAN İNCELEMELERİ	31
3.1. Belfast – Katedral Mahallesi, Birleşik Krallık	31
3.2. Wolverhampton, İngiltere.....	33
3.3. Rasht – Kapalı Çarşı, İran	36
3.4. Lahore, Pakistan	39
3.5. Bölüm Sonu	41
4. ALAN ARAŞTIRMASI	43
4.1. Mardin’in Tarihsel Gelişimi	44
4.2. Mardin’de Ticaretin Gelişim Süreci	49
4.3. Günümüzde Sosyal ve Ekonomik Yapı.....	51
4.4. Mimari ve Kültürel Özellikler	51
4.5. Araştırma Bulguları ve Tartışma	52
4.5.1. Aktivite.....	53
4.5.1.1. Birincil ve ikincil Arazi Kullanımlarının Çeşitliliği	53
4.5.1.2. Kültürel Mekânların Kapsamı ve Çeşitliliği	67

4.5.1.3.	Kafe Kültürü de Dâhil Olmak �zere Ak�am Ekonomisinin Varlığı	73
4.5.1.4.	Yaratıcı İşletmeler de Dâhil Olmak �zere Küçük İşletme Ekonomisinin Gücü.....	75
4.5.1.5.	Eğitim Sağlayıcılarına Erişim	76
4.5.1.6.	Festival ve Etkinliklerin Varlığı	79
4.5.1.7.	Sanatçılar ve Kültür �reticileri İçin Düşük Maliyetli �alı�ma Alanlarının Mevcudiyeti	87
4.5.1.8.	Ofis ve Stüdyo Kullanıcıları İçin Organize �alı�ma Alanlarının Varlığı	92
4.5.1.9.	Sanat Geliştirme Ajansları ve �irketlerinin Konumu	94
4.5.1.10.	Sanat ve Medya Eğitimi ve �ğretimi	95
4.5.1.11.	Devam Eden Kültürel Programlar	97
4.5.2.	Biçim	98
4.5.2.1.	Küçük �l�ekli Kentsel Morfoloji	99
4.5.2.2.	Yapı Stokunun �e�itliliği ve Uyarlanabilirliği	103
4.5.2.3.	Sokak Peyzajının Geçirgenliği.....	111
4.5.2.4.	Okunabilirlik.....	113
4.5.2.5.	Kamusal Alan Miktarı ve Kalitesi	115
4.5.2.6.	Aktif Sokak Cepheleri	120
4.5.2.7.	�ekim Noktaları.....	121
4.5.3.	Anlam.....	123
4.5.3.1.	�nemli Toplantı ve Toplanma Alanları.....	123
4.5.3.2.	Tarih ve İlerleme Duygusu	124
4.5.3.3.	Alan Kimliği ve İmajı	125
4.5.3.4.	Çevresel Göstergeler.....	126
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	133
6.	KAYNAKLAR	139
7.	EKLER	148

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Kültürel mahalleler: gerekli koşullar ve başarı faktörleri.....	5
Tablo 2. Yönteme İlişkin Detaylı Görsel	9
Tablo 3. Mülakat Örnekleme	13
Tablo 4. Mekânda Tespiti Öngörülen İlişkili Unsurlar	14
Tablo 5. Aktivite	24
Tablo 6. Biçim.....	26
Tablo 7. Anlam.....	28
Tablo 8. Çalışma Alanına Ait Birincil ve ikincil Arazi Kullanımlarının Çeşitliliği ..	54
Tablo 9. Kültürel Mekânların Kapsamı ve Çeşitliliği	68
Tablo 10. Kültürel mekânların kapsamı ve çeşitliliği	73
Tablo 11. Kafe Kültürü ve Akşam Ekonomisinin Varlığı	74
Tablo 12. Küçük İşletme Ekonomisinin Gücü	75
Tablo 13. Eğitim Kurumlarına Erişim ve Ulaşım	76
Tablo 14. Eğitim Sağlayıcılarına Erişim	78
Tablo 15. Festival ve Etkinliklerin Kapsamı ve Çeşitliliği	79
Tablo 16. Festivallerin ve etkinliklerin varlığı.....	87
Tablo 17. Sanatçılar ve Kültür Üreticileri İçin Düşük Maliyetli Çalışma Alanları ..	88
Tablo 18. Sanatçılar ve Düşük Maliyetli Kültürel Üreticiler İçin Çalışma Alanlarının Mevcudiyeti.....	91
Tablo 19. Ofis ve Stüdyo Kullanıcılarına Yönelik Organize Çalışma Alanları.....	92
Tablo 20. Ofis Ve Stüdyo Kullanıcıları İçin Organize Çalışma Alanlarının Varlığı.	94
Tablo 21. Sanat geliştirme ajansları ve şirketlerinin konumu.....	95
Tablo 22. Sanat ve Medya Eğitime Yönelik Mekânlar ve Faaliyetler.....	96
Tablo 23. Sanat ve Medya Eğitimi ve Öğretimi	97
Tablo 24. Devam Eden Kültürel Programlar	98
Tablo 25. Küçük Ölçekli Kentsel Morfoloji	100
Tablo 26.Yapı Stokunun Çeşitliliği ve Uyarlanabilirliği	104
Tablo 27.Sokak Peyzajının Geçirgenlik Analizi	112
Tablo 28.Okunabilirlik.....	114
Tablo 29.Kamusal Alan Miktarı ve Kalitesi	116
Tablo 30.Kamusal Alan Miktarı ve Kalitesi	119
Tablo 31.Aktif Sokak Cepheleri	120
Tablo 32.Çekim Noktaları.....	122
Tablo 33.Çekim Noktaları.....	123
Tablo 34.Önemli Toplantı ve Toplanma Alanları.....	124
Tablo 35.Tarih ve İlerleme Duygusu	125
Tablo 36. Alan Kimliği ve İmajı	126
Tablo 37.Çevresel Göstergeler.....	127
Tablo 38.Çevresel Göstergeler.....	128
Tablo 39. Aktivite, Biçim ve Anlam Genel Değerlendirme	130

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Tezin içeriksel ve yöntemsel gelişim kurgusu	4
Şekil 2. Çalışma Alanı	6
Şekil 3. Unsur ve Aktörler evreni	8
Şekil 4. Kültür ve Dönüşüm, Kültürel Dönüşüm ve Kültür Eksenli Dönüşüm	18
Şekil 5. Kültür eksenli dönüşüm türleri	19
Şekil 6. Belfast, Kuzey İrlanda	31
Şekil 7. Katedral Mahallesi görünümü.....	32
Şekil 8. Belfast Kültür Mahallesi Destinasyonu.	33
Şekil 9. Wolverhampton, İngiltere	34
Şekil 10. Wolverhampton Gezi Haritası	35
Şekil 11. Rasht, İran	36
Şekil 12. (a) Kuzey İran'da Rasht'in konumu; (b) Şehir merkezindeki Rasht Kapalı Çarşı bölgesinin menzili; (c) Rasht Kapalı Çarşı Canlılık aralığının dokusu ve kervansaraylarının konumu.	37
Şekil 13. Rasht Kapalı Çarşısı'ndan bir görünüm	38
Şekil 14. Pakistan, Lahor	39
Şekil 15. Lahor'un görünümü	40
Şekil 16. Eski Mardin'in Haritada Gösterimi	43
Şekil 17. Mardin İlinin Tarihsel Mekânsal Gelişim Süreci.....	48
Şekil 18. Milattan Önce Ticaret Yolları'nda Mardin'in Konumu.....	49
Şekil 19. İpek Yolu Anadolu Güzergâhında Mardin	50
Şekil 20. Çalışma Alanına Ait Hâlihazır Görüntüsü.	52
Şekil 21. Katılımcı Türü.....	53
Şekil 22. Çalışma Alanı Arazi Kullanımı	55
Şekil 23. Zemin Kat Kullanımı	56
Şekil 24. Çalışma Alanı İçerisindeki Ticari Yapı Türleri ve Kullanım Amaçları	57
Şekil 25. İnekler Çarşısı'nın Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu	59
Şekil 26. İnekler Çarşısının Genel Görünümü	59
Şekil 27. Semerciler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu	60
Şekil 28. Semerciler Çarşısının Genel Görünümü	60
Şekil 29. Leblebiciler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu	61
Şekil 30. Leblebiciler Çarşısının Genel Görünümü	61
Şekil 31. İplikçiler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu	62
Şekil 32. İplikçiler Çarşısının Genel Görünümü.....	62
Şekil 33. Baharatçılar Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu	63
Şekil 34. Baharatçılar Çarşısının Genel Görünümü	63
Şekil 35. Giyimciler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu	64
Şekil 36. Giyimciler Çarşısının Genel Görünümü	64
Şekil 37. Sobacılar Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu.....	65
Şekil 38. Sobacılar Çarşısının Genel Görünümü	65
Şekil 39. Yemeniciler Çarşısı'nın Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu.....	66
Şekil 40. Yemeniciler Çarşısının Genel Görünümü.....	66

Şekil 41. Demirciler Çarşısının Genel Görünümü	67
Şekil 42. Kültürel Mekânların Çeşitliliğinin Şematik Gösterimi.....	69
Şekil 43. Eski Mardin’de Kültürel Mekânların Ulaşım Ağı Açısından Konumlanışı	70
Şekil 44. Soldan sağa (Meryem Ana Kilisesi ve Mar Hırmız Kilisesi)	71
Şekil 45. Soldan sağa (Ulu cami, Kasım Tuğmaner Cami şeyh, Abdulaziz Cami)	71
Şekil 46. Bedestenler (Kayseriye Bedesteni)	71
Şekil 47. Mardin Müzesinden Görünüş	72
Şekil 48. Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Dış ve İç Görünümü.....	72
Şekil 49. Soldan-Sağa (Cumhuriyet Meydanı ve 1. Cadde’nin Akşam Görünümü, Akşam Yaya Hareketliliği ve Kullanım Yoğunluğu, Geleneksel Sıra Gecesi Etkinliği)	74
Şekil 50. Eğitim Kurumlarına Erişim ve Ulaşım Şeması.....	77
Şekil 51. Bienal Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere Ait Görseller.....	80
Şekil 52. Sanat Festivaline Ait Tanıtım Broşürü	81
Şekil 53. Mardin Uluslararası Film Festivali 1. 2. ve 3. Dönem Tanıtım Broşürleri.	81
Şekil 54. Uluslararası Mardin Uçurtma Festivalinden Etkinlik Görüntüleri	82
Şekil 55. Uluslararası Mardin Bulguru Festivali Tanıtım Broşürü.	84
Şekil 56. 2024 Yılı Harire Şenliği Etkinlik Görüntüleri	85
Şekil 57. Çalışma Alanı İçerisindeki Atölyelere Ait Görseller.....	89
Şekil 58. Sanat Üretim Alanları, Sergi Salonları ve Üst Kat Konaklama Alanlarından Görseller.....	89
Şekil 59. Sergi Alanları ve Düzenlenen Sergilerden Görseller.....	90
Şekil 60. Kültürel Etkileşimin Gerçekleştiği Mekânlar: Sahaf Kafe, Sanat Atölyesi, Kültür Kafe ve seramik atölyesi Görselleri.....	90
Şekil 61. Atölyeler ve Kültür Mekânlarında Düzenlenen Sergi ve Etkinliklerden Görseller.....	93
Şekil 62. Sergi Alanı ve Çalışma Birimini Gösteren Görsel, Geleneksel El Sanatları Atölyesinin Dış Görünümü	93
Şekil 63. Açık Alan ve Sokak Özelliklerini Gösteren Alan Çalışması Paftası	101
Şekil 64. Geleneksel Mardin Sokaklarının Görünümü	102
Şekil 65. Kent Sirkülasyonunu Destekleyen Abbara Geçiş Alanlarından Örnekler	103
Şekil 66. Bağdadi Restoran ve Cercis Murat Konağı	104
Şekil 67.Tarihi Değer Analiz Paftası	106
Şekil 68.Tescilli Parsellerin İşlevlerine Ait Örnek Görseller.....	107
Şekil 69.Tescilli Parsellerin İşlevlerine Ait Örnek Görseller.....	107
Şekil 70.Yapım Tekniği ve Malzeme Analiz Paftası.	109
Şekil 71.Alan İçerisindeki Malzeme Analizine Ait Oransal Dağılım Grafiği	110
Şekil 72.Tescilli Yapıların Malzeme Kullanım Oranları	111
Şekil 73.Sokak Peyzajının Geçirgenliğine Ait Görseller.....	112
Şekil 74.Yerleşim Alanının Okunabilirliğine Ait Görseller	114
Şekil 75. Doluluk – Boşluk Analizinin Hâlihazır Haritada Gösterimi.....	117
Şekil 76. Doluluk – Boşluk Analizi	118

1. GİRİŞ

Kültürel ve yaratıcı endüstrilerin dinamik etkisiyle, kültür eksenli kentsel dönüşüm, son yıllarda küresel ölçekte kent kültürünün korunmasına yönelik önemli bir paradigma haline gelmiştir (Evans ve Shaw, 2004; Markusen, 2014). Kentsel dönüşüm, "yenilenen alanların ekonomik, fiziksel ve çevresel koşullarını iyileştiren; sosyal veya kültürel değerlere sahip konut, ticari veya açık alanların olumlu dönüşümüne neden olan kapsamlı ve yapısal müdahaleler bütünü" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, kültürel planlama olarak adlandırılan ve kültür ile yaratıcılığı kentsel dönüşümün merkezine yerleştiren bir dizi strateji geliştirilmiştir. Bu stratejiler arasında kültürel etkinliklerin teşvik edilmesi, yaratıcı endüstrilerin desteklenmesi, kültürel mirasın korunması ve kültürel altyapının geliştirilmesi bulunmaktadır (Miles ve Paddison, 2005). Bu stratejiler, yerel yönetimlerin tarihi bölgeleri Kültür Mahallesi olarak markalama eğilimlerini teşvik etmekte ve böylece yerel ve bölgesel düzeyde kültürel ve sosyo-ekonomik büyümeyi desteklemektedir. Kültür Mahalleleri, kültür odaklı yenileme süreçleri aracılığıyla yaratıcı ekonomi ve turizm sektörünü canlandırabilen, sosyal şehir imajını ve mekân üretimini geliştirebilen yüksek kültürel olanakların ve kültürel faaliyetlerin yoğunlaştığı kompleksler olarak tanımlanmaktadır (Pourzakarya ve Bahramjerdi, 2019).

Kültür mahalleleri turist çekerek, istihdam olanakları yaratarak ve kültürel ve yaratıcı sektörlerde girişimciliği teşvik ederek kentlerin genel sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunmaktadır (Maggiore ve Vellecco, 2012). Kültür mahalleleri aynı zamanda kentler için benzersiz ve ayırt edici kimlikler yaratarak yer yapımında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu, kültürel varlıkların geliştirilmesi ve tanıtılması, yerel gururun teşvik edilmesi ve ziyaretçi çekilmesi yoluyla sağlanır. Başarılı bir kültür odaklı kentsel dönüşüm stratejisi olarak ortaya çıkan kültür mahalleleri kentsel alanları yeniden canlandırma, ekonomik büyümeyi teşvik etme, kültürel ve yaratıcı endüstrileri geliştirme, sosyal içermeyi teşvik etme ve şehirler için benzersiz kimlikler yaratma potansiyeline sahiptirler. Genel olarak, kültür odaklı bir kentsel dönüşüm stratejisi olarak kültür mahallelerinin kentsel alanların yeniden canlandırılması ve dönüştürülmesinde etkili olduğu görülmüştür (Montgomery, 2004; Chiu vd., 2019). Kültür eksenli kentsel dönüşüm stratejisi olarak kültür

mahalleleri, dünyanın dört bir yanındaki şehirlerde giderek daha fazla tanınmakta ve kullanılmaktadır. Son yıllarda, kentsel gelişimde kültür ve yaratıcılığın önemi giderek daha fazla kabul görmektedir. Kültür mahalleleri genellikle kültürel ve ekonomik kalkınmayı bütünleştiren daha büyük bir stratejinin parçası olarak görülmektedir (Aboukhater, 2020). Bu entegrasyon, fiziksel alanların eşzamanlı olarak yeniden canlandırılmasına ve kültürel faaliyetlerin ve yaratıcı işbirliklerinin teşvik edilmesine olanak tanıdığı için çok önemlidir. Kültürel mahalleler, sosyal eşitsizliklerin ele alınmasında ve şehirlerde kapsayıcılığın teşvik edilmesinde büyük potansiyel göstermektedir. Marjinal topluluklara ve yeterince temsil edilmeyen gruplara kültürel miraslarını ve yaratıcı yeteneklerini sergilemeleri için bir platform sağlayarak kültürel ortamdaki çeşitliliği ve kapsayıcılığı teşvik ederler. Ayrıca, kültür mahalleleri sürdürülebilir kentsel kalkınmaya katkıda bulunma kabiliyetine sahiptir. Kültür mahalleleri, mevcut altyapı ve binaları yeniden kullanarak yeni inşaat ihtiyacını en aza indirir ve tarihi ve mimari mirasın korunmasına katkıda bulunur (Maggiore ve Vellecco, 2012).

1.1. Çalışmanın Amacı

Yaşam koşullarındaki değişimlere bağlı olarak, binalar kültürel değerlerini ve fiziksel dayanıklılıklarını sürdürebilir, ancak işlevselliklerini yitirebilirler. Kültürel ve tarihi açıdan önemli mekânların canlandırılması, hem kent ekonomisi için hem de kültürel sürekliliğin devamı açısından büyük bir öneme sahiptir.

John Montgomery'nin Kültür Bölgeleri üzerine yaptığı araştırmasından ilham alan bu çalışma, kültür eksenli kentsel dönüşüm stratejisi olan kültür mahallelerinin, şehrin mekânsal, ekonomik ve sosyal yapıları üzerindeki dönüştürücü etkilerini Eski Mardin örneği üzerinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Eski Mardin'in bir kültür mahallesi olarak tartışılmasında; geleneksel ürün ve üretimin varlığı ve turistik bir yer olması etkili olmuştur. Buna göre çalışmanın yanıt bulmayı hedeflediği araştırma soruları şunlardır:

- Kültür mahallerinin, kentin fiziksel, ekonomik ve sosyal gelişimi üzerindeki etkisinin göstergeleri nelerdir?
- Eski Mardin, kültür mahallelerinin karakteristik özelliklerinden (aktivite, biçim ve anlam) hangilerine ve ne ölçüde sahiptir?

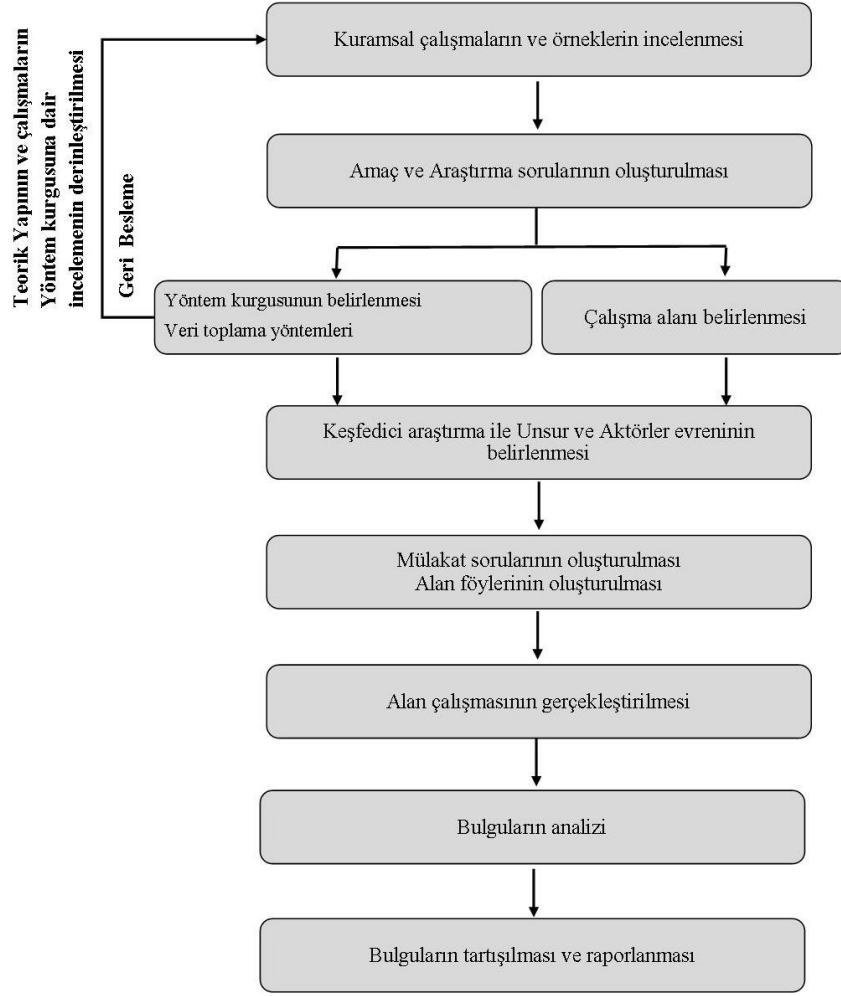
Bu araştırma sorularının yanıtlanmasıyla aslında alanın bir kültür envanteri de oluşturulacaktır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmanın coğrafi kapsamı Eski Mardin bölgesindeki belirli mahalleleri, sokakları ve tarihi yapıları içermektedir. Yerel halk, işletme sahipleri, ziyaretçiler, eğitimciler, kültür ve turizm yetkilileri ve belediye temsilcileri ile yapılacak görüşmeler aracılığıyla veri toplanmıştır. Çalışmada görüşülen kişiler, Eski Mardin'de yaşayan veya çalışan bireyler ile sınırlıdır. Mardin'in diğer bölgelerinde yaşayan ve/veya çalışan kişileri içermemektedir. Kapsam dışında bırakılan konular arasında ekonomik analizler ve demografik değişiklikler de bulunmaktadır. Bu kapsam, Eski Mardin'in doğal, kültürel ve tarihi özelliklerinin, geleneksel dokusunun varlığı nedeniyle belirlenmiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

İlk adım olarak araştırmanın temelini oluşturan kuramsal çerçeve belirlenmiştir. Kuramsal çalışmalar ve literatürdeki örnekler detaylı bir şekilde incelenmiştir (Montgomery, 1995, 2003, 2004, 2006, 2013; Pourzakarya ve Bahramjerdi, 2019; Riaz, 2022). Çalışmanın teorik çerçevesi, Montgomery'nin "aktivite, biçim ve anlam" modeli ve kentsel dönüşüm teorileri üzerine inşa edilecektir. Montgomery' nin çalışması temel kaynaklar arasında yer almakta ve kültür mahallelerinin fiziksel, ekonomik ve sosyal etkilerini inceleyen kapsamlı bir model sunmaktadır. İkinci aşamada kuramsal temeller ve literatür taramasından elde edilen bilgiler ışığında, araştırmanın amacı ve bu amaca ulaşmak için cevaplanması gereken araştırma soruları belirlenmiştir. Bir sonraki aşamada araştırma sorularının yanıtlanmasında hangi veri toplama yöntemlerinin kullanılacağı belirlenmiş, araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerini bir arada içeren ve bu iki yöntemin birbirine baskın olmadığı paralel desen kullanılmasına karar verilmiştir. Montgomery' nin modeli gibi kuramsal çerçeveler, bu yöntem seçimini destekler niteliktedir. Çalışmanın içeriksel ve yöntemsel kurgusuna Şekil 1'de yer verilmiştir.

Şekil 1. Tezin içeriksel ve yöntemsel gelişim kurgusu

Çalışmanın yöntem kurgusunun oluşturulmasında, teorik incelemede de saptandığı üzere, Montgomery'nin kültür mahallesi konusunda öncü olan 2003 ve 2004 tarihli çalışmaları yönlendirici olmuştur. Montgomery 2003 tarihli çalışmasında “kültür mahallesi”ni tanımlayıcı üç unsur belirlemiştir. Bu unsurlar aktivite, biçim ve anlam’dır. Yazar 2004 tarihli çalışmasında ise alan incelemesi yaparak, bu unsurlardan “aktivite” unsurunu, Birleşik Krallık’ta yer alan dört bölgede (Temple Bar, Sheffield, Hindley-Adelaide ve Manchester) çalışmıştır. Yazar, bu unsurların alt unsurlarını, gerekli koşullar ve başarı faktörlerini sıralamıştır. Montgomery’nin 2004 tarihli alan çalışmasında, tabloda yer verilen unsurlardan farklı olarak çalışmaya aktivite başlığı altına eklenen “devam eden kültürel programlar” unsurunun bir güncelleme olduğu kabul edilmiş ve yöntem oluşturma aşamasında bu çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmada takip edilerek alanda test edilecek unsurlar, Tablo 1’de verilmektedir.

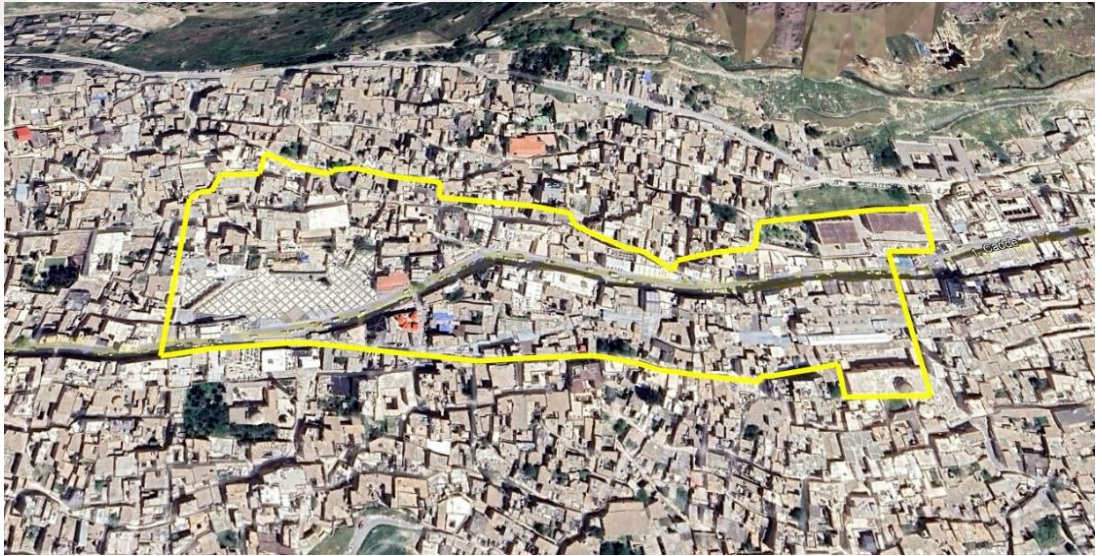
Tablo 1. Kültürel mahalleler: gerekli koşullar ve başarı faktörleri (Montgomery, 2003, 2004).

AKTİVİTE	Birincil ve ikincil arazi kullanımlarının çeşitliliği
	Kültürel mekânların kapsamı ve çeşitliliği
	Kafe kültürü de dâhil olmak üzere akşam ekonomisinin varlığı
	Yaratıcı işletmeler de dâhil olmak üzere küçük firma ekonomisinin gücü
	Eğitim kurumlarına erişim
	Festival ve etkinliklerin varlığı
	Sanatçılar ve düşük maliyetli kültür üreticileri için çalışma alanlarının mevcudiyeti
	Kültürel sektörlerde küçük firmaların ekonomik gelişimi
	Ofis ve stüdyo kullanıcıları için yönetilen çalışma alanları
	Sanat geliştirme ajansları ve şirketlerinin konumu
	Sanat ve medya eğitimi ve öğretimi
	Tamamlayıcı gündüz ve akşam kullanımları
	<i>Devam eden kültürel programlar</i>
BİÇİM	Küçük ölçekli kentsel morfoloji
	Yapı stokunun çeşitliliği ve uyarlanabilirliği
	Sokak peyzajının geçirgenliği
	Okunabilirlik
	Kamusal alan miktarı ve kalitesi
	Aktif sokak cepheleri
	Çekim noktaları
ANLAM	Önemli toplantı ve toplanma alanları
	Tarih ve ilerleme duygusu
	Alan kimliği ve imajı
	Bilinirlik
	Çevresel göstergeler (Tasarım takdiri ve stili)

Tablo 1’de başarılı bir kültür mahallesinde bulunması beklenen unsurlar özetlenmiştir. Bunlar; aktivite, biçim ve anlam olmak üzere üç alt başlık altında sunulmuştur. Aktivite başlığı altında, bir kültür mahallesinin canlılığını ve sosyal dinamiklerini besleyen unsurlar yer alırken, özellikle çeşitli arazi kullanımları, kültürel mekânların çeşitliliği ve akşam ekonomisinin varlığı gibi faktörler, mahalledeki sosyal etkileşimlerin yoğunluğunu artırmaktadır. Ayrıca, yaratıcı işletmelerin ve sanatçılara yönelik çalışma alanlarının mevcudiyeti, kültürel sektörlerde küçük firmaların gelişimini desteklemekte, bu da mahallenin ekonomik canlılığını koruyan önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Biçim başlığı ise, mahallenin fiziksel yapısına ve mekânsal düzenlemelerine odaklanmaktadır. Küçük ölçekli kentsel morfoloji, yapı stokunun uyarlanabilirliği ve sokak peyzajının geçirgenliği gibi unsurlar, mahallenin mekânsal esnekliğini ve kullanıcılar için erişilebilirliğini artıran kritik faktörlerdir. Aynı zamanda, kamusal alanların kalitesi ve sokak cephelerinin aktifliği, malzeme, tasarım, kullanıcı dostu oluşu ve bakım gibi unsurlarla birlikte mahallenin çekiciliğini ve kullanım kolaylığını doğrudan etkilemektedir. Son olarak, Anlam başlığı, mahallenin kimliğini ve sembolik değerini

ifade eden unsurları içermektedir. Alanın tarihsel derinliği, yerel kimlik ve imaj, ve çevresel göstergeler gibi faktörler, mahalleye özgü bir anlam dünyası yaratır ve bu da hem yerel halk hem de ziyaretçiler için güçlü bir aidiyet hissi oluşturmaktadır. Bu unsurlar, bir kültür mahallesinin sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyo-kültürel açıdan da başarılı olmasını sağlamaktadır.

Çalışma alanının seçimi, yöntem kurgusunun oluşturulmasıyla eş zamanlı gelişmiştir. Nitekim çalışmayı, Montgomery'nin tanımladığı bağlam ve öne çıkardığı unsurları kısmi de olsa taşıdığı varsayılan bir alanda yürütmek önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Mardin ilinin geleneksel dokusunu koruduğu bilinen Eski Mardin bölgesi çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Şekil 2. Çalışma Alanı

Seçilen alan, Eski Mardin'in merkezinde yer almakta olup, kuzeyde Sanat Sokağı ve Olgunlaşma Enstitüsü, güneyde Tarihi Ulu Cami, batıda Mardin Müzesi ile Cumhuriyet Meydanı, doğuda ise Geleneksel Çarşılar ve Kayseriye Bedesteni ile sınırlandırılmıştır.

Bu sınırlar, alanın kültürel ve tarihi zenginliklerle dolu merkezini kapsamaktadır. Alan, Eski Mardin'in kalbinde yer almakta olup, tarihi ve kültürel yapılarıyla dikkat çekmektedir. Ulu Cami, Mardin Müzesi ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi önemli yapıların bulunduğu bu bölge, zengin tarihi dokusuyla hem yerel halkın hem de turistlerin yoğun ilgi gösterdiği bir yerdir. Ayrıca, bu alan, Eski Mardin'in geleneksel sektörlerine ev sahipliği yapan çarşıları da içermektedir. Demirciler, Ayakkabıcılar, İnekler, Baharatçılar, Sobacılar, Semerciler ve Yemeniciler gibi

zanaatkârların bulunduğu bu çarşılar, bölgenin ekonomik ve sosyal hayatının merkezini oluşturmakta, 'aktivite' unsurunu canlı tutmaktadır. Bu çarşılar, yerel el sanatlarının ve ticaretin sürdürüldüğü, kültürel mirasın günlük yaşama entegre olduğu alanlardır.

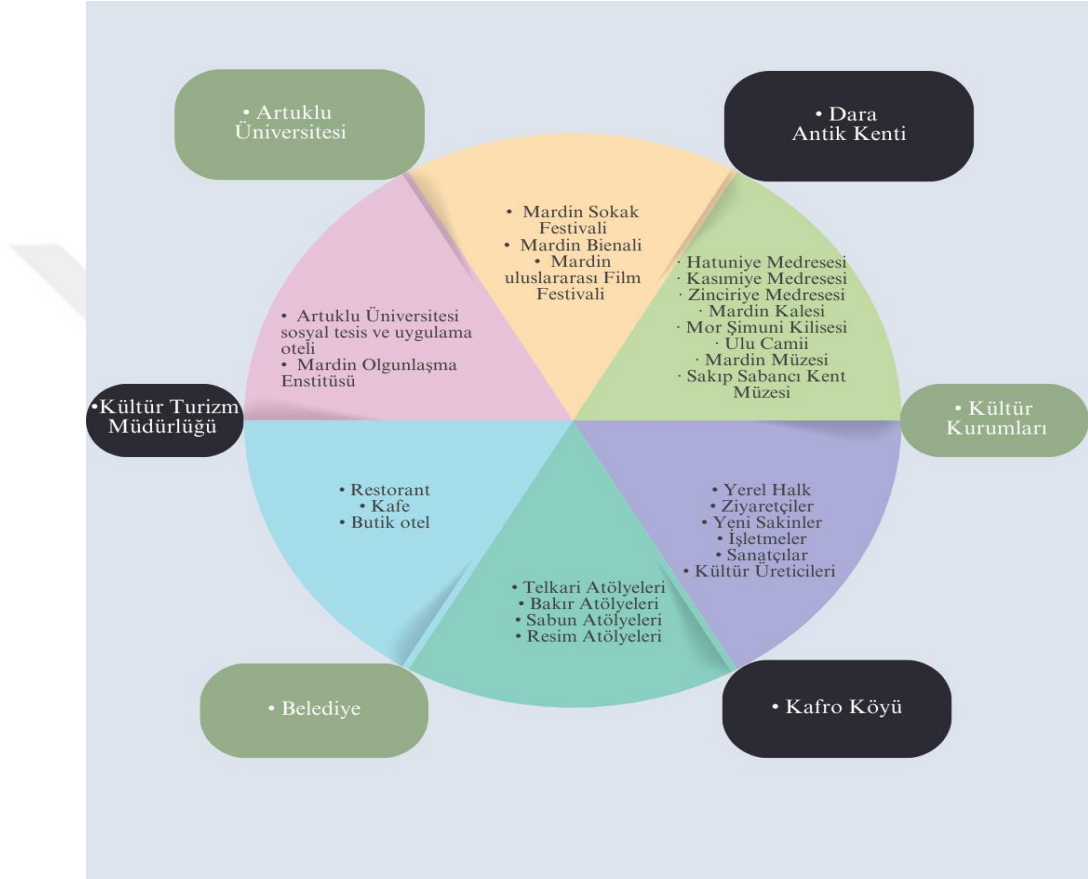
Alanın tespitinden sonra, yöntem kurgusu, her bir kültür mahallesi alt unsuru için veri kaynaklarını belirleyerek ileriye taşınmıştır. Bu kaynaklar temel olarak; doküman (kurum verileri, rapor, plan vb. dokümanlar), mülakat ve mekânsal analiz (gözlem, fotoğraflama, haritalama) olarak belirlenmiştir. Bu aşama sonrasında, mekânsal çalışma föylerinin oluşturulması ve mülakata ilişkin hazırlıklar gelmektedir. Çalışmanın bundan sonraki aşamalarının gerçekleştirilmesi, alanda mevcut olan aktörlerin tespitini gerektirmiştir. Alana ilişkin ön bilgiler, alanda uzun yıllardır yaşayagelen ve yerel sakinler olarak tarif edebileceğimiz bir grubun ve geleneksel el sanatlarına dair kısmi atölyelerin ve satış yerlerinin varlığını göstermektedir. Bunların yanında, daha yakın zamanda alana yerleşen sakinlerin varlığı da bilinmektedir. Ayrıca alanda bulunan aktörler arasında geleneksel ve yenilikçi sektörler, kurum ve kuruluşlar, eğitim kurumları, müzeler, butik oteller, tarihi yapılar, dini alanlar yer almaktadır. Alanda varlığı tespit edilen ve kültür mahallesi unsurları tarafından içerilen aktörler Şekil 3'teki gibidir.

Şekil 3' te yer alan aktörler, alanın fiziksel sınırları içerisinde kalan ve alanın dışında fakat alanla etkileşimi olan unsurlar olarak iki grupta toplanmıştır.

Merkezde (Gri alan içinde) yer alan aktörler, Eski Mardin'in çalışma alanı içerisinde kalan aktörlerden oluşmaktadır. Artuklu Üniversitesi sosyal tesis ve uygulama oteli, Mardin Olgunlaşma Enstitüsü, yerel halk, ziyaretçiler, yeni sakinler, işletmeler, sanatçılar, kültür üreticileri, telkari, bakır, sabun ve resim atölyeleri, restoran, kafe, butik oteller gibi unsurlar bu alanda bulunmaktadır. Ayrıca, önemli tarihi ve kültürel yapılar olan Zinciriye Medresesi, Hatuniye Medresesi, Kasımiye Medresesi, Mardin Kalesi, Mor Şimuni Kilisesi, Ulu Camii, Mardin Müzesi ve Sakıp Sabancı Kent Müzesi de bu gruba dâhildir. Bu unsurlar, Eski Mardin'in kültürel zenginliği ve ekonomik yapısının temel bileşenlerini oluşturur.

Şeklin çeperinde yer alan aktörler ise, Eski Mardin'deki kültür mahallesiyle etkileşim içinde olan fakat fiziksel olarak çalışma alanının dışında kalan unsurları kapsamaktadır. Bu unsurlar arasında Artuklu Üniversitesi, Kültür Turizm

Müdürlüğü, Kültür Kurumları, Kafro Köyü, Belediye, Dara Antik Kenti gibi aktörler bulunmaktadır. Bu unsurlar, alanın dışındaki aktörlerle etkileşim halinde olup, Eski Mardin'in kültürel etkinliklerinin kapsamını genişleten önemli faktörlerdir. Şeklin dışında yer alan bu unsurlar, Eski Mardin'in kültürel kimliği ve sosyal dinamikleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olup, mahallenin kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini artırmaktadır

Şekil 3. Unsur ve Aktörler evreni

Sayılan unsurları içeren yöntem görseli Tablo 2'de kapsamlı bir şekilde verilmektedir.

Tablo 2. Yönteme İlişkin Detaylı Görsel

Kategori	Ana Kriterler	Alt Kriterler	Veri Toplama Yöntemi						İlgili Aktörler
			Mülakat	Kurum Verileri	Mekânsal Analiz	Doküman Analizi	Gözlem	Fotoğraf	
Aktivite	Ak1. Birincil ve ikincil arazi kullanımlarının çeşitliliği <i>Diversity of primary and secondary land uses</i>	Birincil Kullanımlar							Belediye,
		İkincil Kullanımlar							
		Karma Kullanım Alanları							
		Ekonomik ve Sosyal Etki							
		Erişim ve Ulaşılabilirlik							
	Ak2. Kültürel mekânların kapsamı ve çeşitliliği <i>Extent and variety of cultural venues</i>	Mekân Türleri							Kültür Turizm Müdürlüğü Temsilcileri, Sanatçılar, Belediye Temsilcileri, Yerel Halk Ziyaretçiler
		Mekânların Dağılımı,							
		Kullanım ve Katılım,							
		Mekânsal Kalite,							
		Etkinlik Çeşitliliği,							
	Ak3. Kafe kültürü de dâhil olmak üzere akşam ekonomisinin varlığı <i>Presence of an evening economy, including cafe' culture</i>	Erişim Kolaylığı							
		Mekân Çeşitliliği							
		Etkinlik Çeşitliliği							
		Katılım							
		Ekonomik Katkı							
	Ak4. Yaratıcı işletmeler de dâhil olmak üzere küçük firma ekonomisinin gücü <i>Strength of small-firm economy, including creative businesses</i>	Erişim ve Güvenlik							İşletme Sahipleri/ Çalışanları, Ticaret odası, TÜİK,
		Küçük işletmeler, Yaratıcı endüstriler							
		Yakınlık ve Bağlantı							
		Eğitim ve Kültürel Etkileşim							
		Katılımcı Çeşitliliği							
	Ak5. Eğitim kurumlarına erişim <i>Access to education providers</i>	Erişim Kolaylığı							Eğitimciler, Belediye Temsilcileri, Yerel halk
		Sosyal ve Ekonomik Katkı							
		Etkinlik Çeşitliliği							
		Etkinlik Sıklığı ve Sürekliliği							
		Katılım ve Çekicilik							
	Ak6. Festival ve etkinliklerin varlığı <i>Presence of festivals and events</i>	Sosyal ve Kültürel Etkiler							Organizatörler, Yerel halk, Kültür Kurumları
		Ekonomik Etki							
		Mekânsal Uygunluk							
		Ekonomik Erişilebilirlik							
	Ak7. Sanatçılar ve kültür üreticileri için								Sanatçılar, Kültür

	düşük maliyetli çalışma alanlarının mevcudiyeti <i>Availability of workspaces for artists and low-cost cultural producers</i>	Fiziksel Özellikler							üreticileri, Belediye Temsilcileri
		Yerel Destek							
		Kullanıcı Profili							
		Mekânsal Dağılım							
		Sürdürülebilirlik							
	Ak8. Kültürel sektörlerde küçük firmaların ekonomik gelişimi <i>Small-firm economic development in the cultural sectors</i>	Kültürel işletmeler, Atölyeler							
	Ak9. Ofis ve stüdyo kullanıcıları için organize çalışma alanlarının varlığı <i>Managed workspaces for office and studio users</i>	Fiziksel Donanım							Ofis sahipleri/ Temsilcileri, Belediye temsilcileri
		Erişim ve Ulaşılabilirlik							
		Kullanım Profili							
		İş Birliği ve Etkileşim							
		Sürdürülebilirlik							
		Yerel Destek							
	Ak10. Sanat geliştirme ajansları ve şirketlerinin konumu <i>Location of arts development agencies and companies</i>	Konum ve Erişim							Belediye, TÜİK, Ticaret Odası
		Hizmet Çeşitliliği							
		Yerel ve Küresel Ağlar							
		Ekonomik Katkı							
		Sosyal Katkı ve Etkileşim							
		Sürdürülebilirlik							
	Ak11. Sanat ve medya eğitimi ve öğretimi <i>Arts and media training and education</i>	Eğitim Kurumları							Belediye, TÜİK, Ticaret Odası, Eğitimciler/kursi yerler
		Katılım ve Erişim							
		Müfredat ve Uygulamalı Eğitim							
		Yerel ve Uluslararası Bağlantılar							
		Sanatsal ve Medya Üretimi							
		Ekonomik ve Sosyal Etki							
	Ak12. Tamamlayıcı gündüz ve akşam kullanımları <i>Complementary daytime and evening uses</i>	Kafeler, restoranlar, barlar, dükkânlar,							
	Ak13. Devam eden kültürel programlar <i>Ongoing cultural programme</i>	Fonlar, ortaklıklar, organizasyonlar vb.							Üniversite, TÜİK, Ticaret Odası, Belediye temsilcileri, Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür kurumları (sivil inisiyatifler)
Biçim	B1. Küçük ölçekli kentsel morfoloji <i>Fine-grain urban morphology</i>	Sokak ve Mekân Ölçeği							Belediye
		Yapı Ölçeği ve Çeşitliliği							
		Arazi Kullanım Çeşitliliği							

Anlam	A1. Önemli toplantı ve toplanma alanları <i>Important meeting and gathering spaces</i>	Meydanlar, Kültürel Merkezler							Yerel Halk, Belediye Temsilcisi,
	A2. Tarih ve ilerleme duygusu <i>Sense of history and progress</i>	Tarihi yapılar Tarihi yerler, Olaylar Anıt ve Semboller							Yerel Halk Ziyaretçiler
		Kültürel Hafıza							
	A3. Alan kimliği ve imajı <i>Area identity and imagery</i>	Tarihi Doku, Tarihi Yapı Tolerans							Yerel Halk/ Ziyaretçiler, Yeni sakinler/yeni işletmeler
	A4. Bilinirlik <i>Knowledgeability</i>	Alanın Tarihi, Mekânsal Unsur (Tarihi yapılar + alanlar)							
	A5. Çevresel göstergeler (Tasarım takdiri ve stili) <i>Environmental signifiers</i>	Mekânsal Kimlik							Belediye Temsilcileri, Yerel Halk, Ziyaretçiler
		Simgesel Unsurlar							
		Doğal Unsurlar							
		Sosyal ve Kültürel İpuçları							
		Fiziksel Durum ve Bakım							
		İşaretler ve Yönlendirme							

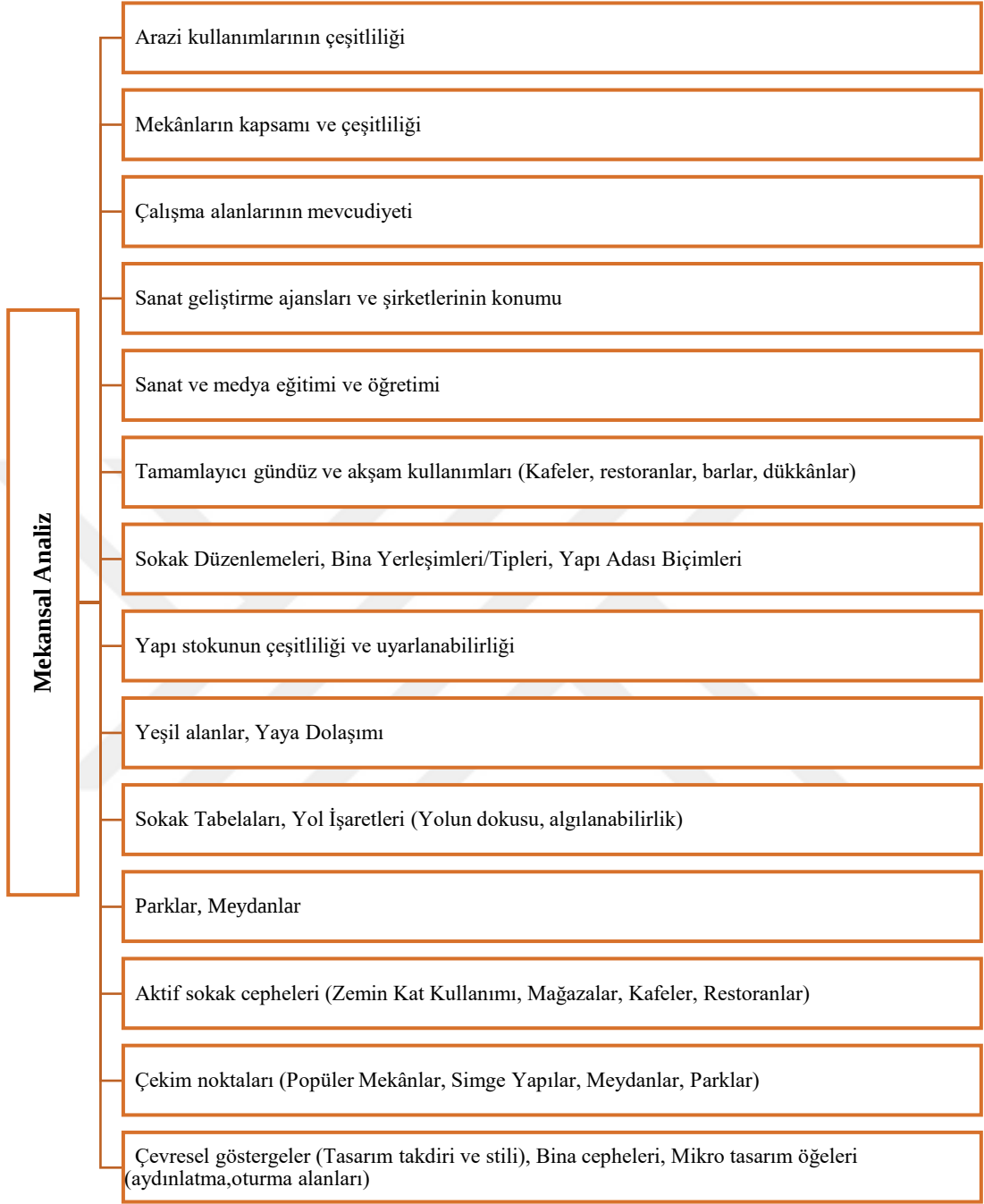
Alanda tespit edilmesi planlanan unsurların veri kaynaklarıyla eşleştirilmesinin ardından, aktör evreni yardımıyla tespit edilen aktörlerle yapılacak yüz-yüze mülakatlarda yöneltilecek sorular gelmektedir. Unsurlar, kültür mahallesinin yapıtaşlarını niteliksel olarak anlamaya yöneliktir ve ilgili aktörlerle eşleştirilerek oluşturulmuştur. Bu bağlamda; Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Belediye, kültür kurumları (kurum amirleri ve yetkililer), kültür üreticisi, işletme sahipleri, etkinlik organizatörleri, eğitim kuruluşları (eğitimciler ve kursiyerler), üniversite, sanatçılar, yerel halk, yeni sakinler/işletmeler ve ziyaretçiler mülakatlar için evreni oluşturmaktadır. Örneklem Tablo 3'te verilmektedir. Yapılan mülakatlarda katılımcılara yöneltilecek sorular Ek-1'de verilmektedir.

Tablo 3. Mülakat Örnekleme

Kurum Adı		Kadın	Erkek	Toplam Görüşme Sayısı
KURUM VE KURULUŞLAR	Mardin Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Artuklu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü	6	6	12
	Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2	3	5
	Müze Müdürlükleri	2	4	6
	Kültür Kurumları	2	2	4
	Mardin Artuklu Üniversitesi (Mimarlık Bölümü)	3	3	6
Toplam				34
ESKİ MARDİN BÖLGESİ	Yerel Halk	7	9	18
	Ziyaretçiler	8	8	16
	Kültür Üreticisi	3	3	6
	Organizatörler	4	3	7
	Sanatçılar	4	2	6
	İşletme Sahipleri	3	9	12
	Ofis sahipleri/temsilcileri	4	2	6
	Eğitimciler	3	2	5
	Kursiyerler	4	2	6
	Yeni sakinler/Yeni işletmeler	2	4	6
Toplam				85
GENEL TOPLAM		57	62	119

Mülakat sorularının belirlenmesiyle eş zamanlı olarak mekânsal analiz föyleri oluşturulmuştur. Bu föylerin oluşturulmasında, yöntemde belirlenmiş olan unsurların mekânda gözlemlenebilir olanlarının tespiti hedeflenmiştir. Buna göre mekânda tespiti öngörülen ilişkili unsurlar Tablo 4’te belirtilmiştir.

Tablo 4. Mekânda Tespiti Öngörülen İlişkili Unsurlar

2. KÜLTÜR EKSENİ KENTSEL DÖNÜŞÜM

Bu bölüm iki ana başlık altında ele alınmıştır. İlk olarak kültür eksenli kentsel dönüşüm kavramının tanımından ve tarihsel gelişiminden bahsedilecektir. İkinci olarak kültür eksenli kentsel dönüşüm türleri aktarılacaktır. Bu bölümde öncü projeler ve etkinlikler başta olmak üzere kültür mahallesi kavramı detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

2.1. Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Kültürel yönelimli kentsel yenileme 1980'lerin sonlarında, Avrupa, Kuzey Amerika ve Birleşik Krallık' ta artan sayıda şehir, dikkatlerini sanat ve kültürü kentsel canlandırmanın yeni araçları olarak kullanmaya yöneltmiştir (Parkinson ve Bianchini, 1993). Bu yaklaşımın merkezinde, kültür ve kültürel faaliyetlerin geniş tabanlı bir yeniden canlandırma projesine entegre edilebileceği - aslında buna öncülük edebileceği - görüşü yer alır. Bu süreçte kültür, fiziksel ve çevresel yenilenme için katalizör sağlayabilir, bir alana harcama ve sermaye yatırımı çekebilir, yeni ekonomik faaliyetler ve işler yaratabilir ve bir bölgenin imajını değiştirebilir veya geliştirebilir. Bu nedenle birçok araştırmacı, kültür ve kentsel dönüşüm, kültür ve ekonomik kalkınma veya kentsel yaşam kalitesinin bir bileşeni olarak kültür arasındaki bağlantıları araştırmıştır. Kültür, şehirlerin kimliğini, karakterini, benzersizliğini ifade ettiği, kendileri, kim oldukları, ne yaptıkları ve nereye gittikleri hakkında olumlu ifadeler yaptıkları araçlardır. Montgomery (1995) tarafından kültürün kavramsal olarak, şehirlerin ve kentsel alanların refahına katkıda bulunabileceği yedi farklı ama birbiriyle ilişkili yolu olduğu ifade edilmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. Kültürel tüketim ne ölçüde başka ekonomik faaliyetler üretebilir? Bu, öncelikle sanat ve kültürel etkinliklerin performanslar, etkinlikler, gösterimler, konserler ve diğer deneyimler olarak tüketimini ifade eder. Kültürel mekânlar birçok biçimde olabilir: konser salonu ve opera binası, stüdyo tiyatrosu, eski bir depodaki geçici sirk alanı, kamusal alan, sanat galerisi, kamusal heykel ve kentsel yerleştirme gibi (Worpole, 1992). Hepsinin ortak noktası, insanları cezbetmeleri ve dolayısıyla faaliyet üretmeleridir.

2. Kültürel etkinlik mutlaka iş gününün "normal" kalıbıyla sınırlandırılmamalıdır. Kültürel tüketimin çoğu akşam saatlerinde gerçekleştiğinden, akşam ekonomisinin gelişmesi için temel oluşturulabilir. Gündüz olduğu kadar geceleri de canlı şehir merkezlerine sahip olmanın ekonomik faydalarından mahrum olmamak adına mağazalar, kafeler, restoranlar, sanat mekânları ve spor salonları vb. daha uzun süre açık kalmalıdır.
3. Kültür bir yeri canlandırmaya yardımcı olabilir. Amaç, insanların sadece neler olup bittiğini görmek için bir alanı ziyaret etmeye başlaması için çeşitli aktiviteler ve etkinlikler - halka açık yerler, meydanlar ve parklar dâhil olmak üzere çeşitli mekânlarda etkinlikler, ögle yemeği konserleri, sanat sergileri, sokak tiyatrosu - sağlamaktır (Bianchini vd., 1988, Comedia, 1991). Burada vurgulanması gereken nokta, etkinliklerin, programların ve aktivitelerin 'yumuşak altyapısına' dikkat etmenin başarılı bir kentsel canlandırma için inşaat işleri ve sokak tasarımı kadar önemli olduğudur.
4. Kültür yalnızca yasal veya hibe sağlanan sektörlerde varlığını sürdürmemektedir, aynı zamanda medya, müzik endüstrisi, ticari fotoğrafçılık, grafik tasarım, yayıncılık, moda, pop sektörlerinde bir dizi ticari yaratıcı veya kültürel endüstrinin temelini oluşturur. Yaratıcılık yeni fikirler, yeni çalışma yolları ve hatta yeni ürünler üretir. Bir şehrin ekonomisini oluşturan iş stokuna katkıda bulunur. şehir ekonomileri için beklenti, kültürü ekonomiye bağlayarak yerel üretimi yeniden canlandırmaktır (Montgomery, 1990).
5. Kentsel kamusal alanın fiziksel olduğu kadar kültürel bir varlık olarak da kabul görmüştür. Başarılı kentsel yerler, yerlerin benzersiz olması gibi basit bir nedenle, büyük  l de karşılaştırmaya meydan okur. Ancak, Jacobs, Lynch, Buchanan, Alexander, Tibbalds ve Gehl gibi kentsel tasarım teorisyenlerinin hepsi, başarılı mekânların    unsurun bir kombinasyonu olduğu konusunda hemfikirlerdir. Bu üç unsur; "mekânlar, faaliyetler ve insanlar" olarak belirtilmiştir ve her şey bu unsurlardan sonra gelir. Geçirgenlik, doku, okunabilirlik, çeşitlilik, sağamlık vb. kavramlara kentsel tasarım ve şehircilikte verilen önem buradan kaynaklanmaktadır. İnsanların kentsel alanlarda ve içinde hareket etmesi için planlama ve çeşitlilik için

planlama. Şehirlerdeki mekânlar, caddeler ve meydanlar, bunların sıralanması ve oranları, şehrin kimliğinde kültürel öneme sahiptir (Gehl, 1989).

6. Kültür, şehirlerin imajlarını değiştirmelerine yardımcı olabilir. Glasgow'daki Miles Better gibi yer-pazarlama stratejileri, sivil gururu yeniden inşa etme ve yatırımı çekme amacına sahiptir. Bu genellikle bir şehrin gelişmiş bir medya imajını ve kültürel temsilini gerektirir. Bu, yerel kimliğin ortaya çıkması ve yerel halkın dış imaj oluşturma sürecini etkilemesi için fırsatlar yaratılarak yapılabilir - Barselona, heyecan verici ve canlı bir şehir kültürü ve imajı üretmek için yerel geleneklerin modernizmle birleştiği yerin iyi bir örneğidir. Yer kültürü, kültür yeri ifade eder (Urban Cultures Ltd, 1992).
7. Kültürün kentsel canlanma için düzenleyici bir ilke olarak önemli olmasının bir başka nedeni de, bir bölgenin işler hale gelmesini sağlayan kritik kütleyi, yani birbirini besleyen ve güçlendiren faaliyetlerin çeşitliliğini ve karışımını sağlayabilmesidir. Kültürel faaliyetler sadece yaşam ve enerji değil, aynı zamanda kültürel çeşitlilik, medeniyet ve entelektüel güven duygusu da yaratır (Bianchini, 1990).

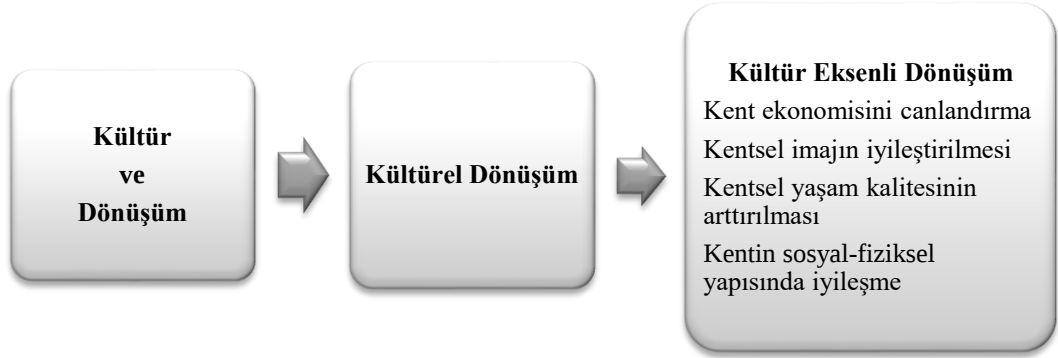
Kültürün kentsel dönüşüme dâhil edilmesi süreci 3 ayrı yaklaşım ortaya çıkarmıştır. Bunlar; “Kültür ve Dönüşüm, Kültürel Dönüşüm ve Kültür Eksenli Dönüşüm” olarak ifade edilmektedir (Evans, 2005; Evans ve Shaw, 2004).

Kültür ve dönüşüm modelinde, kültürel faaliyet, stratejik geliştirme veya ana planlama aşamasına tam olarak entegre edilmemiştir. Müdahale genellikle küçük ölçeklidir: binalar tasarlandıktan sonra bir iş parkı için bir kamusal sanat programı; ıslah edilmiş bir sanayi bölgesinin köşesine gizlenmiş bir yerel tarih müzesi gibi (Evans ve Shaw, 2004).

Kültürel dönüşüm modelinde kültürel faaliyet, çevresel, sosyal ve ekonomik alandaki diğer faaliyetlerin yanı sıra bir alan stratejisine tamamen entegre edilmiştir. Bu model, kültür politikası ve şehir yenilemeye yönelik "kültürel planlama" yaklaşımıyla yakından bağlantılıdır (Evans ve Shaw, 2004).

Kültür eksenli dönüşüm modelinde ise, kültürel etkinlik yenilenmenin katalizörü ve motoru olarak görülmektedir. Bu etkinliğin yüksek bir kamuoyu profiline sahip olması muhtemeldir ve sık sık yenilenmenin işareti olarak bahsedilecektir. Kültürel etkinlik, kamu veya ticari kullanım için bir bina veya binaların tasarımı ve inşası (veya yeniden kullanımı); açık alanların ıslahı; veya daha

sonra bir yeri yeniden markalamak için kullanılan bir faaliyet programının tanıtımı olabilir (Evans ve Shaw, 2004).

Şekil 4. Kültür ve Dönüşüm, Kültürel Dönüşüm ve Kültür Eksenli Dönüşüm (Evans ve Shaw, 2004).

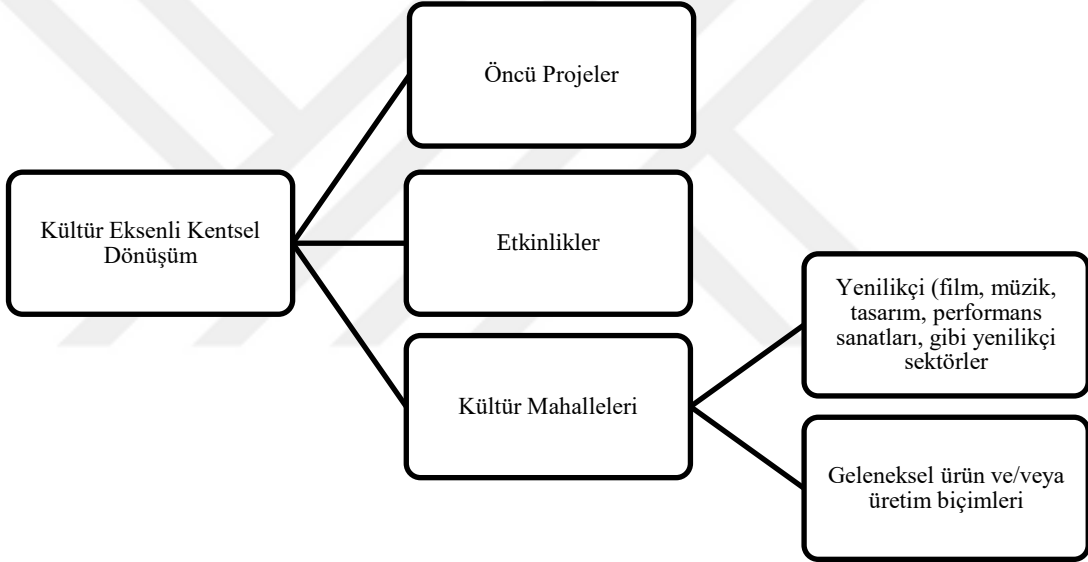
Kültür eksenli kentsel stratejiler, özellikle 1970'ler sonrasında meydana gelen ekonomik buhranın etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bu stratejiler, özellikle Avrupa'daki sanayi kentlerinin, üretim tarzındaki değişikliklerin etkisiyle sanayisizleşme sürecine girmesi sonucu ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlara çözüm arayışıyla öne çıkmıştır. Bu dönemde büyük sanayi tesislerinin kapatılması ve terk edilmesi, kent merkezi ve çevresinde çöküntü bölgelerin oluşmasına yol açmıştır.

Kültür eksenli kentsel stratejiler, söz konusu çöküntü bölgelerini canlandırmak, sosyal ve ekonomik yapıyı iyileştirmek ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla benimsenmiştir. Bu stratejiler, kültürel ve sanatsal etkinlikleri teşvik ederek, bölgeyi turistik bir çekim merkezi haline getirmeyi, yerel ekonomiyi canlandırmayı ve kentsel alanlarda yaşanan sorunları aşmayı hedeflemektedir. "Kültür Eksenli Dönüşüm" yaklaşımının kent ekonomisini canlandırma stratejisi olarak benimsenip uygulanmaya başlanması, 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra gerçekleşmiştir. Bu yaklaşım, temelde avantajlı hizmetlerin ve kentsel imajın kültürel unsurlar aracılığıyla iyileştirilmesi ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması yoluyla kentin çekiciliğini artırma amacına dayanmaktadır. Dolayısıyla, bu strateji, öncelikle ekonomik yapıda olumlu değişimlerin tetiklenmesini, daha sonra ise kentin sosyal ve fiziksel yapısında iyileşmeyi başlatmayı hedeflemektedir. Kültür eksenli kentsel dönüşüm ekonomik gelişmeyi önceleyen bu yaklaşımıyla emlak ve konut eksenli kentsel dönüşüm türleri gibi diğer kentsel dönüşüm türlerinden ayrılmaktadır.

Kültür eksenli kentsel dönüşüm yaklaşımında ana vurgu, kültürün dönüşüm sürecinde yalnızca etkilenen veya süreçte etkin olan bir faktör olmaktan ziyade, doğrudan dönüşümün itici gücü olarak kabul edilmesidir. Evans (2005) tarafından ifade edildiği üzere, kent, sadece "emlak" veya "turizm" değil, aksine "kültür"ün egemen olduğu bir yaklaşım bağlamında dönüşmektedir.

2.2. Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm Türleri

Kültür– eksenli dönüşüm; öncü projeler (flagship projects), etkinlikler (events) kültür mahalleleri (cultural quarters) olmak üzere üç temel araçla gerçekleşmektedir (Özkan, 2009). Bu bilgiler ışığında aşağıdaki Şekil 5’te kültür eksenli kentsel dönüşüm türleri gösterilmiştir.

Şekil 5. Kültür eksenli dönüşüm türleri (Evans ve Shaw, 2004, Evans, 2005, Montgomery, 2004'den yazar tarafından görselleştirilmiştir)

Aşağıda ilk olarak öncü projelere yer verilmektedir.

2.2.1. Öncü Projeler

Kültür eksenli kentsel dönüşümün önemli bir unsuru olan öncü projeler (flagship projects), genellikle büyük ölçekli ve dikkat çekici mimari yapılarla karakterize edilir. Bu projeler, kentsel alanların cazibesini artırarak ekonomik kalkınmayı teşvik eder ve şehirlerin yeniden canlandırılmasında kritik bir rol oynar. Öncü projeler, genellikle bir şehrin veya bölgenin kültürel ve ekonomik profilini yükseltmek amacıyla tasarlanır ve bu projelerin başarısı, yerel toplulukların katılımı ve desteklenmesi ile yakından ilişkilidir. Bu tür projeler, kentsel dönüşüm

süreçlerinde sembolik bir rol oynayarak, hem yerel halk hem de turistler için çekim merkezi haline gelir (Plaza, 2000). Öncü projeler, yeni yatırımlar getirerek yayılma faydaları yaratan ve insanları yaşamak, çalışmak ve oynamak isteyecekleri şehre çekerek kasabanın/kentin ekonomik ve sosyal gelişimi için bir fırsat yaratan kamu yatırım projeleridir. Bu projeler arasında, kamuya açık yapılar önemli bir yer tutar. Örneğin; müzeler, hem kültürel mirası koruma hem de ekonomik hareketlilik yaratma potansiyelleriyle öncü projeler içinde özel bir role sahiptir (Evans, 2005). Öncü projeler ekonomik bir öneme sahiptir, çünkü yıkılan şehirlerin yenilenmesi için özel yatırımı çekerek ekonomik toparlanmayı yönlendirecek ekonomik aktiviteyi teşvik ederler (Rodrigo ve Wilkinson, 2021).

Öncü projeler, genellikle yüksek profilli mimarlar tarafından tasarlanır ve projelerin estetik ve fonksiyonel değerleri, şehirlerin kültürel mirası ile uyumlu olacak şekilde planlanır. Bu projeler, sadece fiziksel yapıları dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda şehirlerin sosyal ve kültürel dokusunu da yeniden şekillendirir. Öncü projelerin başarısı, yerel toplulukların ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun olarak tasarlanmasına bağlıdır. Yerel katılımın teşvik edilmesi, projelerin sürdürülebilirliğini ve başarısını artırır (Evans, 2005; Plaza, 2000).

2.2.2. Etkinlikler

Etkinlikler, kentin veya bölgenin uluslararası düzeyde tanınırlığını artırmayı, kültürel ve sanatsal faaliyetlere odaklanan bir programı hayata geçirmeyi ve uzun vadeli kültürel gelişmeyi desteklemeyi amaçlayan unsurlar olarak ifade edilmektedir (Özkan, 2009). Kültüre dayalı kentsel dönüşümün önemli bir boyutu olan etkinlikler, kentlerin kültürel profilini ve ekonomik canlılığını artırmada çok önemli bir rol oynar. Bu etkinlikler yerel festivallerden uluslararası gösterilere kadar çeşitlilik gösterir ve her biri kentsel dokuya benzersiz bir şekilde katkıda bulunur. Büyük ölçekli etkinlikler, kentsel dönüşüm için güçlü katalizörler olarak hareket edebilir ve genellikle kapsamlı altyapı gelişimine, kentsel yenilenmeye ve ev sahibi şehir için küresel görünürlüğün artmasına yol açabilir (Gold ve Gold, 2016). Yinelenen kültürel festivaller ve etkinlikler, kültürel faaliyetleri kent sakinlerinin günlük yaşamlarına dâhil ederek canlı ve dinamik bir kültürel ortamı teşvik edebilir. Bu etkinlikler sanatçılara, göstericilere ve kültürel girişimcilere çalışmalarını

sergilemeleri için düzenli fırsatlar sunarak kültürel mahallelerin ve yaratıcı kümelerin gelişimine katkıda bulunur (Prentice ve Andersen, 2003).

2.2.3. Kültür Mahalleleri

Kültür mahalleleri, sanatın ve yaratıcı faaliyetlerin hem üretildiği hem de tüketildiği, bireylerin eğitildiği ve eğlendiği, dinamik bir sokak hayatının teşvik edildiği, buna paralel olarak da bireyleri belirli bir mekâna çekecek ve zamanlarını değerlendirebilecekleri çeşitli aktivitelerin bulunduğu alanlardır. (Özkan, 2009).

Montgomery (1998), kültür mahallelerini kültürel ve ekonomik gelişimle entegre olan bir strateji bütünü olarak ele almıştır. Bu değerlendirme, söz konusu mahallelerin hem kentsel mekân oluşturmaları hem de kültürel üretim ile kültür tüketimini birleştiren stratejilere odaklanmaktadır. Montgomery, bu stratejilerin, belirli bir bölgedeki kültürel ve ekonomik dinamikleri etkileme ve geliştirme potansiyeline sahip olduğunu vurgulamıştır. Montgomery (2003)'e göre kültür mahalleleri kültürel, sosyal ve ticari aktivitelerin gerçekleştiği alanlar olarak ifade edilmiştir. Bu çerçevede, kültür mahallelerinin sadece kültürel üretimi (elemanlar, nesneler yaratma, ürünler ve hizmetler sunma) değil aynı zamanda kültürel tüketimi de (buluşma yerleri ve galeriler gibi) içerdiğini ifade etmiştir. Bu tanım, söz konusu mahallelerin sadece sanatsal ve kültürel etkinliklere ev sahipliği yapmakla kalmayıp, aynı zamanda bu etkinlikleri deneyimleme ve paylaşma amacıyla bir araya gelen sosyal toplulukları da kapsadığını vurgulamaktadır.

1980'lerin başında Amerika'da ortaya çıkan "kültür mahallesi" terimi, kentsel dönüşüm için bir politika mekanizması olarak kabul edilmiştir. Bu terim, 1987'de İngiltere'de, özellikle İngiliz-Amerikan Sanat Kurumu (British American Arts Association - BAAA) gibi organizasyonlar tarafından öne sürülmüştür. 1980'lerin sonlarından itibaren şehir planlama literatüründe bir kavram olarak yer almaya başlamıştır (Boogarts, 1990; Montgomery, 1990; Griffiths, 1991). Kültür mahalleleri, özellikle kent içi bölgelerde kentsel dönüşüm ve yeniden gelişim için etkili bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. Bu mahalleler, bir şehrin kültürel ve sanatsal faaliyetlere odaklanan, sanatçıları, kültürel kuruluşları ve yaratıcı girişimcileri çeken canlı alanlar yaratan belirli bölümleri olarak tanımlanmaktadır. Kültür mahalleleri genellikle kültürel ve ekonomik kalkınmayı bütünleştiren daha büyük bir stratejinin parçası olarak görülür (Aboukhater, 2020). Bu strateji, kentsel alanları yeniden

canlandırmayı, karma kullanımlı gelişimi teşvik etmeyi ve kamusal alanı yeniden yapılandırmayı amaçlamaktadır. Kültürel mahalleler, 1980'lerden bu yana, özellikle kentsel dönüşüm için kültür odaklı stratejilerin uygulandığı Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'ta giderek daha popüler hale gelmiştir (Bailey vd., 2007).

Kültür mahalleleri, kentlere ve toplumlarına sayısız fayda sağladıkları için kentsel dönüşümde hayati bir rol oynamaktadır (McCarthy, 2005). İlk olarak, kültür mahalleleri kentsel alanların yeniden canlandırılmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunur. Kültürel ve sanatsal faaliyetlere odaklanan kültür mahalleleri, hem şehir içinden hem de dışından insanları çeken canlı ve çekici alanlar yaratır. Bu insan akını, yerel işletmelerin büyümesi, turizm ve iş fırsatları da dâhil olmak üzere ekonomik faaliyetlerin artmasına yol açabilir (McCarthy, 2006). Ayrıca, kültür mahalleleri sosyal katılımı ve bölgesel uyumu teşvik eder. Farklı kültürel ifadeler ve faaliyetler için alanlar sağlayarak kültürlerarası alışverişi ve anlayışı teşvik ederler. Buna ek olarak, kültür mahalleleri bir şehir içinde bir yer ve kimlik duygusu yaratır. Farklı bir kültürel çevreyi besleyerek ve tarihi mirası koruyarak, kültür mahalleleri bir şehrin benzersiz karakterine katkıda bulunur ve sakinleri arasında gurur ve aidiyet duygusu yaratır. Ayrıca, kültür mahalleleri kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırma potansiyeline de sahiptir. Kültürel etkileşim, eğlence ve rekreasyon için fırsatlar sunarak bireylerin ve toplumların genel refahını artırır (Tallon vd., 2006).

Son yıllarda kültürel mahallelerin gelişimine giderek daha fazla vurgu yapılmaktadır. Kültürel mahalleler ve yaratıcı mahalleler kentleşme, kültür ve yaratıcılık arasındaki etkileşimin bir ürünüdür (Maggiore ve Vellecco, 2012). Genellikle kentsel mahallelerde bulunan bu alanlar, kültürel faaliyetler için önemli odak noktaları haline gelmiş ve kentsel alanların yenilenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kültürel mahalleler sadece kültürel faaliyetler için belirlenmiş alanlar olmayıp, daha ziyade bilinçli planlama ve geliştirme stratejilerinin bir sonucudur (Murzyn-Kupisz, 2012). Bu stratejiler, sosyal içermeyi teşvik etmeye ve ekonomik büyümeyi desteklemeye odaklanarak canlı ve gelişen topluluklar yaratmayı amaçlamaktadır (Aboukhater, 2020).

2.2.3.1. Kültür Mahallesi Unsurları

Montgomery (2003) bir kültür mahallesinden beklenmesi gereken özellikleri şu şekilde sıralar:

- Aktivite: Genellikle aktivite zamanlarının tamamını (gece-gündüz ekonomisi) ve "bakmak, gezinmek, oturmak ve gözlemlemek için çekici iç ve dış alanların bir karışımını" içermesi ve ekonomik, sosyal ve kültürel karakterde olabilmesi,
Karmaşık "faaliyet kümeleri" ve "belirli bir yere gömülü ağlar" oluşturan birçok kişi ve firmanın bir arada var olması,
- Biçim: Binalar ve mekânlar arasındaki ilişki.
- Anlam: Bazı mahalleler, diğer yaratıcı bireylerle etkileşim olasılığının en önemli olduğu sanatçılar ve yaratıcı profesyoneller topluluğu tarafından yaratıldığından, bu tür ağların mutlaka ekonomik bir karakteri olması gerekmez. Ayrıca anlam, tarihsel ve kültürel mekân hissi olarak değerlendirilmektedir.

Montgomery, kültür mahallelerinin başarısının bu bağlamda değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Aşağıda ilk olarak aktivite unsuruna yer verilmektedir.

Aktivite: Kültürel mahallelerin göreceli başarısını değerlendirmek için kullanılabilecek bir dizi gösterge oluşturmak mümkündür. Aktivite başlığı altında, iyi kültürel mahallelerde -genel olarak iyi kentsel yerlerde olduğu gibi- birincil ve ikincil kullanımlarda çeşitlilik bulunması beklenir. Bu şunları içerebilir:

- Konutlar da dâhil olmak üzere birincil arazi kullanımlarındaki çeşitliliğin kapsamı;
- Yerel olarak sahip olunan veya daha genel olarak bağımsız işletmelerin, özellikle de mağazaların oranları;
- Akşam ve gece aktivitelerinin varlığı da dâhil olmak üzere çalışma saatleri düzenlemeleri,
- Sokak pazarlarının mevcudiyeti ve büyüklüğü ve uzmanlaşma türleri;
- Değişen fiyat ve kalite derecelerinde farklı türde hizmet sunan sinemalar, tiyatrolar, şarap barları, kafeler, barlar, restoranlar ve diğer kültürel ve buluşma yerlerinin mevcudiyeti;
- İnsanları izlemeye ve kültürel animasyon programları gibi diğer etkinliklere olanak sağlamak için bahçeler, meydanlar ve parklar dâhil olmak üzere alanların mevcudiyeti;

- Kişisel gelişim ve mülke küçük ölçekli yatırımın mümkün olması için karma arazi mülkiyeti modelleri;
- Küçük işletmelerin tutunabilmeleri ve kira ve/veya emlak vergilerindeki ani artışlarla işsiz kalmamaları için farklı maliyet derecelerinde farklı birim boyutlarında mülkün mevcudiyeti;
- Yeni mimaride yenilikçilik ve güven derecesi, böylece mümkün olduğunda çeşitli bina türleri, stilleri ve tasarımı olmalıdır;
- Aktif bir sokak yaşamı ve aktif cadde cephelerinin varlığı.

Kültür mahallesi için kültürel faaliyetin varlığı önemli bir ön koşuldur ve mümkünse bu, kültürel tüketimin yanı sıra kültürel üretimi de içermelidir (Comedia, 1991b). Kültürel mahalleler, kültürel etkinlik olmadan var olamazlar. Mekânların varlığı özel bir öneme sahiptir. Bunlar mümkün olduğunca çeşitli olmalı, tercihen amacın daha aktif bir sokak yaşamını teşvik etmek olduğu küçük ve orta ölçekli olmalıdır. Performans mekânlarının yanı sıra prova ve uygulama mekânları da bulunmalıdır. Mekânlarda karma bir ekonomi, kendi kendini idame ettiren bir büyüme sağlamaya yardımcı olur, bu nedenle, kamu tarafından sağlanan tiyatrolar ve galerilerin yanı sıra özel galeriler ve performans mekânları da olmalıdır. Gündüz olduğu kadar akşamları da mümkün olduğu kadar çok mekânın açık kalması önemlidir. Kültürel mahallelerin en başarılıları, çoğu zaman kasıtlı olarak bu tür mekânlardan oluşan bir "ağ" geliştirmeye girişerek bir bölgenin daha fazla kalkınmasında stratejik unsurlar olarak rol almışlardır. Yaşayan bir kültürü sürdürebilmek için, en azından bazı kültürel kuruluşların, turistik ürünlere aşırı derecede bağımlı olmak yerine yeni eserler üretmeleri (yani yeni çalışmalar yapmaları) önemlidir. Herhangi bir kültürel mahallede üretici şirketlerin varlığı kültür mahallesine ağırlık ve genellikle ekstra kalite katar (Montgomery, 2003).

Tablo 5' te, kültürel faaliyet türlerinin ve kapsamı, yani bir kültür mahallesinde gerekli görülen başarı faktörleri ele alınmıştır. Başlıklar, esas olarak kültürel etkinliğin varlığına veya yokluğuna odaklanmaktadır (Montgomery, 2003):

Tablo 5. Aktivite (Montgomery, 2003).

• Birincil ve ikincil arazi kullanımlarının çeşitliliği
• Kültürel mekânların kapsamı ve çeşitliliği
• Kafe kültürü de dâhil olmak üzere bir akşam ekonomisinin varlığı
• Yaratıcı işletmeler de dâhil olmak üzere küçük işletme ekonomisinin gücü

-
- Eğitim sağlayıcılarına erişim
  - Festivallerin ve etkinliklerin varlığı
  - Sanatçılar ve düşük maliyetli kültürel üreticiler için çalışma alanlarının mevcudiyeti
  - Kültürel sektörlerde küçük işletmelerin ekonomik gelişimi
  - Ofis ve stüdyo kullanıcıları için yönetilen çalışma alanları
  - Sanat geliştirme ajanslarının ve şirketlerinin yeri
  - Sanat ve medya eğitimi ve öğretimi
  - Tamamlayıcı gündüz ve akşam kullanımları
-

Montgomery'e (1994) göre, başarılı kültürel mahalleler güçlü bir akşam ekonomisine sahip olmalıdır, çünkü akşam ekonomisinin eksik olduğu yerlerin yalnızca günün yarısında aktif olduğu söylenebilir. Esnek çalışma düzenleri ve yeni tüketim antropolojisi (yaşam tarzları) sayesinde, günün her saati daha fazla faaliyette bulunma olanakları değerlendirilmelidir. Çoğu zaman, kültürel mahalleler ile bir şehrin akşam ekonomisi arasında yakın bir ilişki vardır. Kültürel mahallelerin cazibesinin büyük bir kısmı, gündüz ile geceyi ve resmi kültürel etkinlikler ile daha az resmi sosyal buluşmaları birleştirme olanağından kaynaklanmaktadır. Hem gündüz hem de akşam aktiviteleri arasında bir denge sağlamak her zaman önemlidir. Genel olarak, en canlı ve ilginç kültürel mahalleler, sadece tüketicilere değil, aynı zamanda diğer işletmelere de hizmet eden küçük ölçekli iş faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerdir. Başarılı kültür ekonomileri, artan ticaret hacimleri ve yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesiyle karakterize edilir (Montgomery, 2003).

Kültürel bir mahallede, yaratıcı ve kültürel endüstrilerde faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir kısmının varlığı kaçınılmazdır (Mulgan ve Worpole, 1986; Garnham, 1985; Montgomery, 1996). Yaratıcı endüstriler, şehir ekonomisine büyük katkılar sağlar ve yüksek teknoloji ile yüksek beceri gerektiren işler olarak kabul edilir (Handy, 1989). Bu endüstriler arasında müzik, ticari fotoğrafçılık, grafik tasarım, yayıncılık, moda, pop videoları, film ve televizyon yer alır. Yaratıcılık, yeni fikirler, yeni çalışma biçimleri ve yeni ürünler üretme potansiyeline sahiptir (Mulgan ve Worpole, 1986). Bu kümeler, kültürel mahallelerde yoğunlaşarak yerel olmayan pazarlara erişim ile kentsel yaşam tarzlarının belirli mekânlarda canlanmasını sağlar. Kültür mahalleleri, sanatçılar ve yaratıcı bireylerin belirli bir yaşam tarzını sürdürdükleri yerler olarak kabul edilir ve bu mahalleler, kentsel yaşamın önemli bir parçasını oluşturur (Conlin, 2001). Bu mahallelerdeki işletmeler, ticaret ağları ve

yaratıcılığı teşvik eden ortamları ile şehir ekonomisinin gelişimine katkıda bulunur (Jacobs, 1969).

Biçim: Lynch (1981), faaliyet ve yapı formunun uyumlu olduğu yerleri tanımlamak için 'uyum' kavramını kullanır. İyi bir uyuma sahip bir kent, sakinlerinin ihtiyaç duyduğu binaları, alanları ve ağları sağlayarak projelerini başarıyla sürdürmelerine olanak tanır. Bu uyum, mekânın türüne ve faaliyetin çeşitliliği ile yoğunluğuna bağlıdır. Jane Jacobs (1961), kent çeşitliliğini teşvik eden dört temel ön koşulu tanımlar: birincil kullanımların karışımı, yapı formunun yoğunluğu, geçirgenlik ve bina tiplerinin, yaşlarının, büyüklüklerinin ve koşullarının karışımı. Yapı formunun yoğunluğu, şehir manzarası kavramıyla ilgilidir ve sıkı bir kentsel dokuya sahip bölgelerde daha belirgindir. Bu tür alanlar, geçirgen olup zemin katta birçok ticaret fırsatı sunar. Tablo 6, kültürel bir mahallenin, güçlü bir kentsel mekân olarak, bir dizi özellik ile karakterize edileceğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6. Biçim (Montgomery, 2003).

• Küçük ölçekli kentsel morfoloji   • Yapı stokunun çeşitliliği ve uyarlanabilirliği   • Sokak peyzajının geçirgenliği   • Okunabilirlik   • Kamusal alan miktarı ve kalitesi   • Aktif sokak cepheleri   • Çekim noktaları

Jacobs'un (1961) tanımladığı yoğun yapı formu, kentsel çevrelerin etkin kullanımı için gereklidir. Kültürel mahalleler, yaklaşık 400 metre yarıçaplı, 5-8 katlı binaların bulunduğu ve geniş kaldırımlara sahip sokaklarla çevrilidir. Bu tür alanlar, kamusal alanda gerçekleşen faaliyetler için elverişli olup sosyal etkileşimi artırır. Buchanan (1988), kamusal alanın, sosyal etkileşim ve ticari faaliyetler için önemli olduğunu belirtir. Bu alanlar, insanların buluşma noktası olmanın ötesinde, yerel geleneklerin ve kimliğin temsili için de önemlidir.

Gehl (1996), kamusal alanın şehirlerde birçok işlevi yerine getirdiğini vurgular. Kamusal alanlar, festivaller ve karnavallar gibi etkinliklere ev sahipliği yaparak şehirlerin dinamik doğasını destekler. Ayrıca, sosyal etkileşim ve ticaret için

zemin sağlar. Kültürel mahalleler, bu uyumu ve işlevselliği sağlayarak başarılı kentsel mekânlar haline gelirler.

Montgomery'e (1995) göre, kültürel mahalleler, kentsel çevrelerde bulunanlardan daha aktif ve fark edilebilir kamusal alanlara sahip olmalıdır. Ekonomik, teknolojik ve kültürel değişikliklere rağmen başarılı olmayı sürdüren yerler, karışık ve uyarlanabilir yapıları formlara sahip olmaları sayesinde bu başarıyı elde etmektedir. Kent sokakları, tek amaçlı ofis binalarına kıyasla daha geniş zaman ölçeklerinde başarılı olma eğilimindedir çünkü sokaklar ve kentsel alanlar, binalardan daha uzun ömürlüdür ve bu alanlar yerleşik uyarlanabilirlik sunar. Bentley ve arkadaşlarının (1985) belirttiği gibi, çeşitli bina formları yüksek uyarlanabilirlik sunar ve bu binalar, farklı faaliyet türlerini ve yoğunluklarını barındırabilir.

Başarılı kentsel alanlar, çeşitli küçük işletmelerin yoğun olduğu yerlerdir. Çatı katı yaşamı gibi uyarlamalar, eski depo ve hafif sanayi konutlarının ofis, stüdyo, galeri veya kafe gibi yeni işlevlerle kullanımını sağlar. İyi kentsel mahalleler, sokak yaşamı ile değerlendirilir ve aktif, çeşitli ve geçirgen olmalıdır. Gehl'e (1994) göre, iyi sokakların belirgin kenarları ve şeffaflık veya görünürlük kalitesi vardır. Örneğin, bir blokta çeşitli dükkanların bulunduğu bir cadde, mahalledeki sosyal ve ticari yaşamın canlılığını artırır. Bu tür caddeler veya faaliyet düğümleri, başarılı mahallelerin önemli bir özelliğidir.

Başarılı mahalleler, ekonomik ve sosyal dinamikleri destekleyen, çeşitli bina tipleri ve işlevleri barındıran yerlerdir. Jacobs'un (1961) belirttiği gibi, bu mahalleler, birincil kullanımların karışımı, yapıları formun yoğunluğu, geçirgenlik ve bina tiplerinin karışımı gibi kentsel çeşitliliği teşvik eden özelliklere sahiptir. Bu özellikler, mahallelerin farklı faaliyet türlerine ve yoğunluklarına uyum sağlamasını ve kentsel çevrelerin dinamik yapısını korumasını sağlar.

Anlam: Anlam açısından iyi kentsel mekânlar ve kültürel mahalleler, kullanıcılar ve vatandaşlar için anlam ve kimlik temsil eder. Kent hakkındaki bilgi, doğrudan deneyime dayalı olarak parça parça "aşağıdan yukarıya" bir süreçle edinilir. Bu bilgi kırıntıları, bireyin algısal filtreleri aracılığıyla bütünleştirilir, bu da kent hakkında hem bir anlayış hem de bir imaj oluşturur.

Kevin Lynch (1960), kentsel çevrenin imgelenebilirliğinin, çevrenin bileşenlerinin birey üzerinde ne kadar güçlü bir izlenim bıraktığına bağlı olduğunu belirtir. İmgelenebilirlik, kentin okunabilirliğinden etkilenir; bu da kentin farklı unsurlarının (yollar, kenarlar, bölgeler, düğüm noktaları ve simge yapılar) tutarlı ve tanınabilir bir örüntü halinde organize edilme derecesidir. Bireyler, bu unsurlar hakkında bilgi toplayarak kente dair bir imaj ve referans çerçevesi oluşturur.

Bu süreç, daha geniş kültürel süreçler, değerler ve kimliklerin bir kombinasyonunu yansıtır ve zamanla olayların ve yerlerin çağrışımlarından etkilenir. Mekânlar, bireyler, gruplar ve toplumlar için hafızayı, anlamı ve çağrışımı temsil eder. Montgomery'e (1998) göre, bu tür yerler, yeni mimari ve kamusal sanat biçimindeki seçici ikonografi aracılığıyla kendileri için yeni imajlar oluşturabilirler.

Sonuç olarak başarılı bir kültür mahallesinde bulunması beklenen unsurlar Tablo 7' de özetlenmektedir. Bunlar, daha önce olduğu gibi, üç alt başlık altında sunulmuştur: Aktivite, Biçim ve Anlam (Montgomery, 2003):

Tablo 7. Anlam (Montgomery, 2003).

• Önemli toplantı ve toplanma alanları   • Tarih ve ilerleme duygusu   • Alan kimliği ve görüntüleri   • Anlayışlılık (tolerans) mekâna anlam yükleyen unsurlar   • Çevresel göstergeler (Tasarım takdiri ve stili)

Başarılı kentsel mekânların ve özellikle kültürel mahallelerin dinamik kalitesini sağlayan, bu tür faaliyetler çok önemli olan gezinti ve insanları izleme faaliyetleridir. Aslında, bir kentte kamusal alan, yalnızca bir buluşma yeri olarak değil, aynı zamanda inşa edilmiş çevrenin tanımlanmasına yardımcı olmak, festivaller ve karnavallar gibi yerel gelenek ve göreneklere alan sağlamak, anlam ve kimliği temsil etmek gibi birçok işlevi yerine getirmelidir (Montgomery, 2003).

İyi mahalleler için bir ölçüt sokak yaşamıdır. İyi sokakların çeşitliliği barındırması ve üretmesi için aktif olması ve geçirgen olması gerekir. İyi sokakların kenarlarında (özel ve kamusal alanların buluştuğu yerde) bir şeffaflık veya görünürlük kalitesi vardır. Bunun gerçekleşmesi için, bir cadde boyunca iyi bir yatay cephe dokusu olmalıdır (Montgomery, 2003).

Montgomery (2003) çalışmasında başarılı mahallelerin, bu tür birkaç caddeye veya en azından aralarında seyahat etmenin kolay olduğu birkaç aktivite düğümüne sahip olma eğiliminde olmasından bahsetmektedir.

2.3. Bölüm Sonu

Bu bölümde, kültür eksenli kentsel dönüşüm kavramı detaylı bir şekilde ele alınmış, kavramın tanımı, tarihsel gelişimi ve temel unsurları açıklanmıştır. İlk olarak, kültür eksenli kentsel dönüşümün 1980'lerden itibaren kentsel yenileme süreçlerinde nasıl önemli bir yaklaşım haline geldiği, kültür ve kültürel etkinliklerin kentsel canlanmayı desteklemedeki rolü ve etkisi değerlendirilmiştir.

Kültür eksenli dönüşümün üç ana modeli (kültür ve dönüşüm, kültürel dönüşüm, kültür eksenli dönüşüm) ele alınmış ve bu yaklaşımlar arasındaki farklar vurgulanmıştır. Özellikle kültür eksenli dönüşüm modelinin, kültürü kentsel yenileme süreçlerinde bir katalizör olarak konumlandığı, kültürel etkinliklerin ve mekânların ekonomik ve sosyal dönüşüm için nasıl bir itici güç sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca kültür eksenli dönüşümün üç temel uygulama biçimi; öncü projeler, etkinlikler ve kültür mahalleleri ayrıntılı şekilde açıklanmıştır:

Öncü Projeler, büyük ölçekli ve dikkat çekici mimari yapılarla, hem şehirlerin estetik değerini hem de ekonomik cazibesini artırmayı hedefleyen projeler olarak tanımlanmıştır. Plaza (2000) ve Evans (2005) gibi çalışmalara dayanarak, bu projelerin kentsel dönüşüm süreçlerindeki stratejik ve sembolik önemi vurgulanmıştır.

Etkinlikler bağlamında kültürel ve sanatsal faaliyetlerin, kentlerin uluslararası düzeyde tanınırlığını artırdığı ve ekonomik canlılık yarattığı açıklanmıştır. Yinelenen etkinliklerin kentsel dokuyu nasıl zenginleştirdiği ve yerel halkın günlük yaşamına entegre olduğu örneklerle ifade edilmiştir.

Sanatın ve yaratıcı faaliyetlerin üretildiği ve tüketildiği mekânlar olarak kültür mahallelerinin, sosyal uyum, ekonomik kalkınma ve kentsel yaşam kalitesine katkıları değerlendirilmiştir. Montgomery'nin (1998) üçlü çerçevesi (Aktivite, Biçim, Anlam) kullanılarak kültür mahallelerinin temel özellikleri ve başarı kriterleri açıklanmıştır.

Aktivite, Biçim ve Anlam çerçevesinde, kültür mahallelerinin dinamik yapıları ve bu mahallelerin kentsel mekâna olan katkıları detaylandırılmıştır. Kültürel mahallelerin sadece ekonomik kalkınmaya değil, aynı zamanda kentsel yaşam kalitesini artırmaya yönelik çok yönlü faydalar sunduğu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, kültür mahalleleri, kentsel dönüşüm stratejileri arasında hem teorik hem de pratik anlamda özel bir yere sahiptir.

Bir sonraki bölümde, kültür eksenli kentsel dönüşümün yenileyici etkilerini somutlaştırmak amacıyla dört kültür mahallesi rneği detaylı olarak ele alınacaktır. Bunlar arasında, Batı Avrupa'dan Belfast - Katedral Mahallesi ve Wolverhampton, Birmingham; Doğu'dan ise Rasht – Kapalı arşı, İran ve Lahore, Pakistan yer almaktadır. Bu rnekler, farklı coğrafi ve kültürel bağlamlarda kültür mahallelerinin dönüşüm süreçlerini analiz etmek ve başarı kriterlerini tartışmak için seçilmiştir. Bu incelemeler, kültür mahallelerinin kentsel dönüşümdeki rolünü daha somut ve kapsamlı bir şekilde değerlendirmemize olanak sağlayacaktır.

3. KÜLTÜR MAHALLELERİ ÖRNEK ALAN İNCELEMELERİ

Yenileyici bir kentsel dönüşüm tekniği olarak mevcut başarılı kültür mahallelerini incelemek üzere ikisi batı Avrupa'dan diğer ikisi doğudan olmak üzere dört kültür mahallesi örneği seçilmiştir.

1. Belfast - Katedral Mahallesi, İrlanda
2. Wolverhampton, Birmingham, İngiltere
3. Rasht – Kapalı Çarşı, İran
4. Lahore, Pakistan

Aşağıda ilk olarak İrlanda, Belfast'taki Katedral Mahallesi'nden bahsedilmektedir.

3.1. Belfast – Katedral Mahallesi, Birleşik Krallık

Belfast'ın en eski bölgelerinden biri olan ve zengin bir endüstriyel ve dini mirasa sahip olan Cathedral kültür mahallesi, adını merkezinde yer alan St Anne Katedrali'nden almaktadır (McManus ve Carruthers, 2014).

Şekil 6. Belfast, Kuzey İrlanda (Britannica, 2024).

McManus ve Carruthers (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Belfast'taki Katedral Mahallesi örnek olay incelemesi olarak kullanılarak kültür mahallelerinin kentsel dönüşüm üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ayrıca çalışma Belfast Katedral Mahallesi'nin yenilenmesi ve geliştirilmesine ilişkin eleştirel bir değerlendirme sunmakta, daha fazla kültürel tedarik ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için kültürel ve ekonomik stratejilerin entegrasyonunu araştırırken, kültürün yenilenme sürecinde bir katalizör olarak rolünü incelemektedir. Araştırmanın en

önemli bulgularından biri, bir bölgedeki sanat ve kültür olanaklarının önceden var olmasının, o bölgenin kültür mahallesi olarak belirlenmesinde önemli olduğudur.

Şekil 7. Katedral Mahallesi görünümü (Cathedral Quarter Belfast, 2023).

Çalışma aynı zamanda yenilenme süreçlerini başlatmada halk hareketlerinin öneminin yanı sıra kültürel tedarik ile özel sektörün gelişimi arasında denge kurmanın önemini de vurgulamaktadır. Son olarak çalışma, kültürel yenilenme stratejilerini uygularken yerel bağlamın dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Belfast'taki Katedral Mahallesi örneği, kültürün kültürel mahallelerin gelişimi üzerindeki katalizör etkisini göstererek kültür ve ekonomik yenilenme arasındaki ilişkiyi anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Çalışma, Katedral Mahallesi'nin halk hareketleri ve yerel sanatçılar tarafından yönlendirilen bir kültür merkezi olarak organik biçimde ortaya çıkışını vurgulamaktadır. Aynı zamanda, daha fazla kültürel tedarigi ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek amacıyla kültürel ve ekonomik stratejilerin entegre edilmesinde kültür mahallelerinin rolünün altını çizmektedir.

Şekil 8. Belfast Kültür Mahallesi Destinasyonu (Cathedral Quarter Belfast, 2023).

Belfast'taki Katedral Mahallesi üzerine yapılan araştırma diğer şehirlerdeki kentsel planlama ve kültür politikaları açısından çeşitli çıkarımlar ortaya koymaktadır. Çalışma, bölgeyi kültür mahallesi olarak belirlerken, o bölgede önceden var olan kültürel ve sanatsal etkinliklerin dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır. Bu, organik, tabandan gelen kültürel hareketlerin kültürel mahallelerin gelişiminde önemli bir rol oynayabileceğini ve kentsel politikaların oluşturulmasında bu faktörlerin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca çalışma, yukarıdan aşağıya müdahaleleri aşağıdan yukarıya girişimlerle dengeleme ihtiyacının yanı sıra yerel sanat topluluklarını yenilenme sürecine dâhil etmenin önemini vurgulamaktadır. Genel olarak, bu araştırmanın sonuçları, diğer şehirlerdeki kentsel planlama ve kültür politikalarının, kültürel merkezlerin organik gelişimine duyarlı olması, yerel toplulukları yenilenme sürecine dâhil etmesi ve belirlenmiş kültürel mahallelerdeki kültürel ve ekonomik faaliyetlere sürekli destek sağlaması gerektiğini göstermektedir (McManus ve Carruthers, 2014).

3.2. Wolverhampton, İngiltere

Wolverhampton, İngiltere'nin Midlands bölgesinde yer alan 239 bin nüfuslu bir şehirdir.

Şekil 9. Wolverhampton, İngiltere (History Website, 2022).

Kent müreffeh bir pazar kenti olarak gelişmiş ve 19. yüzyılda tekstil üretiminde bir sanayi merkezi olarak hızla büyümüştür. İlerleyen süreçlerde sanayisizleşme ve kentsel gerilemeden muzdarip olmuştur. Bu durum, kentin nispeten kötü imajına bir ölçüde yansımakta olup, özellikle kent merkezinin farklı bölgeleri arasında bir bariyer oluşturan çevre yolu gibi önemli yol altyapısı gelişmeleriyle daha da kötüleşmiştir (McCarthy, 2007). Bununla birlikte, Büyük Tiyatro ve Sanat Galerisi de dâhil olmak üzere Viktorya döneminden kalma görkemli binaların önemli bir mirasına sahip olan şehir, kısmen büyük öğrenci nüfusunun bir sonucu olarak eğlence kullanımlarında, özellikle de gece kulüplerinde bir uzmanlık geliştirmiştir. Bu durum, şehir merkezinin bölge genelinden ziyaretçi çekmeye başladığı 1990'ların ortalarında belirgin hale gelmiştir. 1990'larda Wolverhampton'a Cuma ve Cumartesi geceleri 25.000 kadar ziyaretçi çekilebileceği tahmin edilmiştir.

Kültür Mahallesi'nin kökenleri bu eğlence yönelimiyle bağlantılıdır, çünkü mevcut Kültür Mahallesi alanını oluşturan bölge 1993 Wolverhampton Üniter Kalkınma Planı'nda (UDP) 'Boş Zaman ve Eğlence Alanı' olarak tanımlanmıştır (Wolverhampton City Council, 1993). Bu tanımlamanın amacı, şehir merkezindeki kullanımları perakende ve ofis kullanımlarından uzaklaştırarak boş zaman ve eğlence kullanımlarını içerecek şekilde genişletmek, böylece kullanım karışımını ve çeşitliliğini teşvik etmek ve akşam ekonomisini genişletmektir. Bölge, barlar, restoranlar ve gece kulüpleri de dâhil olmak üzere eğlence amaçlı kullanımların

mahalleleşmesi kavramlarının teorik olarak desteklenmemesidir. Bu çalışma kapsamında net cevaplar verilmese de, daha net politika gerekçelerine, seçilen mekanizmalar ile yerel istekler ve bağlam arasında bağlantı kurulmasına ve kültürel kümelenme politikasıyla entegre hassas şehir yönetimi yöntemlerinin uygulanmasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Ayrıca, kültürel mahalle mekanizmasının yaygın bir şekilde uygulanmasının, politika 'modellerinin' seri bir şekilde tekrarlanmasıyla daha da kötüleşen indirgeyici ve türevsel bir yaklaşımı yansıtabileceğini öne sürmektedir. Özgünlük, alternatiflik ve farklılığın giderek daha fazla önemsendiği çağdaş bir bağlamda, bu yaklaşımın sınırlı bir değeri olabilir ya da orta veya uzun vadede gerçekten de ters etki yaratabilir. Bu da kentin mahalleleştirilmesi, kültür öncülüğünde yenilenme ve kültürel mahalleler açısından temel ilke ve varsayımların sorgulanmasını sağlayabilir ve ihtiyaçlar ile mekanizmaların daha sofistike bir şekilde eşleştirilmesi potansiyeliyle organik ve yukarıdan aşağıya yöntemleri içeren daha zengin bir dizi olası yaklaşımın geliştirilmesine yol açabilir (McCarthy, 2007).

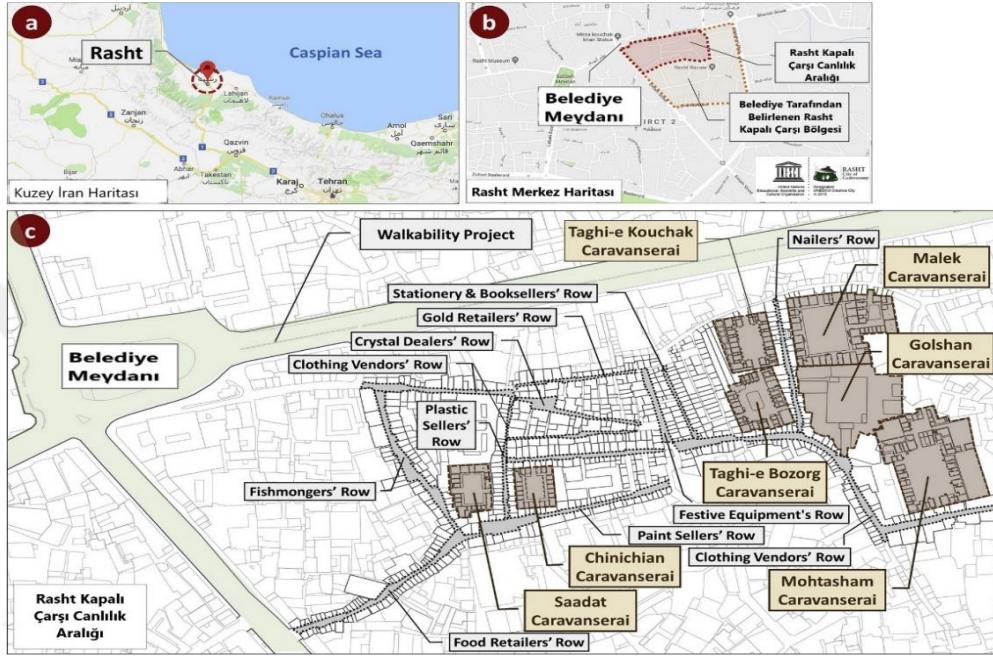
3.3. Rasht – Kapalı Çarşı, İran

Rasht, İran'ın kuzeyinde bir eyalet olan Gilan'ın başkentidir. Rasht, İran'ın geleneksel yemekleriyle ünlü iki nehri olan Zarjoob ve Goharrood arasında yer almaktadır (Eshkevari ve Hasan, 1996).

Şekil 11. Rasht, İran (Britannica, 2024).

Tarım, turizm ve ağaç endüstrisi Gilan ekonomisinin temelini oluşturmakta ve bölge nüfusunun, turizminin ve ticaretinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır (MPOGL, 2016). Rasht'taki yemeklerin kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasıyla eş anlamlı olduğu göz önünde bulundurularak, 2015 yılında şehir Unesco Yaratıcı Şehirler Ağı (UCCN) listesine yaratıcı gastronomi şehri olarak sunulmuş ve bu doğrultuda bir yenilenme sürecine girmiştir (UCCN, 2016).

Şekil 12. (a) Kuzey İran'da Rasht'in konumu; (b) Şehir merkezindeki Rasht Kapalı Çarşı bölgesinin menzili; (c) Rasht Kapalı Çarşı Canlılık aralığının dokusu ve kervansaraylarının konumu (Pourzakarya ve Bahramjerdi, 2019).

Pourzakarya ve Bahramjerdi'nin (2019) çalışması, İran'ın Hazar Denizi kıyısındaki Rasht şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, özellikle kent merkezlerinde kültürel ve yaratıcı endüstrilerin etkisiyle kentsel tarihi bölgelerde kültürel ve yaratıcı mahallelerin teşvik edilmesinin, vatandaşların yaşam tarzının sosyo-ekonomik ve altyapısal kalitesini, turizm ve müşteri hizmetlerinin gelişimini ne ölçüde artırabileceği incelenmiştir.

Şekil 13. Rasht Kapalı Çarşısı'ndan bir görünüm (Reza, 2020)

Bu çalışmanın temel amacı, Rasht şehrindeki yerel kültürel ve yaratıcı endüstrilerin, kültür odaklı bir yenileme yaklaşımıyla birleşerek Rasht Kapalı Çarşı bölgesinin geliştirilmesine olan katkılarını incelemek ve Rasht'ın yerel kültürel ve yaratıcı endüstrilerinin bu kültür odaklı mahalle geliştirmesine yönelik stratejilerini tartışmaktır. Çalışma, kültür odaklı bir mahalle oluşturarak yerel endüstrilerin Rasht Kapalı Çarşı bölgesinin yeniden canlandırılmasına nasıl etki edebileceği sorusuna yanıt aramayı hedeflemektedir.

Sunulan teorik çerçeve dört parçada yapılandırılmıştır: (1) kültür öncülüğünde yenileme yaklaşımı, metruk bina ve açık alanların kültürel arazi kullanımı ve sosyal-kültürel canlılığı artırma stratejilerini içeren kültürel ortam; (2) kültürel üretim ve tüketimi desteklemek için kültürel ve yaratıcı politika planlamasını amaçlayan yerel kültürel ve yaratıcı endüstriler; (3) kültürel markalaşma ve geleneksel etkinlikler yoluyla kültürel ve yaratıcı turizmin büyümesi; ve (4) kamusal erişimi ve temel kolaylıkları artırmak için kültürel altyapının iyileştirilmesi. Ampirik çalışmayla ilgili olarak, çarşı bölgesinin kültür odaklı yenilenmesi yoluyla yerel festivallerde artış, kültürel çeşitlilik ve kültürel işbirliği gibi birçok fırsat bulunurken, kültürel bir mahallenin geliştirilmesi için kültürel, eğitimsel ve ticari olmak üzere en uygun arazi kullanımları önerilmiştir. Bu çalışma aynı zamanda kültürel farkındalığı ve sosyo-ekonomik yaratıcılığı geliştirmek için vatandaşların ve pazarlamacıların yenileme sürecine katılımının rolünü vurgulamıştır. Bu çalışma, tarihi kent

merkezlerinin yerel kültür endüstrileriyle birlikte incelendiği bir çalışmadır ve bu nedenle vizyonu yerel ürünlere ve bunların ekonomik önemine dayanmaktadır. İran'daki yaşam tarzları ve kültürlerin çeşitliliğine rağmen, araştırma, kültürel ve yaratıcı stratejilerin, yerel yaratıcı kültürler açısından küçük farklılıklarla bölgenin veya ülkenin diğer bölgelerinde de benimsenebileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, çalışmanın kısıtlamalarına rağmen bu çalışma, kültürel ve yaratıcı endüstrilerin kentsel yenileme sürecinde yenileme projelerinin itici gücü olarak benimsenmesi ve kültür öncülüğünde yenileme yaklaşımı yoluyla etkin kalkınma politikaları ile ileriye dönük pek çok fırsatın değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır (Pourzakarya ve Bahramjerdi, 2019).

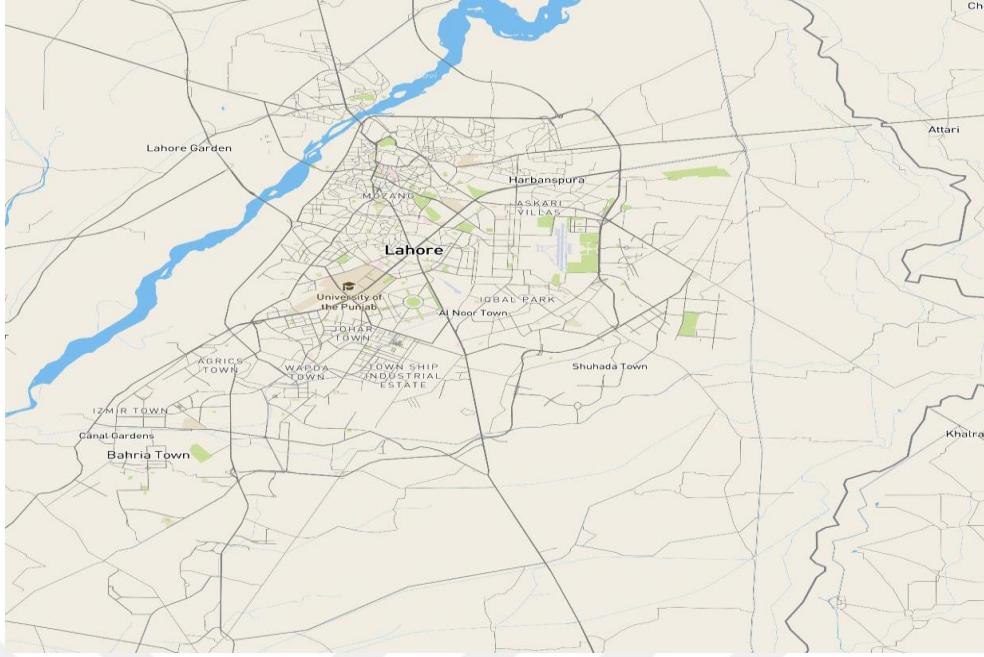
3.4. Lahore, Pakistan

Lahor, Pakistan'ın kuzeydoğu bölgelerinde yer alan en büyük ikinci şehirdir. Aynı zamanda ülkenin Pencap Eyaleti'nin de başkentidir. Şehir, Pakistan'ın doğu sınırında yer almakta ve doğrudan Hindistan sınırına bağlanmaktadır (Nevile, 2006).

Şekil 14. Pakistan, Lahor (Britannica, 2024).

Lahor'un Karaçi'den (Güney) uzaklığı Kuzeydoğu tarafında 1305 km'dir. Başlangıçta şehir, zaman içinde yatağını değiştiren Ravi nehrinin (WCLA, 2021) kıyısında kurulmuştur (Nevile, 2006).

Şekil 15. Lahor'un görünümü (Riaz, 2022)

Riaz (2022) tarafından yapılan çalışmanın amacı, kentin yeniden canlandırılması için kültür öncülüğündeki yenileme projelerinde kullanılabilecek Lahor kentinin kültürünü keşfetmektir. Araştırma, kentin kültürel özelliklerini ortaya çıkarmak için vaka çalışmalarını, literatürü, haritaları incelemekte ve görüşülen kişilerle ve anket katılımcılarıyla çalışmaktadır. Çalışma, Lahor'un ve kültürünün yıllar içinde nasıl dönüştüğünü ve şehirde kültür mahallelerini tanıtmak için nelere ihtiyaç duyulduğunu anlamaya yardımcı olmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, mekânsal özellikler, faaliyet özellikleri ve kültürel anlamlar temelinde şehrin kültürüne ilişkin literatürden yararlanılmıştır. Bu kültürel özellikler nitel bir araştırma yöntemiyle sunulmuş ve analiz edilmiştir. Kültürel bir alanın planlanması Lahor'un azalan kültürel etkinlik ve kimlik sorunlarına çözüm getirebilir. Bu araştırmanın amacı, mevcut altyapının modellenmesine yardımcı olmak ve mevcut inşa edilmiş formların sorunlarını ve potansiyellerini araştırmaktır. Lahor'un kültürel kimliği, siyasi ve bölgesel etkiler nedeniyle yıllar içinde dönüşüme uğramıştır. Sanat ortamının dönüşümünden yemek sokaklarının hâkimiyetinin ortaya çıkmasına kadar Lahor büyük bir evrim geçirmiştir. Kültür mahallesi kavramını hayata geçirmek için kullanılan tekniklerden biri de toplum öncülüğünde yeniden canlandırma yöntemidir (Park ve Kovacs, 2020). Lahor'un mahallelerinin çoğu güzel bir şekilde organize edilmiştir; ancak bu bölgelerdeki faaliyetler gıda ile sınırlı kalmıştır. Çeşitli faaliyetler sunmak, toplumu çeşitli şekillerde dahil etmenin etkili bir yolu olabilir

(Shakur vd., 2010). Şehirler sadece kültürel faaliyetlerini korumakla kalmamalı, aynı zamanda artık ihmal edilmiş olan eski yapılardan da faydalanmalıdır. Bu çalışma, kültür mahalleleri aracılığıyla Lahor'da kültürel yenilenmenin sanat ve kültür faaliyetlerini şehre geri getirmeye nasıl yardımcı olabileceğini ortaya koymuştur. Çalışma, Lahor kenti genelinde meydana gelen muazzam değişimi sorgulamıştır. Bu değişimler kentin kimliğinin sadece altyapı açısından değil, aynı zamanda kentin sosyal ve kültürel standartlarının da değişmesine yol açmıştır. Araştırmanın ilk ve en önemli yönü, 1970'lerden 2022'ye kadar meydana gelen değişimi tanımlamasıdır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, ülkelerinin kültürünü, mirasını ve mimari tarihini yansıtan ve yıllar içinde dönüşümde bunları kaybeden dünyadaki diğer birçok şehir için bir sıçrama tahtası olarak adlandırılabilir. Delhi, Bağdat, Peşaver gibi kentler, benzer duvarlı kent dokularına ve çevrelerindeki zenginliğe sahiptir ve kentsel politikaların oluşturulması yoluyla pervasız dönüşümden korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışmada tartışılan haritalama teknikleri, görüşmeler, anketler, strateji tasarımı ve uygulama süreci gibi araçlar kullanılarak plancılar kentin yeniden canlandırılması ve korunması sürecine katkıda bulunabilir. Bu çalışmada önerilen stratejiler, yetkililerin kendi bağlamlarında kullanabilecekleri ve kendi şehirlerine uygun bir şekilde uygulamak için onlardan öğrenebilecekleri bir çerçeve sunmuştur.

3.5. Bölüm Sonu

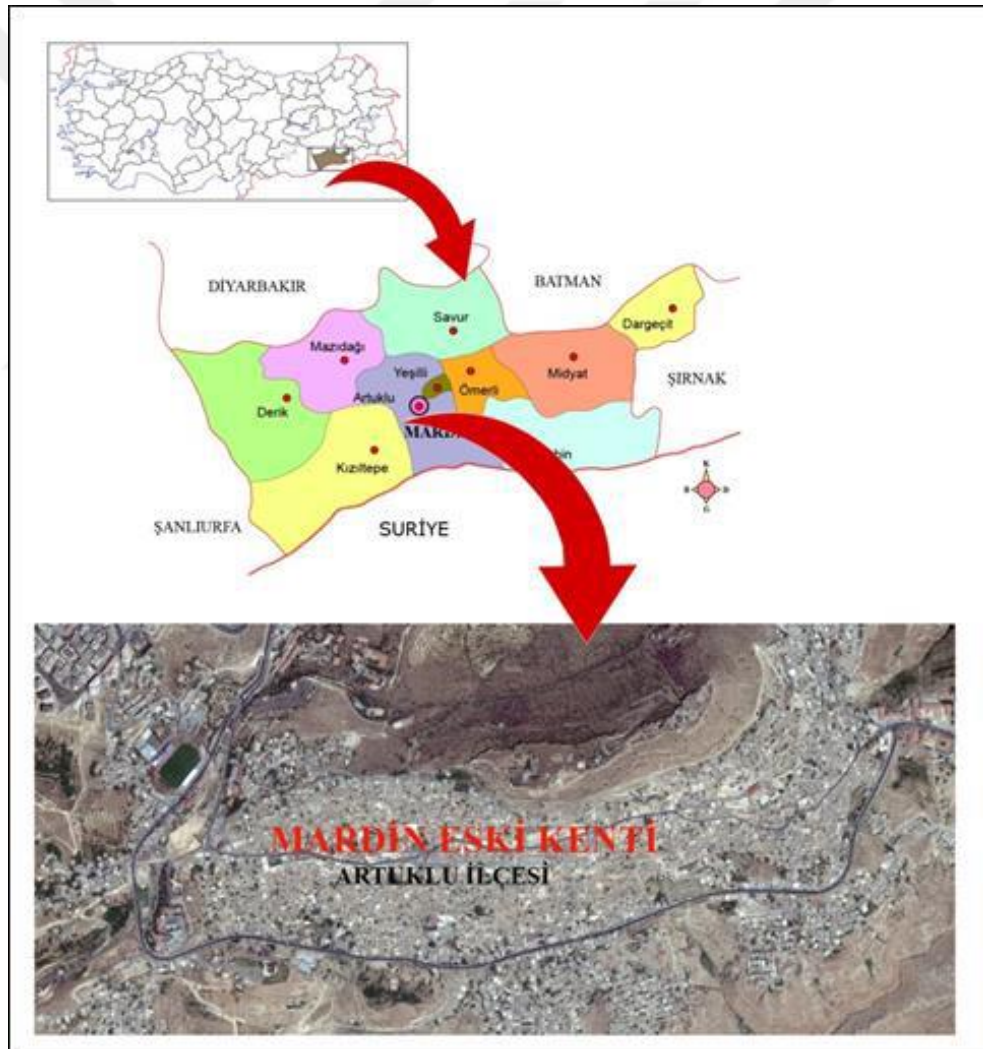
Bu bölümde, kültür odaklı kentsel dönüşüm uygulamalarının çeşitli coğrafyalardaki başarılı örnekleri incelenmiştir. İrlanda, İngiltere, İran ve Pakistan'dan dört kültür mahallesi seçilerek her biri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Belfast'taki Katedral Mahallesi'nin, kültürel mirasın korunması ve sanatın bir kentsel yenilenme aracı olarak kullanılmasındaki etkisi vurgulanmıştır. Wolverhampton'da eğlence sektörünün kent merkezini dönüştürme potansiyeli tartışılmış, ancak kültürel mahalleler için kapsamlı politika eksikliklerinin altı çizilmiştir. Rasht'taki Kapalı Çarşı, geleneksel gastronominin bir kültürel marka haline getirilerek yerel ekonomiyi canlandırdığı örneklerden biri olarak değerlendirilmiştir. Lahor'da ise topluluk temelli yaklaşımlarla kültür mahallelerinin şehir kimliğini yeniden kazandırmadaki rolü incelenmiştir.

Bu incelemeler, kültür mahallelerinin sadece fiziksel alanların dönüşümünü değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel dinamikleri nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Her rnek, yerel bağlama uygun stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini ve toplulukların bu sürece aktif katılımının önemini göstermektedir. Ayrıca, kültür mahallelerinin, yerel miras ve kimliğin korunmasından kentsel ekonomik kalkınmaya kadar geniş bir yelpazede katkı sağladığı görülmüştür.

Bir sonraki bölümde, bugünkü haliyle Mardin'in Artuklu ilęesi sınırlarında yer alan Eski Mardin bölgesi detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu inceleme, kültürel mirasın güçlü bir sembolü olan Eski Mardin'in, kültür mahallesi stratejileri bağlamında değerlendirilmesini sağlayacaktır.

4. ALAN ARAŞTIRMASI

Bu bölümde bugünkü haliyle Mardin'in Artuklu ilçesi sınırları içerisinde kalan Eski Mardin bölgesi ele alınmaktadır. Mardin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Dicle bölümünde yer alan bir şehir olup, güneyde Suriye ve Irak, kuzeyde Diyarbakır, doğuda Siirt ve batıda Urfa ile çevrelenmiştir. 36-38 kuzey enlemleri ile 40-42 doğu boylamları arasında konumlanan şehir, Mezopotamya Ovası'nın kuzeyinde bulunur ve Diyarbakır'a 96 kilometrelik bir yol ile bağlanmaktadır (Altun, 1971). Mardin, mimari, tarihsel ve kültürel zenginlikleriyle birçok şehirden ayrılarak öne çıkan yerleşim yerlerinden biridir (Alioğlu, 1996). Şekil 16'da Eski Mardin'in haritada üzerindeki gösterimi yer almaktadır.

Şekil 16. Eski Mardin'in Haritada Gösterimi

Aşağıda ilk olarak kentin çağlar boyunca tarihsel gelişimine yer verilmiş, bu bölümü kentin ticari gelişim süreci takip etmiştir.

4.1. Mardin'in Tarihsel Gelişimi

Tarih öncesi ve tarih çağlarında Mardin, coğrafi konumuyla önemli ticaret ve kültürel ilişki ağlarının kesişim noktasında yer almıştır. Nusaybin, Koçhisar (Kızıltepe) ve Cizre gibi yakınındaki merkezler aracılığıyla kuzeyde Karadeniz ve Kafkasya'ya, güneyde ise Basra Körfezi ile Doğu Akdeniz kıyılarına uzanan ticaret yollarını ve kültürel etkileşim hatlarını birbirine bağlamıştır.

Mardin'in geçmişi, 4. yüzyılda inşa edilen kiliselerin kalıntılarıyla bu döneme kadar uzanmaktadır (Aydın, 2000). Bu bulgulara dayanarak, özellikle kiliseler gibi anıtsal yapılar ve çarşı dokusunun, erken dönemde Mardin Kalesi çevresinde şekillenmeye başladığı tahmin edilmektedir. Daha sonraki kentsel gelişim ise topoğrafyanın ve iklim koşullarının etkisiyle biçimlenmiş, konut yapıları ise zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçlar ve mevcut olanaklar doğrultusunda eklemeler yapılarak gelişimini sürdürmüştür (Küçük, 2013). Kaynaklar, Mardin'in 10. yüzyılda büyük bir şehir olarak dikkat çektiğini, kalabalık nüfusu ve geniş çarşılarıyla öne çıktığını, ayrıca sur dışının bakımlı bir görünüme sahip olduğunu belirtmektedir. 13. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise şehirde büyük kervansarayların, çarşıların ve medreselerin yer aldığı bilgisi aktarılmaktadır (Göyünç, 1991). Konut yapılarının üretimi, zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar ve mevcut olanaklar doğrultusunda eklenerek gelişimini sürdürmüştür. 18. ve 19. yüzyıllardan itibaren artan nüfusla birlikte, kentin güney yönünde bir genişleme yaşanmıştır (Küçük, 2013).

Tarih Öncesi Dönem: Süryaniler, Mardin'in kuruluşunu Sümerlere dayandırmaktadır. Ancak yazılı kaynaklardaki ilk bilgilere Sasaniler döneminde rastlanmaktadır. Mardin'in sırasıyla Subariler, Sümerler, Akadlar, Babilliler, Hititler, Asurlular, Persler ve Makedonlar gibi çeşitli uygarlıkların egemenliği altında olduğu bilinmektedir (Anonim, 2009a). Bu döneme ilişkin belirgin bir sosyal yapı veya nüfus bilgisi bulunmamakla birlikte, M.Ö. 3000'li yıllarda Hurriler'in bu bölgeye yerleştiği ve Mardin yöresini başkent olarak kullandığı ifade edilmektedir (Oates ve ark., 2004).

Roma Dönemi (MÖ 64-MS 395): 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Mardin, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde şehir, hem askeri hem de dini bir merkez olarak önemini korumuştur. Bizans döneminde Mardin, Sasaniler ile yapılan uzun süreli mücadelelerde bir sınır kalesi olarak stratejik bir rol oynamıştır. Özellikle Dara Antik Kenti'nin çevresi, bu mücadelelerde bir savunma hattı olarak öne çıkmıştır. Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte bölgede çok sayıda manastır, kilise ve dini yapı inşa edilmiştir. Bu yapıların birçoğu, Süryani-Ortodoks cemaati tarafından aktif olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Bizans döneminde Mardin'in ticaret yolları üzerindeki konumu da ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkı sağlamıştır. 638 yılında İslam ordularının bölgeyi fethetmesiyle Mardin, Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyetinden çıkmıştır.

Bizans Dönemi (395-638): Mardin, MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun bölünmesiyle Bizans İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde, çevresindeki Dara ve Nusaybin gibi kalelerle ön plana çıkan Mardin, kendisi geri planda kalan bir şehir olarak kalmıştır. Ancak, Bizans İmparatorluğu'nun doğu sınırında yer alması nedeniyle stratejik bir öneme sahip olmuştur. Bizans döneminde, Mardin ve çevresinde Hristiyanlık yayılmış ve bölgede birçok manastır ve kilise inşa edilmiştir. Özellikle Tur Abdin bölgesi, Süryani Hristiyanlığının önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu dönemde inşa edilen dini yapılar Bizans mimarisinin özelliklerini yansıtmaktadır. Hammara Manastırı (kesin olmamakla birlikte Mor Mihael Kilisesi), Surp Kevork Kilisesi (Kırmızı Kilise), Mor Şumuni Kilisesi, Mar Hürmüzd Kilisesi, Mar Behram (Kırk Şehitler-Kırklar) Kilisesi, Mor İliyo Kiliseleri, Deyr-ul Zafaran ve Mor Yakup Kilisesi dönemin kimlik yapılarıdır (Kaya, 2020).

Arap-İslam Dönemi: Mardin, 640 yılında İslam orduları tarafından fethedilmiştir. Bu fetihle birlikte şehir, İslam kültürü ve medeniyetiyle tanışmıştır. Arap-İslam döneminde Mardin, önemli bir ticaret ve kültür merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde, İslam inşâ hukukunun etkisiyle şehirdeki mekân üretimi ve düzenlemesi şekillenmiştir. Özellikle meskenlerin mahremiyeti ve komşuluk haklarının gözetilmesi, İslam inşâ hukukunun temel prensipleri arasında yer almıştır. Bu prensipler, Mardin'in kentsel kimliğinin oluşumunda belirleyici olmuştur (Mukaddime, 2017). Mardin'deki İslamî dönem dinî yapılarında kullanılan örtü

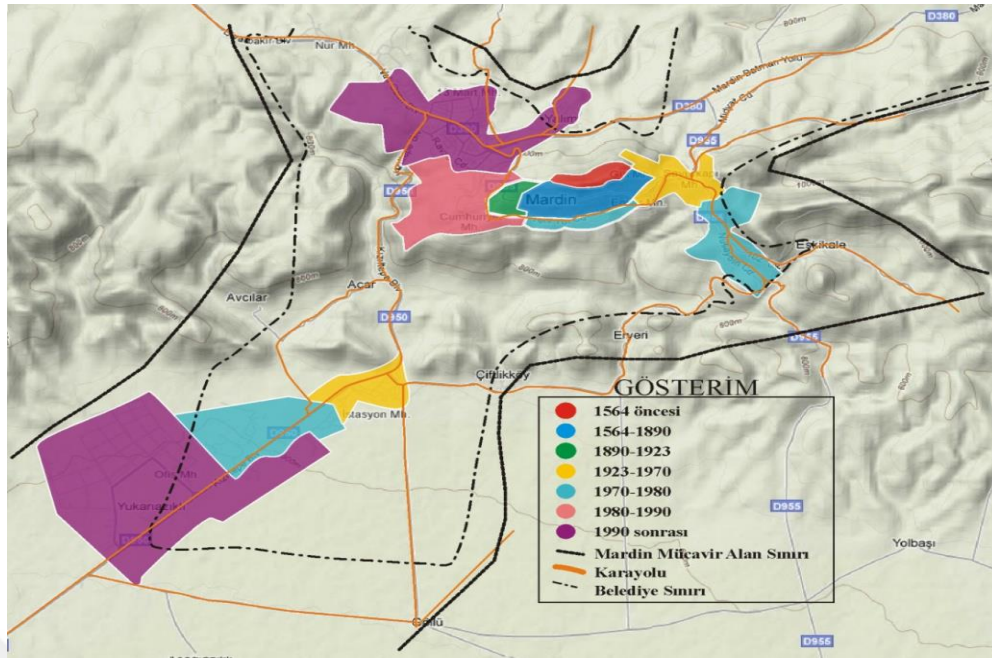
sistemleri, özellikle Artuklu ve Akkoyunlu dönemlerinde gelişmiştir. Bu yapılar, dönemin mimari üslubunu yansıtan önemli örneklerdir (Yeşilbaş ve Irmak, 2023). MS 990-1089 yılları arasında Mardin ve çevresindeki köyler onarılmış ve çevrede yaşayan halk şehre yerleştirilmiştir. Kaynaklarda, Nasrüddevle Ahmet'in şehirde bir cami ve çarşı inşa ettirdiği belirtilmektedir. Bu dönemdeki bilgilere göre Mardin, kale ve sur içi bir yerleşim olarak tanımlanmaktadır (Alioğlu, 2003).

Artukoğulları (Türk – İslam) Dönemi: Mardin, yaklaşık 300 yıl boyunca Artukoğulları yönetiminde kalmış ve bu dönemde önemli sosyal ve ekonomik gelişmelere sahne olmuştur. Vergilerin düşük tutulmasıyla diğer bölgelerden halkın Mardin'e göç etmesi teşvik edilmiştir. Kentin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini desteklemek amacıyla medrese yapımına büyük önem verilmiştir. Bu süreçte Mardin, mekânsal olarak güçlü bir görsel etki yaratmış ve yeni bir kimlik kazanmıştır. Anadolu'da külliye ve hamam gibi yapı türlerinde ilk örnekler ile cami ve medrese planlamalarında Anadolu'da gelişerek başka boyutlara ulaşacak önemli uygulamaların yoğunlaştığı yerlerden biri olmuştur (Alioğlu, 2005). Bugünkü geleneksel şehir dokusu sınırlarının o dönemde de geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Kente yapılan 6 medresenin 5'i bu dönemde inşa edilmiştir: Zinciriye (1385), Altunboğa (1364), Hatuniye (1172), Şehidiye (1214), Marufiye (13. yüzyılın ilk çeyreği). Kasımiye Medresesi ise Artuklular döneminde başlanmış ve Akkoyunlular döneminde tamamlanmıştır. İlk Türk-İslam eserlerinden olan Necmettin ve Eminateddin Külliyesi ile Ulu Cami, ayrıca Türk hamamlarından Radviyye, Maristan, Yenikapı ve Ulucami Hamamı gibi yapılar, açık avlulu medreselerle birlikte kentin önemli kimlik unsurlarını oluşturmuştur. 14. yüzyılın sonlarında Timur'un bölgeyi istilası sırasında şehir büyük zarar görmüş, Timur'un geri çekilmesiyle kent yağmalanarak tahribata uğramıştır.

Karakoyunlular ve Akkoyunlular Dönemi: Mardin, 14. ve 15. yüzyıllarda Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmen devletlerinin egemenlik mücadelelerine sahne olmuştur. Karakoyunlular, 1380-1469 yılları arasında Doğu Anadolu, Azerbaycan, İran ve Irak'ta hüküm süren bir Türkmen hanedanı olarak bilinir. Akkoyunlular ise 1340-1514 yılları arasında Horasan'dan Fırat Nehri'ne, Kafkas Dağları'ndan Umman Denizi'ne kadar geniş bir coğrafyada egemenlik kurmuşlardır (Dobra, 2021). Siyasi gücü zayıflamış olan Artukoğulları, Akkoyunlular'ın baskısına dayanamazlar ancak kenti Akkoyunlulara değil de Karakoyunlulara bırakarak tarihten silinirler. 70 yıl

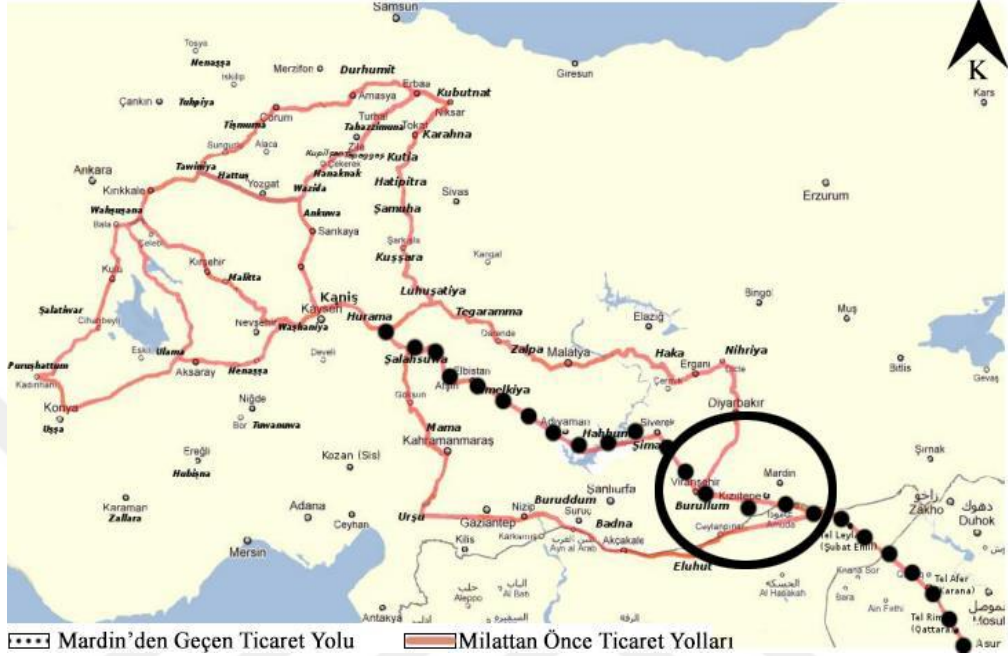
Karakoyunlular tarafından yönetilen kent daha sonra Akkoyunlulara geçmiştir (Demirken, 2005). Akkoyunlular, Mardin'de önemli imar faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Özellikle tarikat yapıları, şehrin dışında, etrafında Türkmen mahalleleri oluşturacak şekilde inşa edilmiştir. Bu yapılaşma, Mardin'in hızla Türkleşmesine katkı sağlamıştır (Doğan ve Doğanay, 2017). Timur saldırısından sonra harap durumda olan camiler, hamamlar, çarşılar ve evler onarılmıştır. İslamlaştırma politikaları çerçevesinde yeni camiler, tekke ve zaviyeler inşa etmişler, kervansaray yapmışlardır.

Osmanlı Dönemi: Mardin, 16. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. Bu dönemde şehir, idari olarak Bağdat Eyaleti'ne bağlı bir sancak olarak yönetilmiştir. Mardin, cami, medrese, han ve hamam gibi vakıf eserleriyle donatılmış, Müslümanlar ve gayrimüslimlerin bir arada yaşadığı kozmopolit bir yapıya sahip olmuştur. Gayrimüslim nüfus arasında Süryaniler, Ermeniler, Yahudiler, Keldaniler ve Nasturiler bulunmaktaydı. Bu çeşitlilik, Mardin'in hoşgörü ve birlikte yaşam kültürünün bir göstergesidir (Şahin, 2017). 1517 yılında Mardin Kalesi alınarak Mardin Sancağı, Diyarbakır Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. Bu dönemde kente bir adet kervansaray inşa edilmiştir. 15. yüzyılda, Ortaçağ şehrinin ticaret hayatındaki ihtisaslaşma ve farklılaşmanın, kentsel mekâna yansıdığı görülmektedir (Uluçam, 2005). 16. yüzyıldan itibaren dinsel odaklı inşaatlara ve özellikle cami yapımına büyük önem verildiği görülmektedir. Ayrıca, Artuklular döneminden kalan eserlerin yanı sıra kale surlarının, kilise ve manastırların da bu dönemde onarıldığı bilinmektedir. Osmanlı döneminde Mardin, stratejik konumu nedeniyle önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Şehir, transit ticaret yollarının denetim noktalarından biri olarak öne çıkmıştır. Bu ticari önem, Mardin'in farklı eyaletler arasında idari bağlılığının değişmesine neden olmuştur. Özellikle 19. yüzyılda, Mardin'in Diyarbakır, Bağdat ve Musul eyaletlerine bağlı olarak yönetildiği dönemler olmuştur (Tuna, 2021). Şekil 17'de Mardin ilinin tarihsel mekânsal gelişim süreci gösterilmiştir.

4.2. Mardin’de Ticaretin Gelişim Süreci

Milattan önceki dönemlerde bölge, Elam’dan başlayıp Asur üzerinden kuzeye uzanan ticaret yollarının güzergâhında yer alarak (Şekil 18) önemli bir ticaret merkezi olmuştur (Şahin, 2020).

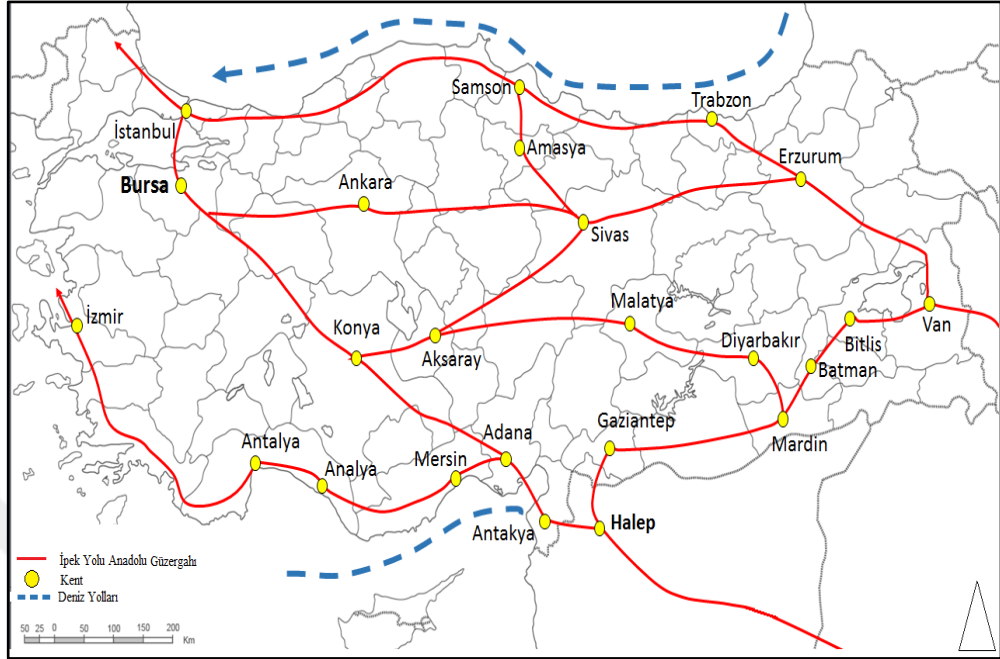
Şekil 18. Milattan Önce Ticaret Yolları’nda Mardin’in Konumu (Demir, 2023)

Özellikle tarihi İpek Yolu’nun Mardin’den geçmesi, kenti Mezopotamya uygarlıklarının ticari ve kültürel etkileşim merkezi haline getirmiştir. Bu durum, Mardin’i farklı medeniyetler ve imparatorluklar açısından stratejik bir konuma taşımıştır (Hamitoğulları, 1977).

Ortaçağ’da Mardin, tarihi İpek ve Baharat yolları üzerinde yer alması nedeniyle ekonomik açıdan önemli bir konum elde etmiştir (Arslan, 2019). Bölgenin verimli toprakları ve tarımsal faaliyetlere uygun yapısı, ticari hayatı destekleyen unsurlar arasında yer almıştır. Özellikle Artuklular döneminde şehir, düşük vergiler ve altyapı yatırımları ile bölgesel ticaretin merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde inşa edilen çarşılar, medreseler ve kervansaraylar, Mardin’in ticaret hacmini artırırken, kuyumculuk ve el zanaatları gibi ekonomik faaliyetler kentin refah seviyesini yükseltmiştir (Arslan, 2019).

Mardin, Osmanlı İmparatorluğu döneminde ticari yollar üzerindeki stratejik konumunu korumuş ve ekonomik canlılığını sürdürmüştür. Şehir ekonomisi, ticaret

yolları, küçük el sanatları ve kırsal tarım gibi üç temel kaynaktan beslenmiştir (Aydın vd., 2001).

Şekil 19. İpek Yolu Anadolu Güzergâhında Mardin (Demir, 2023)

Bu dönemde, Mardin üzerinden geçen ticaret yolları, İran ve Hindistan'dan getirilen ipek ve baharat gibi değerli malların Anadolu'ya taşınmasında kritik bir rol oynamıştır (Tekdal, 2009). Ayrıca, dokuma sanayi ve tarımsal üretim, Osmanlı döneminde bölge ekonomisinin temel dinamiklerini oluşturmuştur.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, Mardin'in geleneksel ticaret yapısı 1950'li yıllara kadar varlığını sürdürmüştür. Ancak, bu süreçte başlayan hızlı göç hareketleri, tarım ve ticaret faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. 1990'lardan itibaren ise, Kızıltepe bölgesinden gelen girişimciler tarafından sanayi yatırımları gerçekleştirilmiş ve Mardin Organize Sanayi Bölgesi'nin gelişimi sağlanmıştır (Aydın vd., 2001). Bu dönüşüm, şehir ekonomisinde tarım ve sanayi arasındaki ilişkiyi yeniden şekillendirmiştir.

2000'li yıllardan itibaren turizm, Mardin ekonomisinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Valilik tarafından yürütülen ulusal ve uluslararası tanıtım çalışmaları, bölgenin turistik potansiyelini artırmış ve geleneksel el sanatları ile tarımsal üretimin yeniden canlanmasına katkı sağlamıştır (Çağlayan, 2017). Turizm sektörü, günümüzde Mardin'in ekonomik yapısında önemli bir yer edinmiştir.

4.3. Günümüzde Sosyal ve Ekonomik Yapı

Mardin, tarih boyunca farklı kültürleri ve dinleri bir arada barındırmıştır. Müslümanlar, Süryaniler, Yezidiler ve Ermeniler gibi çeşitli dini gruplar, yüzyıllardır barış içinde yaşamaktadır (Özmen, 2010). Bu kültürel çeşitlilik, şehrin sosyal yapısını zenginleştirmekte ve çeşitli dini yapılarla kendini göstermektedir. Mardin'in bu çok kültürlü yapısı, şehrin kültürel ve sosyal hayatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Ekonomik açıdan, Mardin, tarım ve el sanatları ile öne çıkmaktadır. Özellikle ipekçilik ve bakırcılık, şehrin geleneksel zanaatları arasında yer almaktadır (Kaya, 2014). Mardin'de üretilen geleneksel el sanatları ürünleri, hem yerel pazarda hem de uluslararası alanda büyük ilgi görmektedir. Bu ürünler, Mardin'in ekonomik yapısının önemli bir parçasını oluşturmakta ve şehrin kültürel mirasının korunmasına katkı sağlamaktadır.

Mardin'in sosyal ve ekonomik yapısı, günümüzde de dinamiktir. Şehirdeki sosyal ve kültürel etkinlikler, yerel halkın günlük yaşantısında önemli bir yer tutmaktadır. Mardin, geleneksel el sanatları, zanaat ve tarım faaliyetleri ile sosyal ve ekonomik yapısını sürdürmektedir. Bu faaliyetler, Mardin'in hem ekonomik hem de kültürel açıdan canlı kalmasını sağlamaktadır (Özmen, 2010).

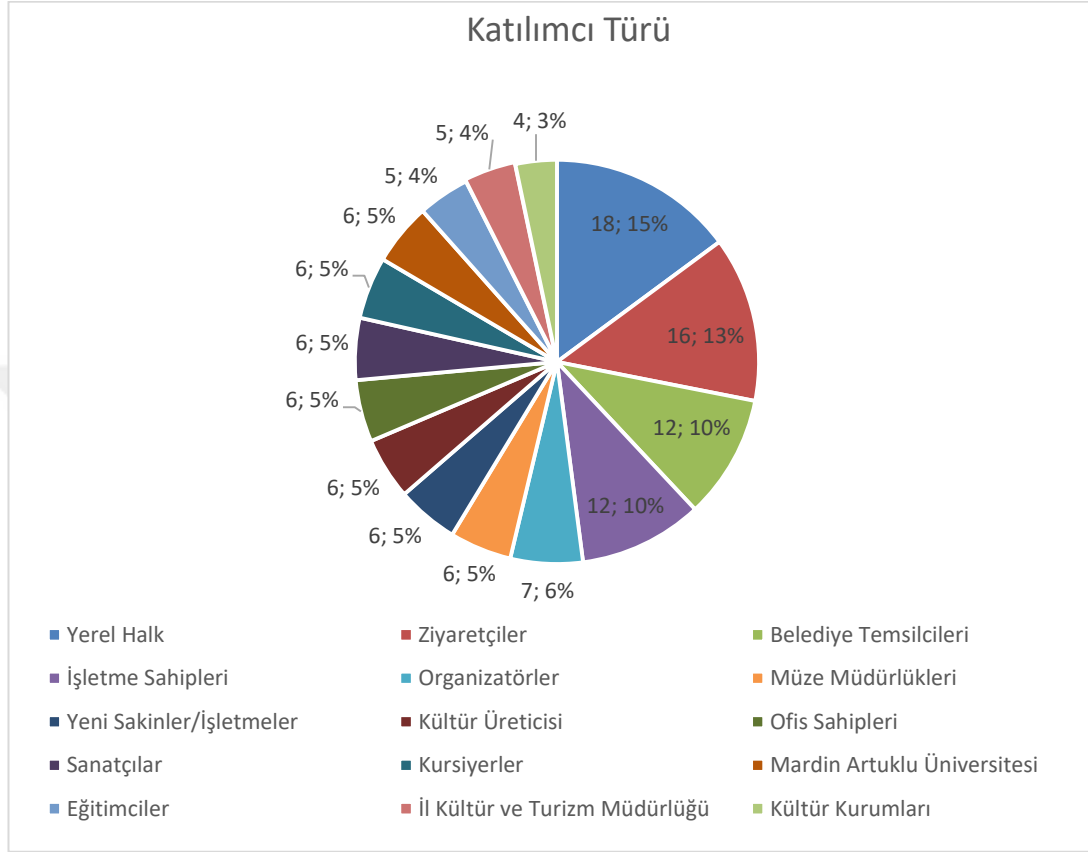
4.4. Mimari ve Kültürel Özellikler

Eski Mardin'in en dikkat çekici özelliklerinden biri, şehrin taş işçiliğidir. Bu taş evler, dar sokaklarla birbirine bağlanmış olup, şehrin özgün dokusunu oluşturmaktadır. Mardin taş evleri, sarı kalker taşından yapılmış olup, sıcak iklim koşullarına karşı doğal bir yalıtım sağlamaktadır (Gündüz, 2016). Bu taş işçiliği, Mardin'in mimari mirasının en önemli unsurlarından biridir ve şehirdeki her bir bina, bu mirasın bir parçası olarak korunmaktadır.

Mardin'in mimarisi, sadece taş işçiliği ile sınırlı kalmamaktadır. Şehirde, çeşitli dini ve sivil yapılar da dikkat çekmektedir. Deyrulzafaran Manastırı, Ulu Cami, Kasımiye Medresesi gibi yapılar, Mardin'in dini ve eğitim alanındaki önemini yansıtmaktadır (Küçük, 2012). Bu yapılar, hem estetik hem de fonksiyonel açıdan büyük bir öneme sahiptir ve Mardin'in kültürel dokusunun ayrılmaz bir parçasıdır.

Alan araştırması için gerçekleştirilen mülakata katılan katılımcıların türlerine ilişkin bilgilere Şekil 21’de yer verilmiştir. Katılımcıların %15’ini yerel halk, %13’ünü ziyaretçiler oluşturmaktadır. Bu kapsamda 18 yaş üstü 119 katılımcı ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

Şekil 21. Katılımcı Türü

4.5.1. Aktivite

Bu bölümde Aktivite başlığı altındaki ifadeler belirlenen araştırma yöntemi kapsamında ele alınmıştır.

4.5.1.1. Birincil ve ikincil Arazi Kullanımlarının Çeşitliliği

Mardin’de birincil (konut, çarşı, dini yapılar) ve ikincil (kafeler, restoranlar, atölyeler) arazi kullanımları, tarihi doku ile uyumlu bir çeşitlilik sunmaktadır. Tablo 9’da çalışma alanına ait birincil ve ikincil arazi kullanımlarının çeşitliliği belirtilmiştir. Birincil kullanımlarda geleneksel zanaatkârlar, çarşılar ve dinî yapılar, bölgenin tarihî ve kültürel mirasını vurgularken; ikincil kullanımlarda turistik kafe, restoran ve hediyelik eşya dükkânları gibi modern işlevlerin bölgeyle bütünleştiği görülmektedir. Alt katta ticaret, üst katta konut gibi karma kullanım alanları, hem

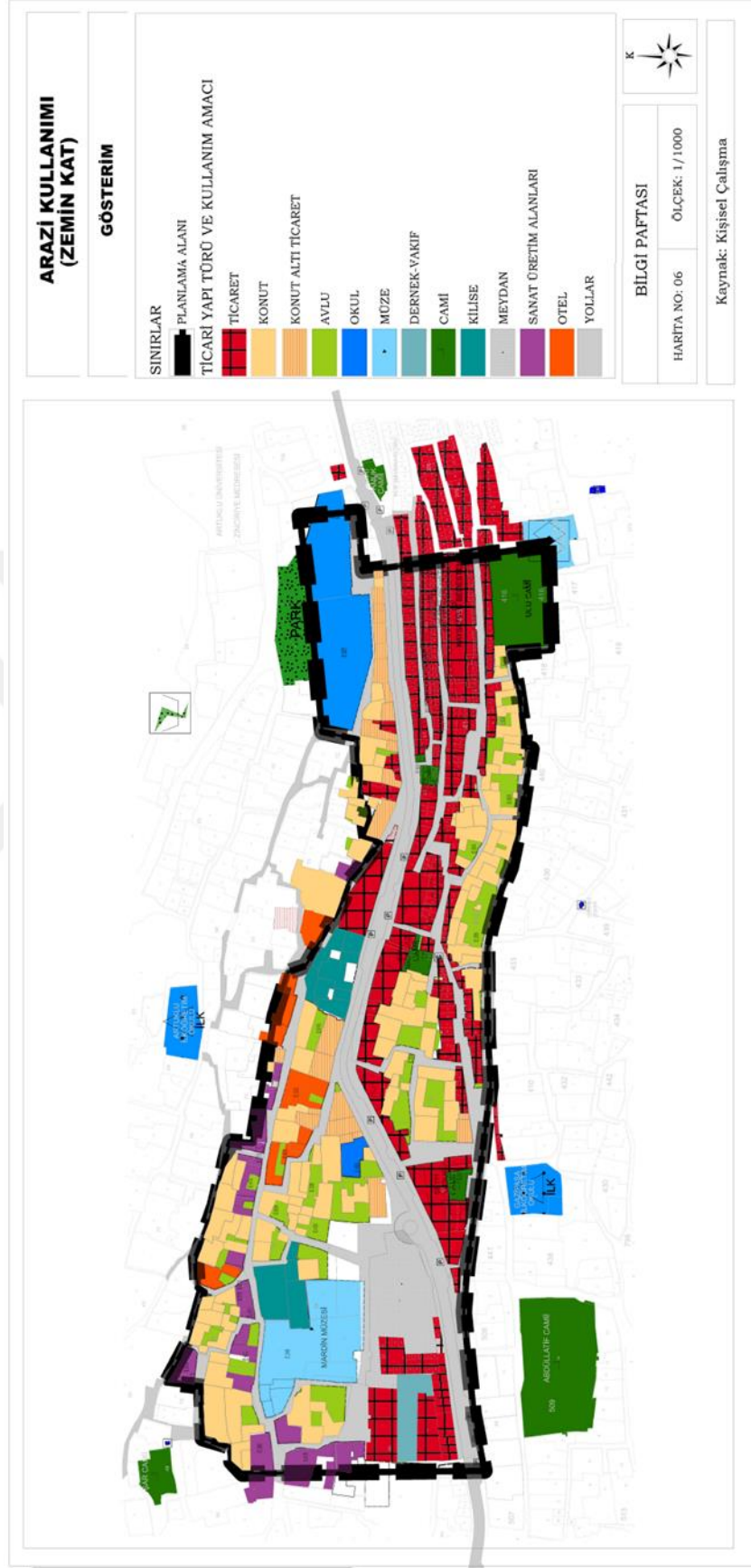
yerel yaşam biçimini hem de ekonomik işleyişi destekleyen bir yapı sunmaktadır. Çarşılar, hem yerel halk için ekonomik gelir hem de turistlerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayan alanlar olarak dikkat çekerken, dar sokaklar otantik bir atmosfer sunmakla birlikte erişim zorlukları yarattığı söylenebilir.

Tablo 8'de çalışma alanına ait birincil ve ikincil arazi kullanımlarının çeşitliliği detaylandırılmıştır. Birincil kullanımlar arasında tarihi konutlar, çarşılar, dini yapılar ve eğitim kurumları yer alırken, ikincil kullanımlar ise tarihi kafeler, restoranlar ve geleneksel el sanatları atölyeleri olarak belirtilmiştir. Ayrıca, karma kullanım alanları ile ekonomik ve sosyal etkilerin yanı sıra erişim ve ulaşılabilirlik kriterleri de detaylandırılmıştır.

Tablo 8. Çalışma Alanına Ait Birincil ve ikincil Arazi Kullanımlarının Çeşitliliği

Kriter	Mevcut Durum
Birincil Kullanımlar	Tarihi konutlar, çarşılar (inekler,semerciler, leblebiciler, iplikçiler, baharatçılar, giyimciler, sobacılar, yemeniciler, eski demirciler - ayakkabılar çarşısı, eğitim kurumları (Olgunlaşma Enstitüsü) ve dini yapılar (Ulu Camii, Kasım Tuğmaner Cami, Şeyh Abdülaziz Cami, Şeyh Yusuf Cami, Mar Hırmız Keldani Kilisesi Meryem Ana Kilisesi).
İkincil Kullanımlar	Tarihi kafeler, restoranlar, geleneksel el sanatları atölyeleri, hediyelik eşya dükkânları.
Karma Kullanım Alanları	Alt katında ticaret yapılan, üst katında konut olarak kullanılan tarihi yapılar.
Ekonomik ve Sosyal Etki	Çarşılar ve turistik alanların, yerel halka gelir sağlamanın yanı sıra turistlerin sosyal ihtiyaçlarını karşılaması.
Erişim ve Ulaşılabilirlik	Dar sokaklar boyunca yaya ulaşımının kolaylığı, otantik atmosferle bütünleşen ticari alanlar.

Şekil 22'de sanat ve kültür sokağı, Cumhuriyet Meydanı ve geleneksel ticaret ile üretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği çarşı alanları gösterilmektedir. Arazi kullanımına ilişkin yapılan değerlendirmelere göre, alan ağırlıklı olarak ticaret alanı ve konut alanı işlevleriyle öne çıkmaktadır. Zemin kat kullanımında geleneksel ticaret faaliyetleri baskın olup, bu ticari alanların üst katlarında otel ve kafe, restoran kullanımları yoğunluk göstermektedir. Çalışma alanında toplam 10 adet otel yer almaktadır.

Şekil 22. Çalışma Alanı Arazi Kullanımı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Şekil 23'te çalışma alanı kapsamında yer alan yapıların zemin kat kullanımlarına ilişkin görseller sunulmuştur.

Şekil 23. Zemin Kat Kullanımı

Şekil 24'te çalışma sınırlarımız içerisinde yer alan ticari yapı türü ve bu yapıların kullanım amaçları gösterilmektedir. Çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda, çalışma sınırları içerisinde 55 geleneksel ticari yapı ve 44 yeni ticari yapının bulunduğu tespit edilmiştir.

Geleneksel ticaret, Eski Mardin'in tarihi ve kültürel mirasıyla doğrudan ilişkilidir ve şehirdeki ticaretin büyük bir kısmını oluşturan geleneksel yapılar, el sanatları, yerel üretim ve geleneksel pazar yapıları gibi unsurlar üzerinden şekillenir. Hediyeelik eşya ticareti, Mardin'in taş işçiliği, ahşap ve seramik ürünleriyle zenginleştirilmiş takılar ve geleneksel kıyafetler gibi ürünleriyle dikkat çeker. Ayrıca, zeytinyağından üretilen sabunlar, yöresel gıda ürünleri ve geleneksel gümüş işçiliği de önemli ticaret kalemlerindendir. Mardin'deki telkari ürünleri ve yerel gıda maddeleri, şehrin kültürel dokusunun bir yansıması olarak, özellikle turistler tarafından büyük ilgi görmektedir. Baharatçılık ve geleneksel el dokuma halıları da bu zengin geleneğin bir parçasıdır.

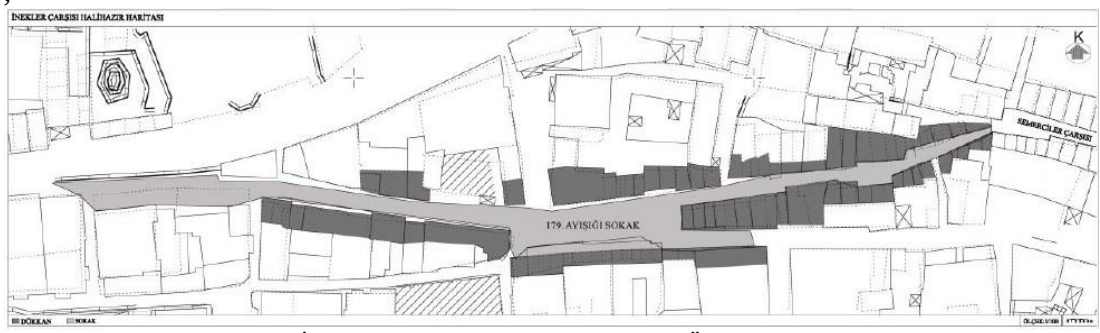

Modern ticaret ise Mardin’de giderek daha fazla yerleşim bulmakta ve özellikle teknolojik gelişmeler, globalleşme ve şehirdeki demografik değişikliklerle şekillenmektedir. Elektronik ürünlerin satıldığı mağazalar, küçük ölçekli teknoloji dükkânları ve giyim mağazaları, eczane, şehirdeki yeni ticaret yapılarının önemli örneklerini oluşturmaktadır. Ayrıca, kafe ve restoran sektörü de Mardin’deki modern ticaretin önemli bir parçasıdır. Hem yerel halk hem de turistler için hizmet veren kafe ve restoranlar, şehrin sosyal yaşamını ve ticaretini canlandıran işletmelerdir. Bu tür işletmeler, Mardin’in mutfak zenginliğini hem geleneksel hem de modern dokunuşlarla sunarak büyük ilgi görmektedir.

Mardin’de geleneksel ve modern ticaretin bir arada varlık göstermesi, şehrin ekonomik yapısını çeşitlendiren ve zenginleştiren bir etkiye sahiptir. Bu iki ticaret biçimi arasındaki denge, Mardin’in hem tarihi mirasını korumasına hem de ekonomik anlamda büyümesine olanak tanımaktadır.

Şekil 24’te ifade edilen, çalışma alanı içerisindeki ticari yapı türleri (İnekler Çarşısı, Semerciler Çarşısı, Leblebiciler Çarşısı, İplikçiler Çarşısı, Baharatçılar Çarşısı, Giyimciler Çarşısı, Sobacılar Çarşısı, Yemeniciler Çarşısı, Demirciler-Kunduracılar Çarşısı) şu şekildedir:

İnekler Çarşısı: İnekler Çarşısı, kuzey cephesinde Şar Mahallesi, güney cephesinde ise Ulucami Mahallesi ile çevrili olup, 129. Ayışığı Sokak üzerinde konumlanmaktadır (Şekil 25).

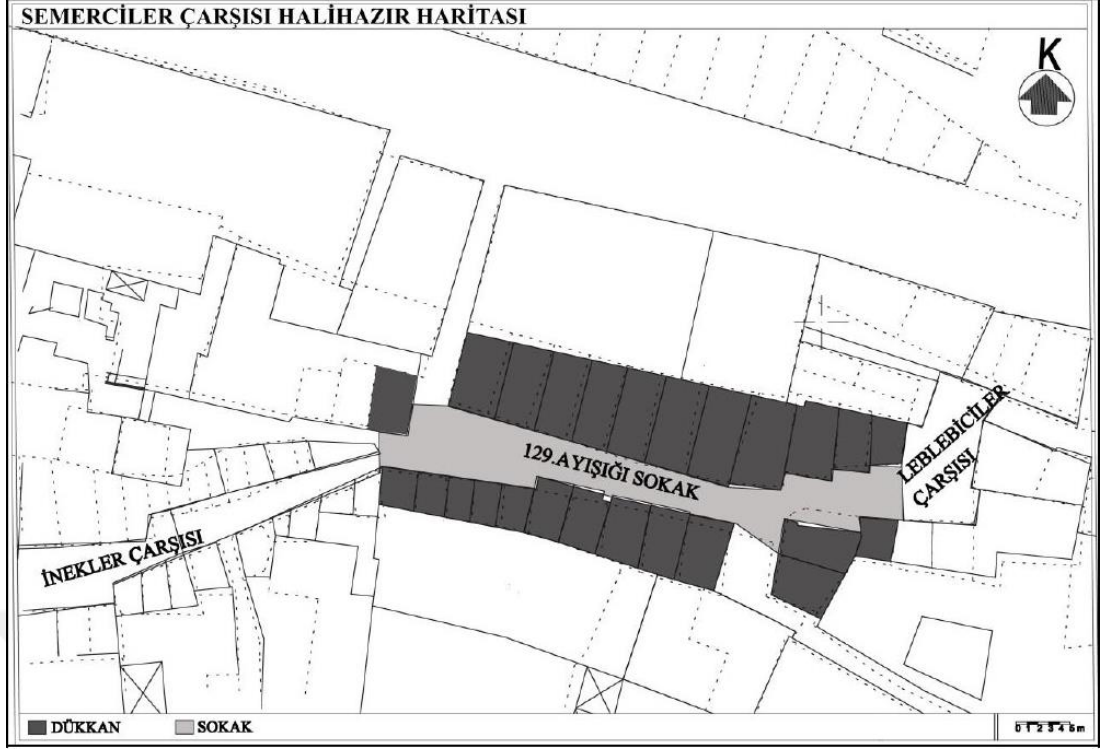
Şekil 25. İnekler Çarşısı'nın Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

İnekler Çarşısı, sebze-meyve ve köy ürünleri gibi yerel üretimlerin satışının yapıldığı bir ticaret alanıdır. Çalışma sınırları içerisinde toplam 60 adet dükkân bulunmaktadır. Çarşıya ait genel görünüm Şekil 26'da sunulmuştur.

Şekil 26. İnekler Çarşısının Genel Görünümü

Semerciler Çarşısı: Ayışığı Sokak üzerinde yer alan çarşı, kuzeyde Şar Mahallesi, güneyde ise Ulucami Mahallesi ile sınır komşusudur. Semerciler Çarşısı'nın batı yönü İnekler Çarşısı'na, doğu yönü ise Leblebiciler Çarşısı'na açılmaktadır (Şekil 27).

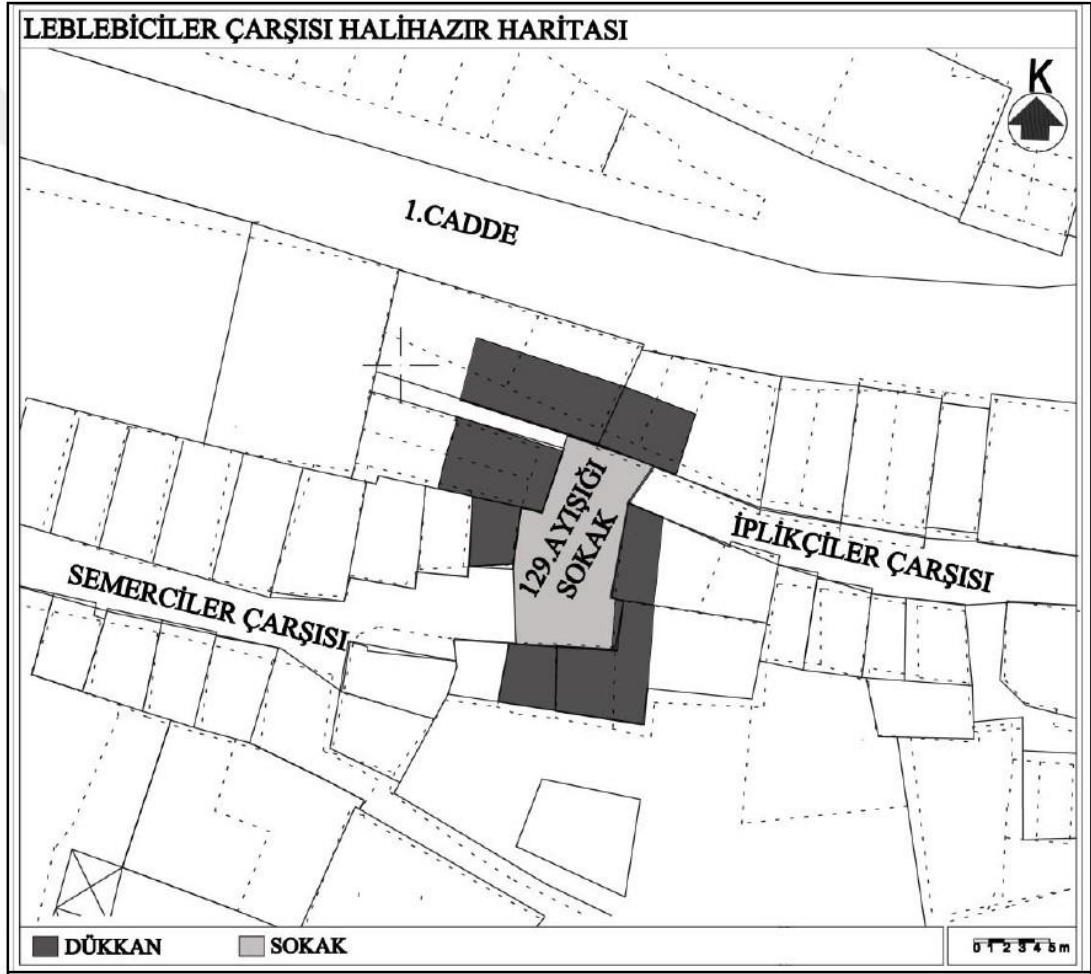
Şekil 27. Semerciler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

Çalışma alanı içerisinde toplamda 2 adet aktif dükkân bulunmaktadır. Yıllar önce 30'dan fazla semercinin bulunduğu ifade edilen Kapalı Çarşı'da motorlu araçların gelişip çoğalması nedeniyle binek hayvanlarına gereksinim azalınca semerci ustaları da birer birer kepenk kapatmışlardır. Şekil 28'de Semerciler Çarşısının genel görünümüne ait görseller yer almaktadır.

Şekil 28. Semerciler Çarşısının Genel Görünümü

Leblebiciler Çarşısı: Çarşı, kuzeyde Şar Mahallesi, güneyde ise Ulucami Mahallesi ile sınırlandırılmış olup, 129. Ayışığı Sokak üzerinde konumlanmıştır. Çarşının doğu ucunda Kaçakçılar Çarşısı, batı ucunda ise Semerciler Çarşısı yer almaktadır (Şekil 29).

Şekil 29. Leblebiciler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

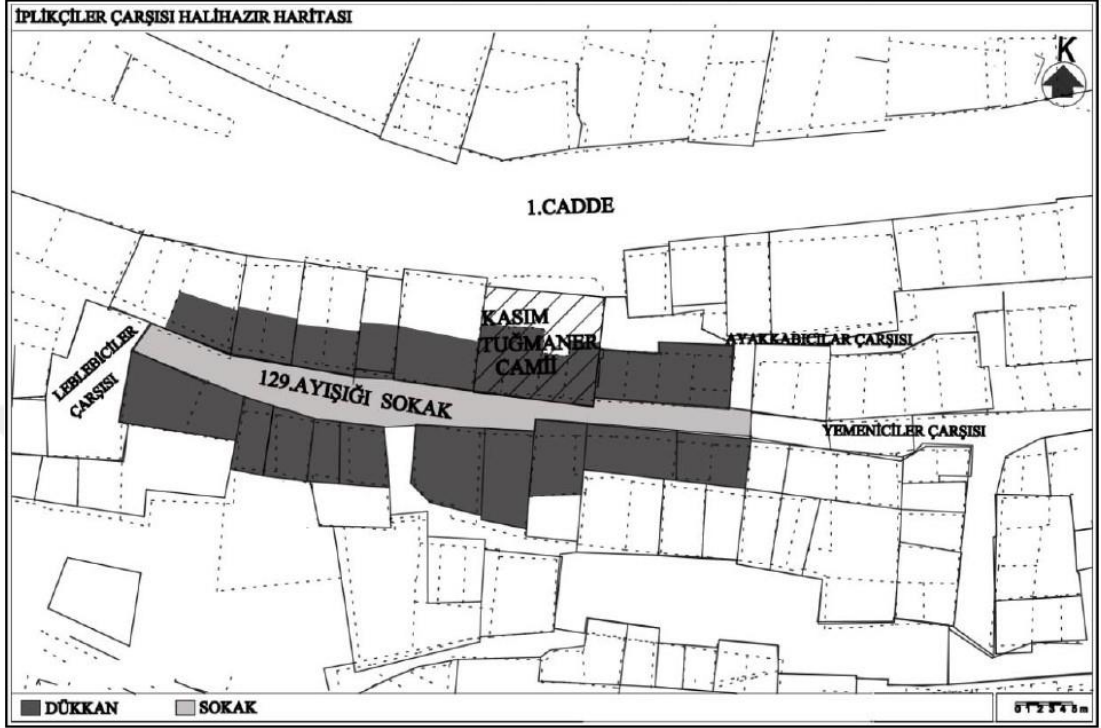
Çalışma alanı içinde toplamda 10 dükkân bulunmaktadır. Bu dükkânlardan yalnızca ikisi leblebi satışı yaparken, diğerleri daha çok bakkaliye olarak faaliyet göstermektedir. Şekil 30'da Leblebiciler çarşısının genel görünümüne ait görseller yer almaktadır.

Şekil 30. Leblebiciler Çarşısının Genel Görünümü

İplikçiler Çarşısı: Mardin'in Artuklu ilçesinde yer alan çarşı, kuzeyde Şar Mahallesi, güneyde ise Ulucami Mahallesi ile çevrelenmiş olup, 129. Ayışığı Sokak üzerinde konumlanmıştır. Çarşının batısında Leblebiciler Çarşısı, doğusunda ise

Yemeniciler Çarşısı bulunmaktadır. Kuzey cephesindeki dükkânlar arasında Kasım Tuğmaner Camii yer almakta olup, caminin alt kısmında da dükkânlar bulunmaktadır (Şekil 31).

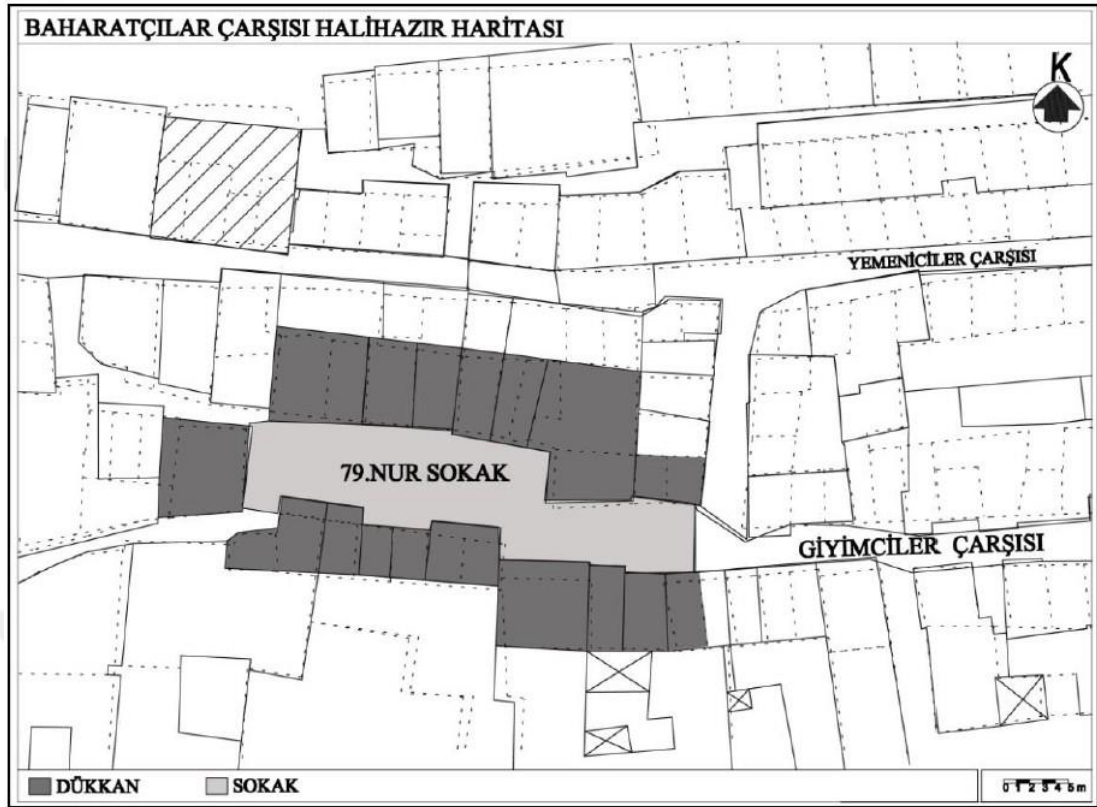
Şekil 31. İplikçiler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

Günümüzde hâlâ aktif olan İplikçiler Çarşısı, baharatçılar, konfeksiyoncular, ayakkabıcılar ve terziler gibi farklı sektörlerle hizmet veren 26 dükkân barındırmaktadır. Şekil 32’de İplikçiler Çarşısının genel görünümüne ait görseller yer almaktadır.

Şekil 32. İplikçiler Çarşısının Genel Görünümü

Baharatçılar Çarşısı: Mardin’in Artuklu ilçesinde bulunan çarşı, kuzeyde Şar Mahallesi, güneyde ise Ulucami Mahallesi ile sınırlandırılmış olup, 79. Sokak üzerinde yer almaktadır (Şekil 33).

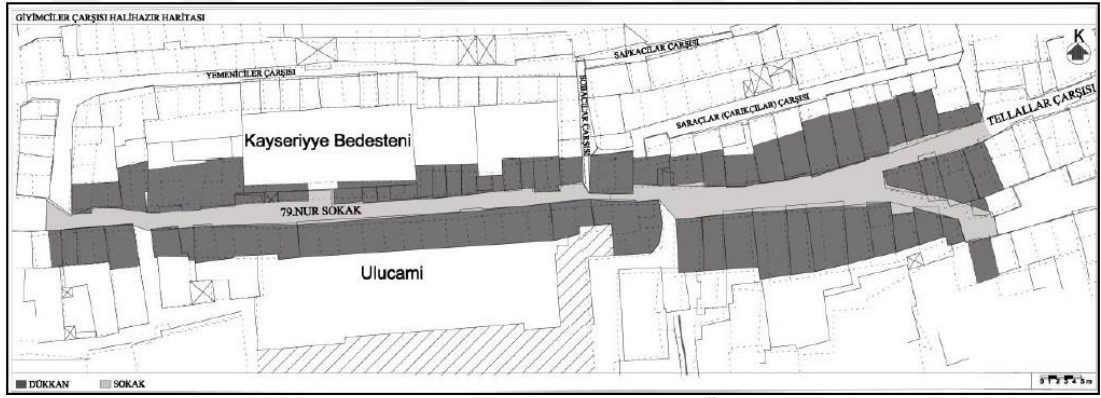
Şekil 33. Baharatçılar Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

Baharatçılar Çarşısının kuzeyinde Kaçakçılar Çarşısı, doğusunda ise Giyimciler Çarşısı bulunmaktadır. Toplamda 22 adet dükkânın bulunduğu çarşıda, dışarıdan getirilen ve kentte üretilen baharatların satıldığı dükkânların yanı sıra giyim sektörüne ait işletmeler de yer almaktadır. Şekil 34'te Baharatçılar Çarşısının genel görünümüne ait görseller yer almaktadır.

Şekil 34. Baharatçılar Çarşısının Genel Görünümü

Giyimciler Çarşısı: Çarşı, Mardin ili Artuklu ilçesi Ulucami Mahallesi'nde, 79. Nur Sokak üzerinde konumlanmıştır. Batı ucu Baharatçılar Çarşısı'na, doğu ucu ise Tellallar Çarşısı'na açılmaktadır (Şekil 35). Kuzeyinde Ayakkabıcılar-Eski Demirciler Çarşısı ile Kayseriye Bedesteni, güneyinde ise Ulucami yer almaktadır.

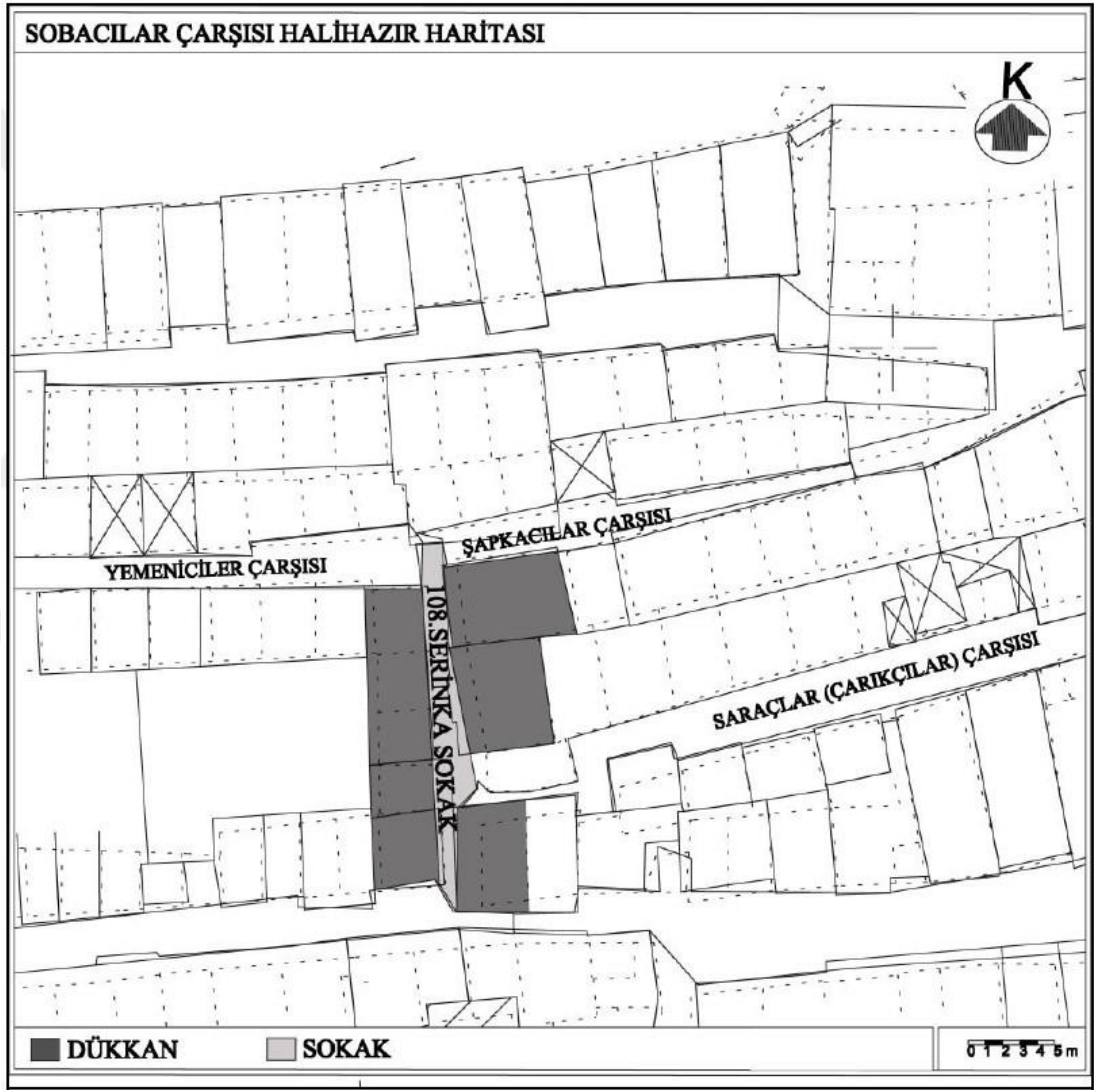
Şekil 35. Giyimciler Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

Çalışma alanı sınırları içinde Giyimciler Çarşısına ait toplam 48 adet dükkân tespit edilmiştir. Çarşı, giyim ve dokuma sektörüne hizmet veren terziler, konfeksiyoncular ve dokuma işleri gibi iş kollarını barındırmaktadır (Şekil 36).

Şekil 36. Giyimciler Çarşısının Genel Görünümü

Sobacılar Çarşısı: Mardin ili Artuklu ilçesi Teker Mahallesi'nde, 100. Serinka Sokak üzerinde yer alan çarşı, güneyde Giyimciler Çarşısı'na, kuzeyde ise Yemeniciler ve Şapkacılar Çarşısı'na bağlanmaktadır (Şekil 37). Batı cephesinden Kayseriye Bedesteni'ne giriş imkânı bulunmaktadır.

Şekil 37. Sobacılar Çarşısının Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

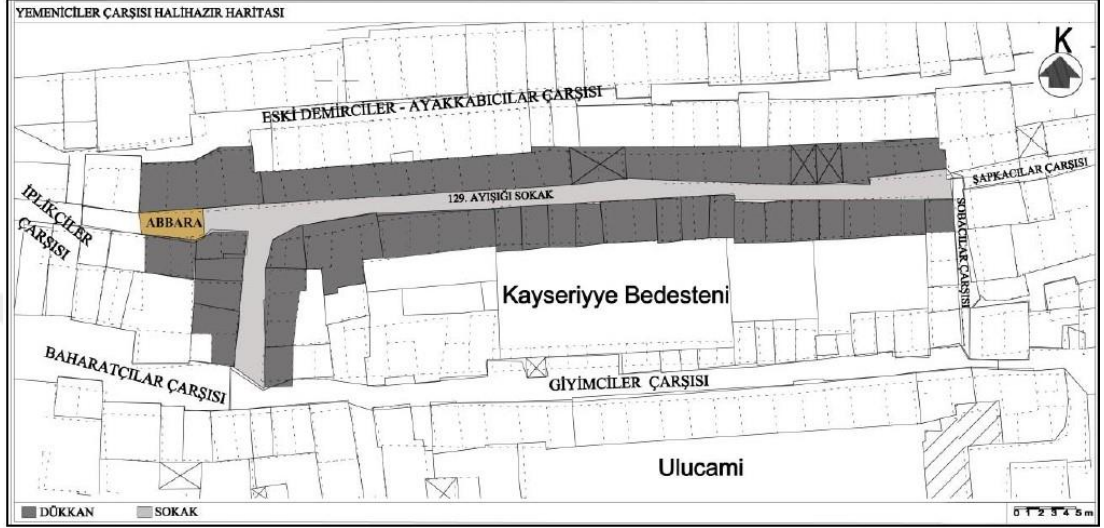
Çalışma sınırları içerisinde yer alan toplam dört dükkânda soba imalatı ve satışı yapılmaktadır (Şekil 38).

Şekil 38. Sobacılar Çarşısının Genel Görünümü

Yemeniciler Çarşısı: Mardin'in Artuklu ilçesi Şar Mahallesi'nde, 129. Ayışığı Sokak üzerinde yer alan çarşı, günümüzde aktif olarak kullanılmakta olup konfeksiyoncular, tesisatçılar ve hediyelik eşya dükkânları gibi farklı sektörlerle ev

sahipliği yapmaktadır. Çarşının güney kanadından Kayseriye Bedesteni'ne geçiş imkânı bulunmaktadır. Batı ucunda İplikçiler Çarşısı, doğu ucunda ise Şapkacılar Çarşısı yer almaktadır. Ayrıca, 129. Ayışığı Sokak'ın batı ucunda bir kabaltı (abbara) bulunmaktadır ve İplikçiler Çarşısı ile bağlantı bu kabaltı (abbara) aracılığıyla sağlanmaktadır (Şekil 39).

Şekil 39. Yemeniciler Çarşısı'nın Hâlihazır Harita Üzerindeki Konumu

Çalışma alanı sınırları içinde Yemeniciler Çarşısına ait toplam 66 adet dükkân tespit edilmiştir. Bunların genel görünümüne ait görseller Şekil 40'da yer almaktadır.

Şekil 40. Yemeniciler Çarşısının Genel Görünümü

Demirciler-Kunduracılar Çarşısı: Çarşı, yerel halk tarafından "Eski Demirciler Çarşısı" olarak adlandırılmakta olup, farklı sektörlerle hizmet sunan çeşitli işletmeleri bünyesinde barındırmaktadır. Çarşıda demirci atölyeleri, sakatatçılar, elektrikçiler, tesbih ustaları ve terziler gibi farklı meslek gruplarına ait dükkânlar yer almaktadır. Bu mesleki çeşitlilik, çarşının ticari faaliyetler açısından dinamik bir yapıya sahip olmasını sağlarken, aynı zamanda geleneksel esnaf kültürünün

yaşatılmasına önemli bir katkı sunmaktadır. Demirciler çarşısında bulunan demirci atölyelerine ait görsellere Şekil 41’de yer verilmiştir.

Şekil 41. Demirciler Çarşısının Genel Görünümü

4.5.1.2. Kültürel Mekânların Kapsamı ve Çeşitliliği

Mardin’deki müzeler, camiler, sergi salonları ve atölyeler, tarihî ve modern işlevlerin dengesiyle kapsamlı ve çeşitli bir kültürel altyapı sunmaktadır. Tablo 9’da, Eski Mardin’deki kültürel mekânların türleri, dağılımı, kullanımı ve erişilebilirliği üzerine kapsamlı bir değerlendirme sunulmaktadır. Ulu Cami, Mardin Müzesi, Meryem Ana Kilisesi ve Mor Hırmuz Kilisesi gibi tarihî ve dinî yapılar, sergi alanları, atölyeler ve geleneksel zanaatlar, bölgenin zengin kültürel çeşitliliğini temsil etmektedir. Kültürel mekânların birbirine yakın konumlanması, yaya ulaşımını kolaylaştırarak hem yerel halk hem de turistler için erişilebilirliği artırdığı söylenebilir. Geleneksel taş mimarisiyle düzenlenmiş mekânlar, sergi ve kültürel etkinlikler için uygun bir ortam sunarken, sergiler, konserler ve el sanatları atölyeleri etkinlik çeşitliliğini zenginleştirmektedir. Ayrıca, tarihî bölgelerdeki toplu taşıma ve yaya erişimi, bölgenin ulaşılabilirliğini güçlendiren önemli bir avantaj olduğu düşünülmektedir. Bu özelliklerin, Eski Mardin’in kültürel mekânlar açısından çeşitliliğini ve etkin kullanımını desteklediği söylenebilir.

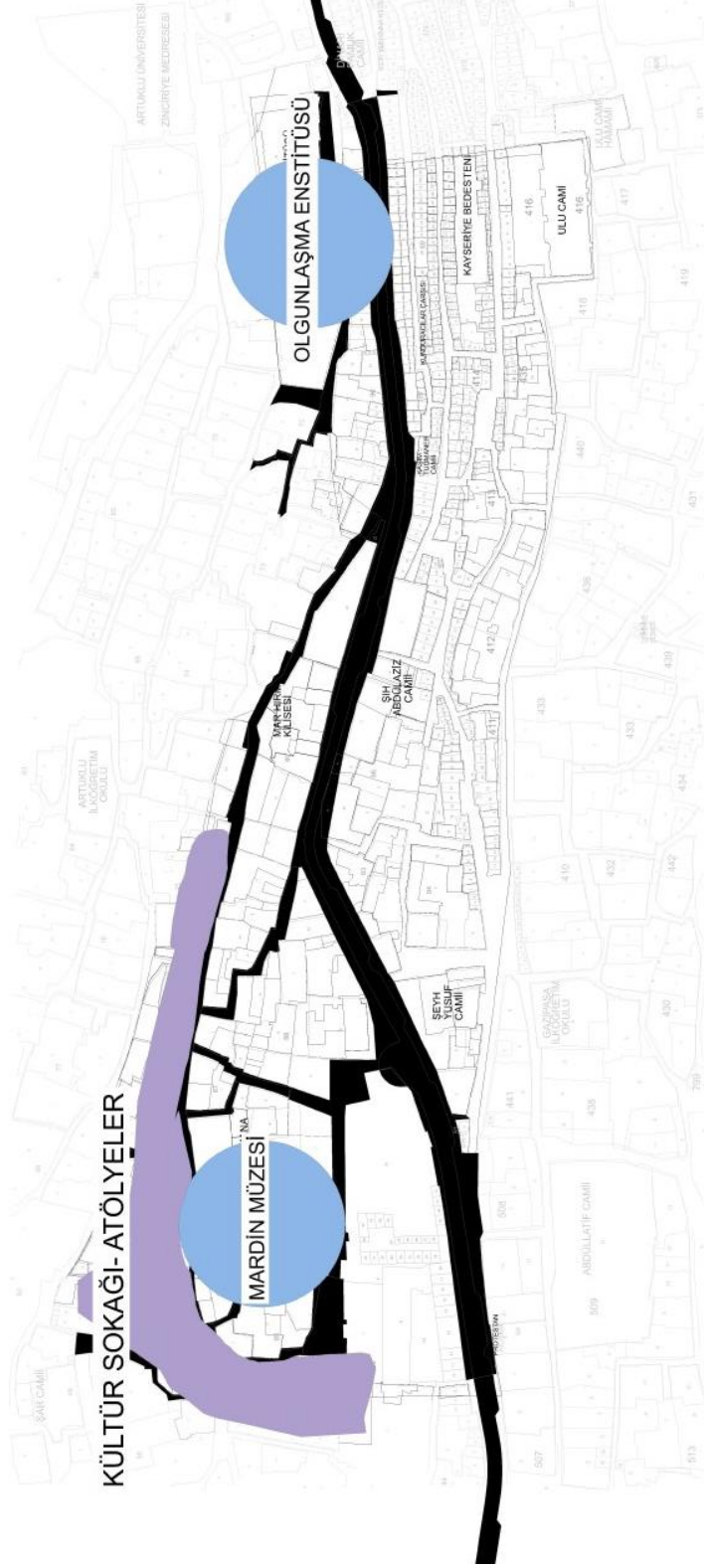
Tablo 9. Kültürel Mekânların Kapsamı ve Çeşitliliği

Kriter	Mevcut Durum
Mekân Türleri	Ulu Cami, Mardin Müzesi, Meryem Ana Kilisesi, Mor Hırmız Kilisesi, Olgunlaşma Enstitüsü, sergi alanları, atölyeler geleneksel zanaatlar,
Mekânların Dağılımı	Kültürel mekânlar, Eski Mardin bölgesinde birbirine yakın ve yaya ulaşımı kolay bir şekilde konumlanmıştır.
Kullanım ve Katılım	Hem yerel halk hem de turistler tarafından sıkça ziyaret edilen kültürel ve tarihi mekânlar.
Mekânsal Kalite	Geleneksel taş mimarisi ile tarihi mekânlar, sergi ve kültürel etkinliklere uygun şekilde düzenlenmiştir.
Etkinlik Çeşitliliği	Sergiler, konserler, geleneksel el sanatları atölyeleri ve yerel kültürel etkinlikler düzenlenmektedir.
Erişim Kolaylığı	Tarihi bölgelere yaya ve toplu taşıma ile ulaşım mümkündür.

Çalışma alanında Meryem Ana Kilisesi ve Mar Hırmız Kilisesi olmak üzere iki kilise; Şeyh Yusuf Camii, Şih Abdülaziz Camii, Kasım Tuğmaner Camii ve Ulu Camii olmak üzere dört cami, Kayseriye bedesteni ile birlikte Mardin Müzesi yer almaktadır. Bu bağlamda çalışma alanı kapsamında yer alan kültürel mekânların çeşitliliğinin şematik gösterimi Şekil 42’de sunulmuştur.

Şekil 43’te ise Eski Mardin’deki kültürel mekânların ulaşım ağı açısından konumlanışının harita üzerinde şematik gösterimi yer almaktadır.

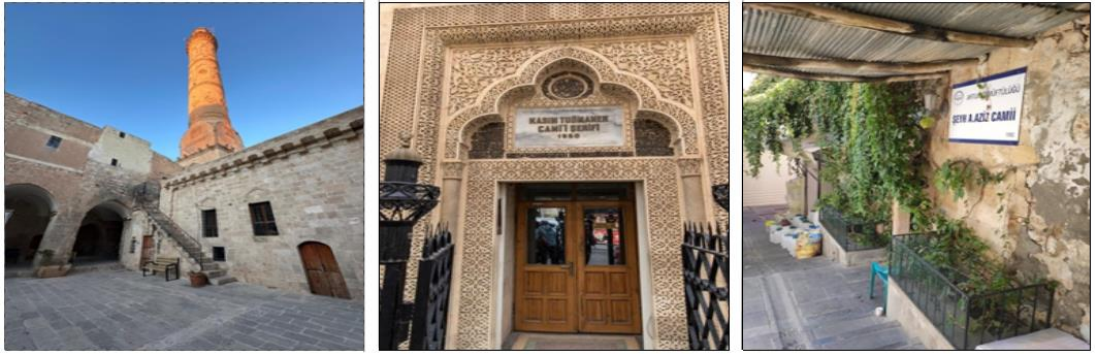

Şekil 43. Eski Mardin’de Kültürel Mekânların Ulaşım Ağı Açısından Konumlanışı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Sanat ve kültür üretimi açısından, bölge içerisinde 28 adet sanat üretim alanı bulunmaktadır. Bu alanlar; sergi salonları, sanat üreticilerinin konaklama mekânları, sanat evleri ve sanat, tasarım ve el sanatlarına yönelik atölyeler gibi çeşitli işlevlere hizmet etmektedir.

Şekil 44. Soldan sağa (Meryem Ana Kilisesi ve Mar Hirmız Kilisesi)

Şekil 45. Soldan sağa (Ulu cami, Kasım Tuğmaner Cami, Abdulaziz Cami)

Şekil 46. Bedestenler (Kayseriye Bedesteni)

Mardin Müzesi, yalnızca bir müze işleviyle sınırlı kalmayıp, çok yönlü kültürel ve sanatsal etkinliklerin merkezi olarak dikkat çekmektedir. Müze bünyesinde sergi salonları, müze eğitim salonu, seminer ve sinema salonları,

kütüphane, sanat galerisi ve konferans salonları bulunmaktadır. Müze kapsamında gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri; masal anlatımı, seramik, satranç, rölyef, taş boyama, animasyon, film, tiyatro ve çivi yazısı gibi farklı alanlarda düzenlenen kurs ve etkinliklerden oluşmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Bu kapsamlı faaliyetlerin sunulduğu Mardin Müzesine ait görseller Şekil 47’de yer almaktadır.

Şekil 47. Mardin Müzesinden Görünüş

Çalışma alanında dikkat çeken bir diğer yapı, geçmişte kız meslek lisesi olarak hizmet veren ve günümüzde Olgunlaşma Enstitüsü olarak bilinen eğitim kurumudur. Şehrin yüksek ve stratejik bir noktasında konumlanmış olan enstitü, her yıl çok sayıda yerli ve yabancı turistin ilgisini çekmektedir. Olgunlaşma Enstitüsü, yalnızca eğitim-öğretim faaliyetleriyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda araştırma, tasarım, üretim, tanıtım ve pazarlama süreçlerini bir araya getiren bütüncül bir yapıya sahiptir. Bu yönüyle, sektöre yönelik nitelikli eleman yetiştirilmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Şekil 48’de Mardin Olgunlaşma Enstitüsü’ne ait dış ve iç görünüm yer almaktadır.

Şekil 48. Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Dış ve İç Görünümü

Tablo 10’da görüldüğü üzere paydaşların çoğu (Kültür Turizm Müdürlüğü çalışanları, Belediye Temsilcileri, Sanatçılar ve Yerel Halk) mevcut durumu genel anlamda olumlu değerlendiriyor, ancak çeşitlilik ve modernizasyon konusunda ortak

eksiklikler vurgulanıyor. Paydaşlar tarafından ortaya konulan eksiklikler genel anlamda şu şekildedir:

- İnteraktif sergiler ve dijital teknolojiler.
- Gençlere yönelik kültürel etkinlikler.
- Rehberlik ve bilgilendirme panoları.
- Tematik müzelerin azlığı.

Paydaşların, ortaya konulan eksiklikler karşısında sunmuş olduğu çözüm önerileri; Restorasyon projelerinin devam ettirilmesi, çağdaş sanat galerilerinin artırılması, rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve dijitalleşmeye önem verilmesi şeklindedir.

Tablo 10. Kültürel mekânların kapsamı ve çeşitliliği

Paydaş Grubu	Mevcut Durum	Projeler / Eksiklikler	Paydaşların Önerileri
Kültür Turizm Müdürlüğü	Kültürel mekânların kapsam ve çeşitliliğini artırmaya yönelik aktif projeler yürütülüyor.	Projeler: Restorasyon ve Dijitalleşme projeleri Eksiklik: Modern sergi teknikleri ve ziyaretçi deneyiminin iyileştirilmesi.	Daha fazla interaktif ve tematik sergi alanı oluşturulması.
Belediye Temsilcileri	Bazı projeler tamamlanmış ancak daha fazla restorasyon ve yeni müzeler planlanıyor.	Projeler: Gastronomi müzesi, Sabun müzesi ve Mini Mardin Projesi. Eksiklik: Girişimlerin bazıları işlevsellik açısından yetersiz görülmüş.	Daha fazla çağdaş sanat galerisi ve interaktif alanlar oluşturulması.
Sanatçılar	Genelde yeterli görülmekte, özellikle tarihi mekânların kültürel anlamda güçlü bir etkisi olduğu belirtilmiş.	Eksiklik: Modern performans sanatlarına yönelik alanların azlığı	Çağdaş sanat galerilerinin artırılması
Yerel Halk	Çoğunluk mevcut durumdan memnun, ancak daha fazla çeşitlilik ve yeni alanlar bekleniyor.	Eksiklik: Tematik müzeler, gençlere yönelik interaktif alanlar, rehberlik eksikliği	Tarihi geçmiş daha iyi yansıtacak sergi alanları ve tematik müzeler
Ziyaretçiler	Mekânlar genel olarak etkileyici, ancak eksiklikler olduğu belirtilmiş	Eksiklik: Daha fazla tematik müze, rehberlik hizmetleri, interaktif alanların yetersizliği	Açık hava sergileri, sanal rehberlik, gençlere hitap eden alanlar

4.5.1.3. Kafe Kültürü de Dâhil Olmak Üzere Akşam Ekonomisinin Varlığı

Bu bölümde kafe kültürü de dâhil olmak üzere akşam ekonomisinin varlığı Eski Mardin örneği üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Eski Mardin'deki kafe, restoran ve akşam etkinliklerinin, hem sosyal etkileşimi artırdığı hem de turizme ekonomik katkı sağladığı düşünülmektedir. Mardin'in akşam ekonomisi, özellikle

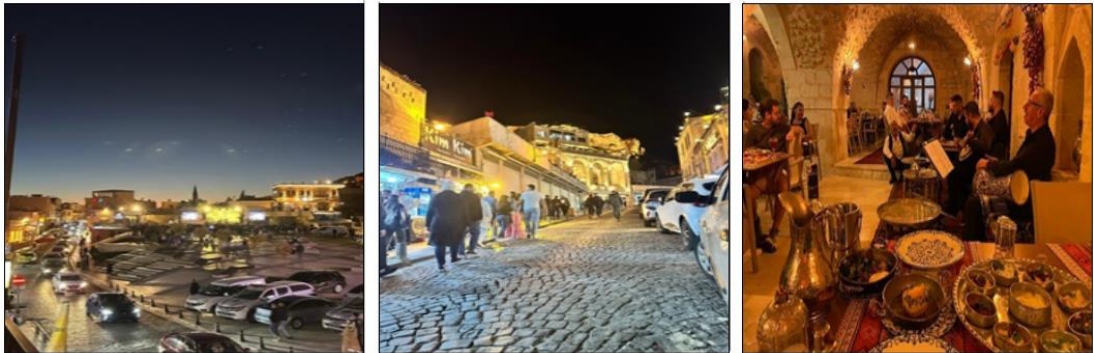
tarihi sokaklarda yer alan kafeler, yerel restoranlar ve gece düzenlenen kültürel etkinlikler ile dikkat çekmektedir.

Tablo 11'de kafe kültürü ve akşam ekonomisinin varlığı Eski Mardin örneği üzerinden ele alınmıştır. Tabloda, mekân çeşitliliği, Mezopotamya manzarasına sahip taş kafeler ve restoranlar ile tanımlanırken; etkinlik çeşitliliği, akşamları düzenlenen geleneksel müzik geceleri ve el sanatları sergileriyle ön plana çıkmaktadır. Katılım, hem yerel halkın hem de turistlerin yoğun ilgisini ifade ederken, ekonomik katkı, akşam açık olan restoran ve kafelerin turizme sağladığı katkıyla vurgulanmıştır. Erişim ve güvenlik ise tarihi sokakların aydınlatılması sayesinde turistlerin gece saatlerinde güvenle dolaşabilmesini sağlamaktadır.

Tablo 11. Kafe Kültürü ve Akşam Ekonomisinin Varlığı

Kriter	Mevcut Durum
Mekân Çeşitliliği	Mezopotamya manzarasına sahip taş kafeler ve restoranlar.
Etkinlik Çeşitliliği	Akşam düzenlenen geleneksel müzik geceleri ve el sanatları sergileri.
Katılım	Hem yerel halk hem de turistlerin yoğun ilgisi.
Ekonomik Katkı	Akşamları açık olan restoranların ve kafelerin turizme katkısı.
Erişim ve Güvenlik	Tarihi sokakların aydınlatılması ve turistlerin gece saatlerinde güvenle dolaşabilmesi.

Şekil 49'da çalışma alanı kapsamında yer alan Cumhuriyet Meydanı ve 1. Cadde'nin akşam görünümü, akşam yaya hareketliliği ve geleneksel sıra gecesi etkinliğine ilişkin görseller sunulmuştur.

Şekil 49. Soldan-Sağa (Cumhuriyet Meydanı ve 1. Cadde'nin Akşam Görünümü, Akşam Yaya Hareketliliği ve Kullanım Yoğunluğu, Geleneksel Sıra Gecesi Etkinliği)

4.5.1.4. Yaratıcı İşletmeler de Dâhil Olmak Üzere Küçük İşletme Ekonomisinin Gücü

Bu bölümde yaratıcı işletmeler de dâhil olmak üzere küçük işletme ekonomisinin gücü değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Tablo 12’de araştırmaya dâhil olan işletmelerin faaliyet alanları, yaşı ve büyüme durumları incelenmiştir. İşletmelerin dağılımında, en sık karşılaşılan faaliyet alanlarının restoran, konaklama ve doğal sabun üretimi olduğu belirlenmiştir; her bir alanda toplam iki işletme faaliyet göstermektedir. Hediyeelik eşya, ahşap oymacılığı ve taş heykel, restoran ve pastane hizmetleri, gümüş takı üretimi, kafe, kuruyemiş ve kahve gibi diğer faaliyet alanlarında ise birer işletme bulunmaktadır. İşletmelerin yaş ortalaması 9,33 yıl olup, bu durum, çoğu işletmenin sektörde uzun yıllar faaliyet gösterdiğini ve deneyimli bir yapı sergilediğini göstermektedir. İşletmelerin büyüme durumu incelendiğinde, ciro artışı büyüme göstergesi olarak öne çıkmış ve iki işletme tarafından doğrudan vurgulanmıştır. Ayrıca Zanaat kapsamında ele alınabilecek geleneksel üretim kollarında satışlarda da büyüme olduğu söylenebilir. Ziyaretçi artışı, müşteri ve çalışan sayısındaki artış gibi diğer büyüme göstergeleri ise her biri bir işletme tarafından belirtilmiştir.

Tablo 12. Küçük İşletme Ekonomisinin Gücü

İşletme Numarası	Faaliyet alanı	İşletme Yaşı (Yıl)	Büyüme Durumu
İşletme1	Hediyeelik eşya	6	Ziyaretçi artışı ile büyüme var
İşletme2	Ahşap oymacılığı, cam altı boyama, taş heykel	18	Ciro artışı mevcut
İşletme3	Restoran ve pastane	2	Ciro, müşteri sayısı ve çalışan sayısında artış var, yeni şube planları
İşletme4	Restoran	10	Ciro ve müşteri artışı, çalışan sayısında artış
İşletme5	Restoran	2	Ciro artışı, çalışan sayısında artış
İşletme6	Konaklama	7	Doluluk oranı ve ciro artışı, çalışan sayısında artış
İşletme7	Konaklama	12	Ciro ve çalışan sayısında artış
İşletme8	Gümüş takı üretimi	15	Satışlarda sınırlı artış
İşletme9	Doğal sabun üretimi	10	Satış artışı var ancak beklentinin altında
İşletme10	Kafe	5	Ciro ve çalışan artışı var
İşletme11	Doğal sabun üretimi	20	Ciro artışı ve online satışlarla büyüme
İşletme12	Kuruyemiş ve kahve	5	Ciro artışı mevcut

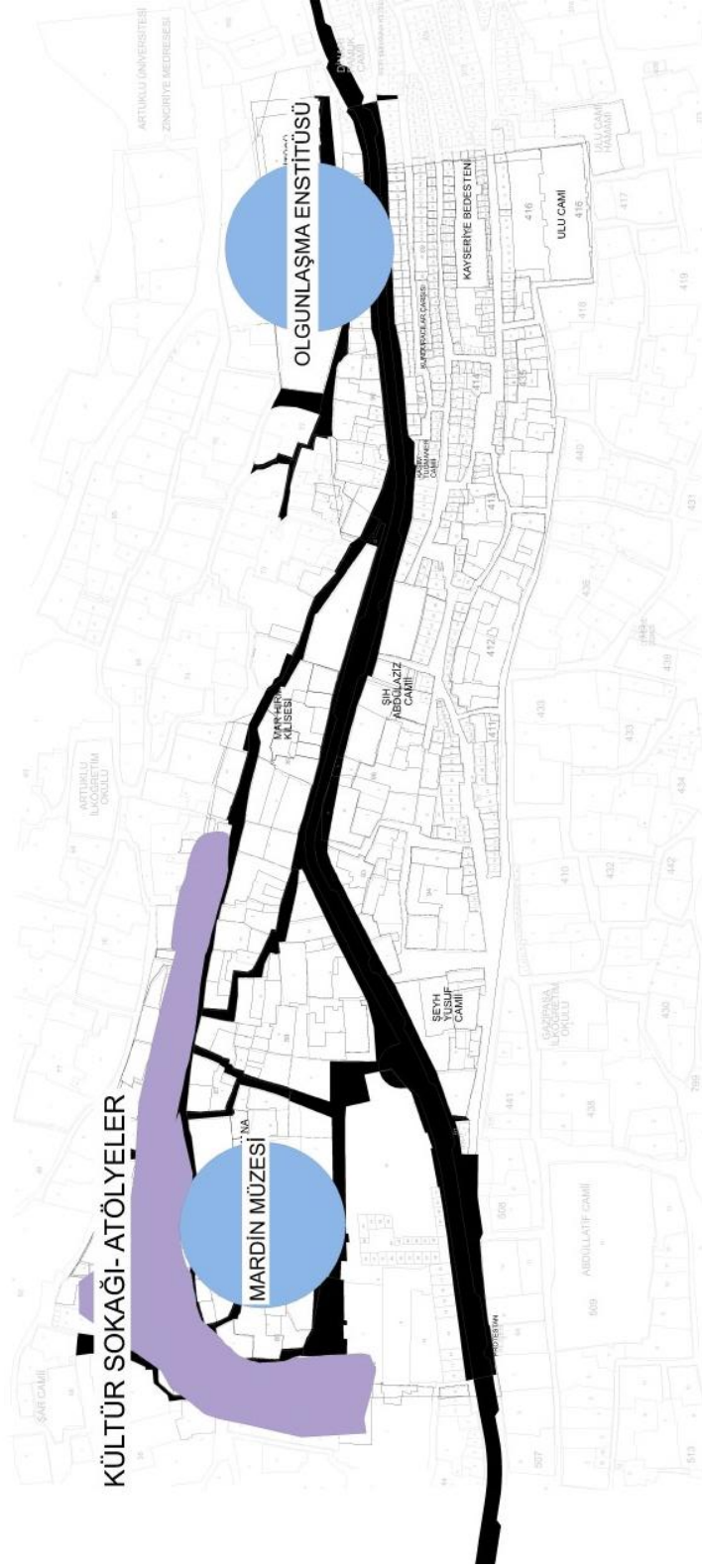
4.5.1.5. Eğitim Sağlayıcılarına Erişim

Bu bölümde eğitim kurumlarına erişim ve ulaşım Eski Mardin örneği üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Eğitim kurumlarının kültürel mekânlarla etkileşimi, bölgeye sosyal ve ekonomik katkılar sağlamaktadır. Özellikle el sanatları üretimi ve satışları, yerel ekonomiyi desteklerken kültürel mirasın korunmasına da olanak sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca, yaya ulaşımına uygunluğu ve toplu taşıma bağlantıları sayesinde bu eğitim kurumları, bölgeyi ziyaret edenlerin kolayca erişebildiği bir yapıya sahiptir. Mardin Müzesi, Olgunlaşma Enstitüsü ve sanat atölyelerinin, kültürel bölgenin merkezinde yer alarak kolay erişilebilir olması, bu mekânlarda düzenlenen sergiler, workshoplar ve el sanatları etkinliklerine, hem öğrenciler hem de yerel halk için geniş bir katılım fırsatı sunmaktadır. Bu kapsamda Tablo 13, Mardin'deki kültürel mekânların eğitim ve sosyal etkileşim açısından sunduğu katkıları değerlendirirken, bu unsurların kültürel bölge üzerindeki etkilerini ve önemini detaylandırmaktadır.

Tablo 13. Eğitim Kurumlarına Erişim ve Ulaşım

Kriter	Eski Mardin Örneği
Yakınlık ve Bağlantı	Mardin Müzesi, Olgunlaşma Enstitüsü ve geleneksel el sanatları ile sanat atölyelerinin kültürel bölgedeki konumu.
Eğitim ve Kültürel Etkileşim	Olgunlaşma Enstitüsü ve atölyelerde düzenlenen sergiler, workshoplar ve el sanatları etkinlikleri kültürel bölgeye katkı sağlamaktadır.
Katılımcı Çeşitliliği	Öğrenciler ve yerel halk, bu etkinliklere yoğun katılım göstermektedir.
Erişim Kolaylığı	Kültürel mekânlara yaya ve toplu taşıma ile kolay erişim sağlanmaktadır.
Sosyal ve Ekonomik Katkı	Eğitim kurumlarının ve atölyelerin, el sanatları üretimi ve satışları üzerinden bölgeye ekonomik katkı sağlaması.

Mardin Müzesi, Olgunlaşma Enstitüsü ve geleneksel el sanatları ile sanat atölyeleri, kültürel bölgeye kolay erişim sağlayarak hem eğitim hem de kültürel üretime katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda Şekil 50'de çalışma alanı kapsamı içerisinde yer alan eğitim kurumlarına erişim ve ulaşım şeması gösterilmiştir.

Şekil 50. Eğitim Kurumlarına Erişim ve Ulaşım Şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Eğitim sağlayıcılarına erişim kriteri çalışma alanı kapsamında yer alan belediye temsilcileri, yerel halk ve eğitimcilerle gerçekleştirilen mülakatlar kapsamında ele alınmıştır. Bu kapsamda Tablo 14'te Eski Mardin'deki kültürel ve eğitim altyapıları, belediye, yerel halk ve eğitimci perspektiflerinden değerlendirilmiştir. Belediye, gençler ve kadınlara yönelik çeşitli sanatsal faaliyetleri teşvik eden güçlü bir altyapıya sahip olmakla birlikte, finansman ve eğitmen eksikliği gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Yerel halk, geleneksel el sanatları ve müzik gibi alanlarda eğitime kolay erişim sağlandığını ifade etmiş, ancak dijital tasarım ve modern sanat gibi yenilikçi alanlarda program eksikliklerini vurgulamıştır. Eğitimciler ise geleneksel alanlardaki güçlü altyapıyı desteklemiş, ancak kırsal bölgelerde erişim sorunları ve yenilikçi alanlarda sınırlı altyapıya dikkat çekmiştir. Eğitim programlarının çeşitliliği, erişim sorunları ve eğitmen eksikliği öne çıkan eksiklikler olarak tanımlanmaktadır. Öneriler bölümünde, finansman artırımı, uzman eğitmen yetiştirilmesi, dijital tasarım ve modern sanat alanlarında programların genişletilmesi gibi çözümler sunulmuştur.

Tablo 14. Eğitim Sağlayıcılarına Erişim

Paydaş Grubu	Mevcut Durum	Paydaşların Vurguladığı Eksiklikler	Paydaşların Önerileri
Belediye Temsilcileri	Belediye, gençler ve kadınlar için kültürel ve sanatsal faaliyetleri teşvik eden altyapılar sunmaktadır. ÇATOM, sanat merkezleri, müzik ve tasarım atölyeleri gibi programlar öne çıkmaktadır. Ancak, finansman ve eğitmen yetersizliği gibi sorunlar dile getirilmiştir.	- Eğitim Programlarının Çeşitliliği	Belediyenin finansman artırımı ve uzman eğitmen yetiştirilmesi için iş birliği projeleri geliştirmesi önerilmektedir.
Yerel Halk	Yerel halk, geleneksel el sanatları ve müzik gibi alanlarda eğitime kolay erişim olduğunu belirtmiştir. ÇATOM gibi merkezler, erişim kolaylığı sağlamaktadır. Ancak dijital tasarım, modern sanat ve turizm rehberliği gibi yenilikçi alanlarda eksiklikler bulunmaktadır.	- Erişim Sorunları	Dijital tasarım, turizm rehberliği ve modern sanat alanlarında eğitimlerin çeşitlendirilmesi ve altyapının güçlendirilmesi önerilmektedir.
Eğitimciler	Eğitimciler, geleneksel el sanatları ve müzik alanlarında güçlü bir altyapının olduğunu ifade etmiş, kırsal kesimlerden gelen katılımcılar için erişim ve lojistik sorunların devam ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca, modern sanat ve tasarım alanlarında altyapının sınırlı olduğunu belirtmişlerdir.	- Eğitmen Eksikliği	Kırsal bölgelerde erişimi kolaylaştıracak ulaşım projeleri ve lojistik desteğin artırılması gereklidir. Ayrıca, dijital sanat ve modern tasarım için kapsamlı programlar geliştirilmelidir.

4.5.1.6. Festival ve Etkinliklerin Varlığı

Bu bölümde, çalışma alanında gerçekleştirilen festival ve etkinlikler kapsam ve çeşitlilik açısından incelenmiştir. Tablo 15’te, Mardin örneği üzerinden bu etkinliklerin ayrıntılı bir değerlendirmesi yapılmıştır. Tabloda, etkinlik çeşitliliği, Mardin Bienali, Uluslararası Midyat Kültür ve Sanat Festivali, Mardin Uluslararası Film Festivali ve Uçurtma Festivali gibi zengin organizasyonlarla ifade edilmiştir. Etkinlik sıklığı ve sürekliliği, yıl boyunca düzenlenen belirli aralıklarla yapılan etkinliklerin gelenekselleştiğini vurgulamaktadır. Katılım ve çekicilik boyutunda, hem yerel halkın hem de turistlerin Cumhuriyet Meydanı gibi ana mekanlarda gerçekleştirilen etkinliklere yoğun ilgisi öne çıkmaktadır. Sosyal ve kültürel etkiler bağlamında, festivallerin yerel halkın sosyal bağlarını güçlendirdiği ve kültürel mirasın tanıtımına katkı sağladığı belirtilmiştir. Ekonomik etki, turizmin desteklenmesi ve geleneksel sanatların ekonomik değer yaratmasıyla vurgulanmıştır. Mekânsal uygunluk ise etkinliklerin geniş ve düzenli bir alan olan Cumhuriyet Meydanı’nda gerçekleştirilmesinin önemine dikkat çekmektedir.

Tablo 15. Festival ve Etkinliklerin Kapsamı ve Çeşitliliği

Kriter	Mardin Örneği
Etkinlik Çeşitliliği	Mardin’de Mardin Bienali, Uluslararası Midyat Kültür ve Sanat Festivali, Mardin Uluslararası Film Festivali ve Uluslararası Mardin Uçurtma Festivali gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir.
Etkinlik Sıklığı ve Sürekliliği	Festivaller yıl boyunca belirli aralıklarla düzenlenmekte, özellikle bienal gibi etkinlikler düzenli bir takvimle gelenekselleşmiş durumdadır.
Katılım ve Çekicilik	Etkinlikler yerel halk ve turistler tarafından yoğun ilgi görmektedir. Cumhuriyet Meydanı, etkinliklerin ana merkezi olarak öne çıksa da, özellikle Bienal döneminde farklı mekânların seçilmesi, katılımcılara çeşitli deneyimler sunmaktadır.
Sosyal ve Kültürel Etkiler	Festivaller ve etkinlikler, yerel halkın sosyal bağlarını güçlendirirken, kültürel mirasın ve geleneksel el sanatlarının tanıtılmasını sağlamaktadır.
Ekonomik Etki	Etkinlikler, turizmi destekleyerek yerel işletmelere gelir sağlamaktadır. Geleneksel çarşılar ve el sanatları dükkânlarında ekonomik canlılık gözlemlenmektedir.
Mekânsal Uygunluk	Etkinlikler genellikle Cumhuriyet Meydanı’nda düzenlenmekte olup, alanın genişliği ve düzeni sınırlı kalmakta, bu da büyük çaplı etkinliklerin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Mardin Bienali: İki yılda bir Mayıs ayında düzenlenmektedir. Mardin Bienali ilk kez 2010 yılında, Mardin’i çağdaş sanatın merkezlerinden birine dönüştürmek,

bölgeye sanatın dili üzerinden yeni yaklaşımlar, kazanımlar sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Sanatın ülkenin tamamına yayılmasını amaçlayan bir yapıyı benimseyen bienal, Mardin Sinema Derneği ev sahipliğinde ve özel sektörün desteğiyle düzenlenmektedir.

Bienal, yerel ve uluslararası sanatçıların katılımıyla gerçekleşir. Sergiler, performanslar ve atölyeler, Mardin'in tarihi mekânlarında düzenlenir. Bienal boyunca şehrin kültürel dokusuna uygun çağdaş sanat eserleri sergilenir. Aynı zamanda Uluslararası Bienaller Derneği (IBA) üyesi olan Mardin Bienali'nin 1. ve 2.'si GAP İdaresi, Mardin Valiliği, Başbakanlık Tanıtım Fonu desteği ve özel sektörün katkılarıyla 2010 ve 2012 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Sırasıyla 3., 4. ve 5. Mardin bienalleri, Mardin Sinema Derneği tarafından, özel sektör ve sanat kurumlarının destekleriyle düzenlenmiştir (Mardinbienali, 2023). Şekil 51'de Mardin Bienali kapsamında gerçekleştirilen etkinliklere ait görseller yer almaktadır.

Şekil 51. Bienal Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere Ait Görseller

Uluslararası Midyat Kültür ve Sanat Festivali: Uluslararası Midyat Kültür ve Sanat Festivali, Mardin'in Midyat ilçesinde düzenlenen ve bölgenin zengin kültürel mirasını tanıtmayı amaçlayan bir etkinliktir. 2024 yılında üçüncüsü gerçekleştirilen festival, 6-8 Eylül tarihleri arasında Midyat Kaymakamlığı ve Midyat Belediyesi'nin organizasyonu ile hayata geçirilmiştir. Festival kapsamında telkâri gümüş işleme sanatı, taş işleme zanaatı, yöresel yemekler ve el işi sergileri gibi etkinliklerin yanı sıra konserler ve sanat sokağı gibi çeşitli aktiviteler düzenlenmiştir. Bu etkinlikler, Midyat'ın tarihi ve kültürel zenginliklerini vurgulayarak, farklı din ve dillerin bir arada yaşadığı ilçenin tanıtımına katkı sağlamaktadır (Midyat Belediyesi, 2024).

Şekil 52. Sanat Festivaline Ait Tanıtım Broşürü (Midyat Belediyesi, 2024)

Mardin Uluslararası Film Festivali (SineMardin): Mardin Uluslararası Film Festivali, diğer adıyla SineMardin, 2006 yılından bu yana Mardin’de düzenlenen uluslararası bir film festivalidir. Festival kapsamında kısa ve uzun metrajlı filmler, belgeseller ve deneysel yapımların gösterimleri gerçekleştirilmekte, aynı zamanda sinema atölyeleri ve paneller gibi etkinliklerle sinema dünyasına katkı sunulmaktadır. Festivale hem yerel hem de uluslararası birçok yönetmen katılım sağlamaktadır (Festivall, 2024).

- 1.Mardin Uluslararası Film Festivali (6-8 Aralık 2023)
- 2.Mardin Uluslararası Film Festivali (5-7 Haziran 2024)
- 3.Mardin Uluslararası Film Festivali (25-27 Şubat 2025)

Şekil 53. Mardin Uluslararası Film Festivali 1. 2. ve 3. Dönem Tanıtım Broşürleri (Festivall, 2024).

Uluslararası Mardin Uçurtma Festivali: Her yıl Nisan ayında düzenlenen ve çocuklar ile aileler için renkli bir etkinlik olarak dikkat çeken bir organizasyondur. Mardin Valiliği, Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA), Mardin Müzesi ve Mardin Büyükşehir Belediyesi'nin iş birliğiyle gerçekleştirilen festivalde, katılımcılar kendi yaptıkları uçurtmaları uçurarak keyifli vakit geçirme imkânı bulmaktadır (AA, 2023). Etkinlik kapsamında çocuklara yönelik yaratıcı atölyeler ve eğlenceli oyunlar düzenlenerek, onların hayal güçlerini geliştirecek ve sosyal etkileşimlerini artıracak bir ortam sunulmaktadır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2016).

Şekil 54. Uluslararası Mardin Uçurtma Festivalinden Etkinlik Görüntüleri

Ömerli Bağ Bozumu Kültür ve Sanat Festivali: Her yıl Ekim ayında düzenlenen ve üzüm hasadını kutlayan bir etkinliktir. Ömerli Belediyesi tarafından organize edilen festival, yöresel üzüm ürünlerinin tanıtımıyla bölgenin tarım ve kültürel zenginliklerini ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Festival boyunca halk dansları ve yerel müzik performansları gibi sanatsal etkinlikler sergilenirken, katılımcılar üzüm bağlarına yapılan gezilere katılarak bağcılık kültürünü yakından tanıma fırsatı bulmaktadır (Mardin Life Haberleri, 2023).

Mardin Kitap Fuarı: 19-28 Şubat tarihleri arasında Mardin Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen bir etkinliktir. Edebiyat tutkunlarını ve kültür meraklılarını bir araya getiren bu fuar, çeşitli yayınevleri ve yazarların katılımıyla zengin bir içerik sunmaktadır. Etkinlik kapsamında düzenlenen söyleşiler, imza günleri ve paneller, katılımcılara kültürel etkileşim ve edebi paylaşımlar için eşsiz bir ortam sağlamaktadır (<https://mardinetkinlik.com/mardin-1-kitap-fuari/>, Mardin Etkinlik, 2023).

Mardin Tiyatro Günleri: Kasım ayında Mardin Artuklu Üniversitesi ve Devlet Tiyatroları iş birliğiyle düzenlenen bir kültür ve sanat etkinliğidir. Tiyatro

severleri bir hafta boyunca farklı oyunlarla buluşturan etkinlikte, Mardin'in kültürel dokusunu yansıtan yerel temalı oyunlar ile ulusal çapta tanınan tiyatro gruplarının eserleri sahnelenmektedir. Bu etkinlik, tiyatro aracılığıyla bölgenin kültürel mirasını tanıtmayı ve sanatseverler arasında etkileşimi artırmayı amaçlamaktadır (Devlet Tiyatroları Programı, 2023).

Geleneksel El Sanatları Sergisi: Her yıl Haziran ayında Mardin Büyükşehir Belediyesi ve Mardin Sanat Derneği tarafından düzenlenen bir etkinliktir. Sergide, Mardin'e özgü telkari, dokuma, seramik ve ahşap işçiliği gibi geleneksel el sanatları ziyaretçilere sunulmaktadır. Katılımcılar, sanatçıların el işçiliği süreçlerini yakından gözlemleme ve bu eşsiz ürünleri satın alma imkânı bulmaktadır. Etkinlik, Mardin'in zengin kültürel mirasını tanıtmayı ve geleneksel sanatların yaşatılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2023).

Mardin Fotoğraf Günleri: Her yıl Ekim ayında Mardin Fotoğraf Derneği tarafından düzenlenen bir etkinliktir. Fotoğraf sanatına ilgi duyan katılımcılara yönelik sergiler, atölyeler ve şehir gezileri organize edilerek, Mardin'in tarihi dokusu ve kültürel zenginliği fotoğraf sanatıyla ölümsüzleştirilir. Etkinlik, hem profesyonel hem de amatör fotoğrafçılar için eşsiz bir deneyim sunarken, Mardin'in benzersiz atmosferini tanıtmayı amaçlamaktadır (Mardin Fotoğraf Derneği, 2023).

Uluslararası Mardin Bulguru Festivali: 4-5 Kasım 2022 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Mardin Bulguru Festivali, Mardin'in geleneksel bulgurunun tanıtımını yapmak ve üretimine katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Festival kapsamında yemek yarışmaları, müzik dinletileri, söyleşiler, paneller ve atölye çalışmaları gibi çeşitli etkinlikler düzenlenerek, hem yerel hem de uluslararası katılımcılara zengin bir deneyim sunulmuştur. Bu etkinlik, Mardin'in gastronomi kültürünü ve bulgurun yöresel mutfaktaki önemini vurgulamayı hedeflemiştir (Artuklu Üniversitesi, 2022). Şekil 55'te Uluslararası Mardin Bulguru Festivali'ne ait tanıtım broşürü yer almaktadır.

Şekil 55. Uluslararası Mardin Bulguru Festivali Tanıtım Broşürü (Artuklu Üniversitesi, 2022).

Mardin Tanıtım Günleri: Mardin Tanıtım Günleri, yıl boyunca farklı tarihlerde düzenlenen ve Mardin'in tarihi, kültürel ve gastronomik değerlerinin tanıtılmasını amaçlayan bir etkinliktir. Etkinlik, İstanbul Mardin Dernekleri Federasyonu (MARDİN FED) tarafından organize edilmekte olup, Mardin Valiliği, Mardin Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi gibi kurumlar tarafından desteklenmektedir. Özellikle İstanbul Yenikapı'da gerçekleştirilen etkinlikler, geniş bir katılımcı kitlesine hitap etmektedir. Etkinlik kapsamında yerel lezzetlerin tadımı, el sanatları sergileri ve Mardin'i tanıtan turistik turlar düzenlenmektedir. Ayrıca, Mardin'in zengin kültürel dokusunu ve benzersiz mirasını daha geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla çeşitli sunumlar ve tanıtımlar yapılmaktadır (Turizm Kültür Sanat, 2024).

Uluslararası Sirk Festivali: Her yıl Eylül ayında düzenlenen ve ilk olarak 2011 yılında Mardin'de gerçekleştirilen bir etkinliktir (Mardin Life, 2023). Her Yerde Sanat Derneği tarafından organize edilen festival, farklı ülkelerden gelen yaklaşık 70 sirk sanatçısının katılımıyla Mardin'in tarihi sokaklarını renkli ve eğlenceli bir atmosfere dönüştürmektedir. Festival kapsamında akrobatlar, jonglörler, pandomim sanatçıları, ateş cambazları, palyaçolar ve tahta bacak göstericileri gibi sirk sanatçıları gösterilerini sergilemektedir. Bu etkinlikler, özellikle çocuklar için unutulmaz bir deneyim sunarken, aynı zamanda Mardin'in kültürel ve sanatsal çeşitliliğine katkı sağlamaktadır (Gezimanya, 2023).

Uluslararası Kiraz Festivali: Her yıl Haziran ayında düzenlenen ve bölgenin önemli tarımsal ürünlerinden biri olan kirazı ön plana çıkaran bir etkinliktir. Örneğin, 13. Uluslararası Kiraz Festivali 2016 yılında gerçekleştirilmiştir (Son Haberler, 2016). Mardin Valiliği, Yeşilli Kaymakamlığı ve Yeşilli Belediyesi tarafından organize edilen festival, yerel tarım üreticilerini desteklemeyi ve bölgenin kültürel zenginliklerini tanıtmayı amaçlamaktadır (Bandırma Yaşam, 2023). Festival kapsamında, üreticilerin katılımıyla en güzel kiraz yarışmaları düzenlenmekte ve dereceye girenlere ödüller verilmektedir. Bunun yanı sıra, tiyatro gösterileri, konserler ve çeşitli kültürel etkinliklerle ziyaretçilere keyifli anlar sunulmaktadır. Etkinlik, bölgenin tarımsal ve kültürel kimliğini kutlamak için önemli bir platform oluşturmaktadır (İHA, 2017).

Harire Şenliği: her yıl Ekim ayında düzenlenen ve Mardin'in geleneksel lezzetlerini ön plana çıkaran bir etkinliktir. İlk olarak 2017 yılında gerçekleştirilen şenlik, Mardin Büyükşehir Belediyesi tarafından organize edilmektedir (Anadolu Ajansı, 2018).

Etkinlikte, Mardin'e özgü üzüm ve undan yapılan harire tatlısı ile cevizli sucuk hazırlanarak katılımcılara ikram edilmektedir. Yöresel müzikler eşliğinde halk oyunları ve çeşitli etkinlikler düzenlenerek, Mardin'in kültürel değerleri tanıtılmaktadır. Şenlik, yerel gastronomi ve kültürün bir araya geldiği keyifli bir ortam sunarak bölgeye özgü geleneklerin yaşatılmasına katkı sağlamaktadır (Mardin Life, 2023). Bu bağlamda Şekil 56'da 2024 yılında gerçekleştirilen Harire Şenliğine ait etkinlik görüntüleri yer almaktadır.

Şekil 56. 2024 Yılı Harire Şenliği Etkinlik Görüntüleri

Mardin, 2025 yılında Türkiye Kültür Yolu Festivali'nin rotasına dâhil edilerek, zengin tarihi ve kültürel mirasını ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtmaya fırsatı elde etmiştir. Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, festival

kapsamına 2025 yılında Mardin'in yanı sıra Malatya, Manisa ve Kayseri'nin de ekleneceğini duyurmuştur (Mardin Life, 2023).

Türkiye Kültür Yolu Festivali, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen, Türkiye'nin farklı şehirlerinde kültür ve sanat etkinlikleriyle zenginleştirilen bir organizasyondur. 2025 yılında 20 şehirde gerçekleştirilecek olan festival, Mardin'in katılımıyla daha geniş bir kitleye ulaşacaktır (Star, 2023). Festival, Mardin'in turizm potansiyelini artırarak ekonomik ve sosyal kalkınmasına önemli katkılar sağlamayı hedeflemektedir. Mardin Milletvekili Dr. Muhammed Adak, Mardin'in festival takvimine dâhil edilmesinin, şehrin dünya kenti olma yolunda önemli bir adım olduğunu belirtmiştir. Adak, Mardin'in doğal ve tarihi değerleriyle turizm potansiyeli yüksek bir şehir olduğunu vurgulayarak, bu tür festivallerin kentin tanıtımına ve turizmine büyük katkı sağlayacağını ifade etmiştir (Bölge, 2023). Bu gelişme, Mardin'in kültürel zenginliklerini daha geniş kitlelerle buluştururken, yerel halkın ekonomik ve sosyal hayatına da olumlu yansımalar sağlayacaktır (Mardin Life, 2023).

Mardin'de düzenlenen festivaller hem yerel halk hem de ulusal ve uluslararası ziyaretçiler için önemli bir kültürel cazibe merkezi olma özelliği taşımaktadır. Organizatörlerin festivallerdeki kamu-özel iş birliği vurgusu, etkinliklerin sürdürülebilirliği açısından dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra, kültür kurumları festivallerin organizasyonunda aktif rol oynamakta ve çeşitli öneriler sunmaktadır. Ancak, yerel halkın algısına göre festivaller sıklık, içerik ve çeşitlilik açısından daha fazla geliştirilmelidir. Bu durum, festivallerin kapsamını genişleterek turizme ve kültürel etkileşime daha fazla katkı sağlama fırsatı sunmaktadır (Tablo 16).

Tablo 16. Festivallerin ve etkinliklerin varlığı

Paydaşlar	Genel Bulgular	Eksiklikler
Organizatörler	Festivaller, yerel kültürü, sanatı ve turizmi desteklemeyi hedeflemektedir.	
	Festivaller genellikle yerel belediyeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, özel sponsorlar ve gönüllü destekleri ile organize edilmektedir. Bu da kamu-özel iş birliğinin önemini vurgulamaktadır.	Finansman desteği Yerel odaklılık
	Öne Çıkan Festivaller: SineMardin Uluslararası Mardin Film Festivali, Mardin Bienali, Mardin Fotoğraf Festivali, Harire Şenlikleri ve Geleneksel El Sanatları Festivali	
Kültür Kurumları	Kültür kurumları, festivallerin düzenlenmesinde aktif rol oynamakta ve birçok organizasyona ev sahipliği yapmaktadır.	
	Mardin Bienali ve SineMardin Uluslararası Mardin Film Festivali, kurumlar tarafından öne çıkarılan iki ana etkinliktir.	
Yerel Halk	Festivallerin içerik, sıklık ve çeşitlilik açısından yetersiz olduğu sıklıkla vurgulanmıştır. Bazı vatandaşlar düzenli olarak festivallere katılırken, diğerleri ise düzenleme sıklığının yetersiz olduğunu belirtmiştir.	Festivallerin sayısı Etkinliklerin çeşitliliği Festivallere erişim

4.5.1.7. Sanatçılar ve Kültür Üreticileri İçin Düşük Maliyetli Çalışma Alanlarının Mevcudiyeti

Bu bölümde sanatçılar ve kültür üreticileri için düşük maliyetli çalışma alanlarının mevcudiyeti Eski Mardin bölgesi kapsamında değerlendirilmiştir. Mardin’de, Eski Mardin bölgesinde yer alan sanat atölyeleri ve stüdyolar, düşük maliyetli ve uygun altyapıya sahip alanlar sunarak kültürel üretimi desteklemektedir. Bu kapsamda Tablo 17’de sanatçılar ve kültür üreticileri için düşük maliyetli çalışma alanlarının mevcut durumu analiz edilmiştir. Tablo, ekonomik erişilebilirlik açısından Eski Mardin’deki sanat atölyelerinin düşük maliyetle kiralanabilir olduğunu ve yerel desteklerle sunulabileceğini vurgulamaktadır. Fiziksel özellikler bağlamında, geleneksel taş yapılarda bulunan sanat atölyeleri ve stüdyolar, sanatçılara uygun altyapı ve konaklama imkânı sağlamaktadır. Yerel destek başlığında, yerel yönetimlerin ve Olgunlaşma Enstitüsü’nün el sanatları ve zanaatkârlara yönelik teşvikler sunduğu belirtilmiştir. Kullanıcı profili, geleneksel zanaat ustaları ile çağdaş sanatçı ve tasarımcıların bu alanları aktif bir şekilde kullanabileceğini öne çıkarmaktadır. Mekânsal dağılımda, atölye ve stüdyoların Eski Mardin’in kültürel merkezine yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Sürdürülebilirlik bağlamında ise bu alanların restorasyonlarla yeniden işlevlendirilmesi ve uzun vadeli kullanım hedeflendiği belirtilmiştir.

Tablo 17. Sanatçılar ve Kültür Üreticileri İçin Düşük Maliyetli Çalışma Alanları

Kriter	Mevcut Durum
Ekonomik Erişilebilirlik	Eski Mardin'deki sanat atölyeleri düşük maliyetle kiralanabilir veya yerel desteklerle sunulabilir.
Fiziksel Özellikler	Geleneksel taş yapılarda bulunan Sanat atölyeleri, geleneksel el sanatları atölyeleri, uçurtma ve tasarım atölyeleri, sergi alanları ve stüdyolar, sanatçılara sanatsal üretim için uygun altyapı ve konaklama imkânı sunmaktadır.
Yerel Destek	Yerel yönetimler ve Olgunlaşma Enstitüsü'nün el sanatları ve zanaatkârlara sunduğu teşvikler.
Kullanıcı Profili	Geleneksel zanaat ustaları, çağdaş sanatçılar ve tasarımcılar bu alanları aktif olarak kullanmaktadır.
Mekânsal Dağılım	Atölye ve stüdyoların kültürel bölgenin merkezi olan Eski Mardin'de yoğunlaşması.
Sürdürülebilirlik	Bu alanlar restorasyonlarla yeniden işlevlendirilir ve uzun vadeli kullanım hedeflenir.

Sanat üretim alanları, bir toplumun kültürel mirasını şekillendiren ve sürdüren önemli mekânlardır. Bu alanlar, sanatçıların yaratıcı süreçlerini gerçekleştirdiği, aynı zamanda sanat eserlerinin üretilip sergilendiği, izleyicilerle buluşturulduğu ve eğitim verildiği ortamlardır. Gelişen sanat anlayışına paralel olarak, sanat üretim alanlarının çeşitliliği de artmakta, farklı sanat dallarını ve üretim süreçlerini içeren mekânlar, hem sanatçılara hem de topluma çeşitli katkılarda bulunmaktadır.

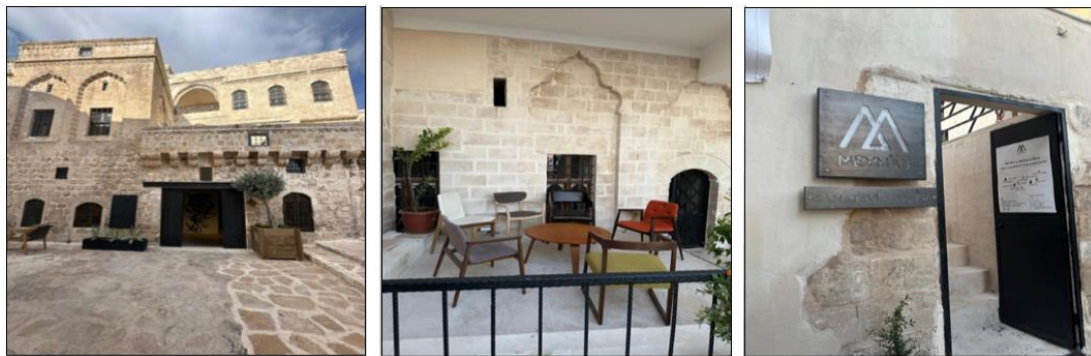
Araştırmalar sonucunda, çalışma alanında mevcut sanat üretim alanlarının olduğu belirlenmiştir. Bu alanlar arasında, sergi salonları, geleneksel el sanatları atölyeleri, somut olmayan kültürel miras taşıyıcıları (Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen kriterlere göre değerlendirilen sanatçılar), ahşap yakma atölyesi, ahşap atölyesi, telkârî atölyesi, uçurtma atölyesi, seramik atölyesi, sahafçılar gibi çeşitli mekânlar yer almaktadır. Bu alanların her biri, belirli bir sanat dalının ya da zanaatın yaşatılmasına ve geleceğe taşınmasına olanak tanırken, aynı zamanda sanat üreticilerinin bilgi ve becerilerini paylaşabilecekleri eğitim alanları olarak da işlev görmektedir.

Şekil 57'de çalışma alanı içerisinde yer alan atölyelere ait görseller yer almaktadır.

Şekil 57. Çalışma Alanı İçerisindeki Atölyelere Ait Görseller

Sanat üretim alanlarının bir diğer önemli özelliği, sanatçıların üretim sürecine paralel olarak sergilerini gerçekleştirebileceği ve eğitim verebileceği mekânlar olmasıdır. Bu mekânlar, sanatçıların toplulukla etkileşime geçmesini sağlayarak, yaratıcı süreçleri ve eserleri ile daha geniş bir kitleye ulaşmalarını mümkün kılmaktadır. Üst katlarda sanatçıların konaklayabileceği yerlerin bulunması, sanatçıların uzun süreli üretim süreçlerini sürdürebilmeleri için önemli bir imkân sunmaktadır. Bu tür mekânlar, aynı zamanda sanatçılara yaşam alanı sağlarken, sanatsal üretimin sürekliliğini de desteklemektedir. Bu kapsamda Şekil 58’de çalışma alanı içerisinde yer alan sanat üretim alanları, sergi salonları ve üst kat konaklama alanlarından örnek görseller sunulmaktadır.

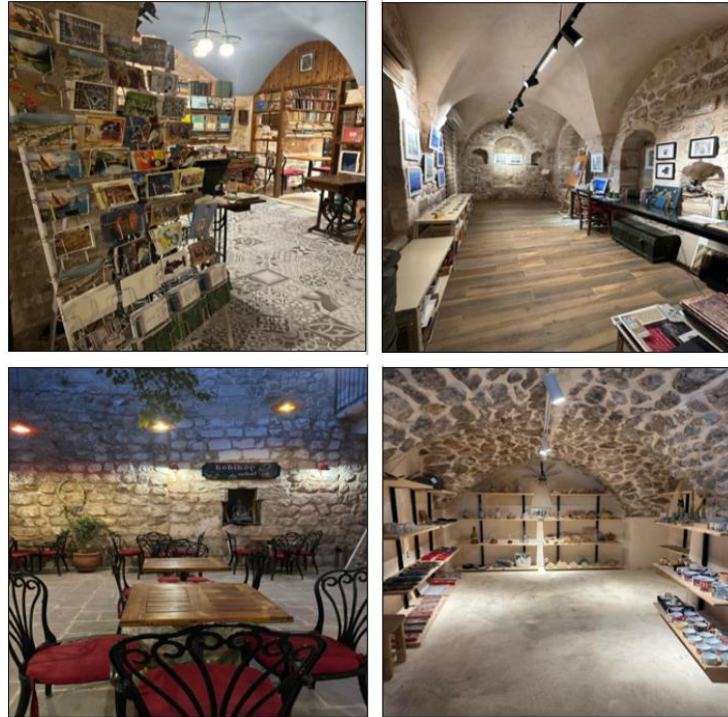
Şekil 58. Sanat Üretim Alanları, Sergi Salonları ve Üst Kat Konaklama Alanlarından Görseller

Çalışma alanı içerisinde yer alan sergi alanları ve bu sergi alanlarında düzenlenen sergilerden örnek görseller Şekil 59’da yer almaktadır.

Şekil 59. Sergi Alanları ve Düzenlenen Sergilerden Görseller

Kültür sanat kafelerinin bulunduğu kültür sokağı gibi mekânlar, sanat üretim alanlarının birer sosyal buluşma noktası haline gelmesini sağlar. Bu mekânlar, sanatçılarla izleyicilerin, sanatseverlerin bir araya geldiği, kültürel etkileşimin yoğun olduğu alanlar olarak, sanatın daha geniş bir kitleye ulaşmasına ve toplumsal anlamda daha derinlemesine algılanmasına olanak tanır. Kültür sokağı gibi dinamik yapılar, sanat üretim alanlarını sadece yaratıcı alanlar değil, aynı zamanda kültürel etkileşimin merkezi haline getiren mekânlar olarak işlev görmektedir. Bu kapsamda Şekil 60’ta kültürel etkileşim mekânlarına ait örnek görsel yer almaktadır.

Şekil 60. Kültürel Etkileşimin Gerçekleştiği Mekânlar: Sahaf Kafe, Sanat Atölyesi, Kültür Kafe ve seramik atölyesi Görselleri

Sanat üretim alanları, böylece yalnızca fiziksel mekânlar değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve sanatsal anlamda bir ekosistemi oluşturan dinamiklerdir. Bu alanlar, sanatın üretim, sunum ve paylaşım süreçlerini bütüncül bir şekilde ele alarak, sanatın toplumsal işlevine katkıda bulunan, sürdürülebilir bir kültürel yapının inşasına olanak tanımaktadır.

Sanatçılar ve düşük maliyetli kültürel üreticiler için çalışma alanlarının varlığı paydaşların görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Tablo 18'de, sanatçılar, kültür üreticileri ve belediye temsilcilerinin bakış açıları ele alınmıştır. Sanatçılar, tarihî mekânların sanatsal etkinliklere açılmasını olumlu bir gelişme olarak ifade ederken, modern altyapı eksikliklerinin ve çalışma alanlarının maliyet unsurlarının sorun teşkil ettiğini belirtmektedir. Kültür üreticileri ise tarihi mekânların estetik bir ortam sunduğunu, ancak ekipman ve erişilebilirlik konusundaki yetersizliklerin kültürel üretkenliği sınırlandırıldığını vurgulamaktadır. Belediye temsilcileri, mevcut çalışma alanlarının sınırlı olduğunu kabul etmekte, ancak yeni projelerle altyapıyı geliştirmeyi ve tarihi yapıların restorasyonunu hedeflemektedir. Bu sonuçlar, paydaşların mevcut durum, zorluklar ve projeler hakkındaki görüşlerini yansıtarak, sanat ve kültür altyapısının geliştirilmesi için farklı bakış açılarını ortaya koymaktadır.

Tablo 18. Sanatçılar ve Düşük Maliyetli Kültürel Üreticiler İçin Çalışma Alanlarının Mevcudiyeti

Paydaşlar	Mevcut Durum	Paydaşların Önerileri
Sanatçılar	Sanatçılar, Mardin'deki çalışma alanlarının kısmen yeterli olduğunu ifade etmektedir. Özellikle tarihî mekânların sanatsal etkinliklere açılması ve yeni atölyelerin oluşturulması olumlu bir gelişme olarak belirtilmiştir.	<i>Altyapı ve Erişim:</i> - Tarihî mekânların sanatsal etkinlikler için daha fazla dönüştürülmesi ve modern ekipmanlarla donatılması gerekmektedir. - Düşük maliyetli çalışma alanlarının sayısı artırılmalı ve sanatçılara ekonomik teşvikler sağlanmalıdır.
Kültür Üreticileri	Kültür üreticileri, özellikle tarihi mekânların estetik ve ilham verici bir ortam sunduğunu, ancak bu alanların altyapı ve donanım açısından yetersiz kaldığını belirtmiştir.	<i>Turizm ve Kültürel İletişim:</i> - Turizm sektöründe, turistlerin kültürel etkinliklere derinlemesine katılımını teşvik edecek programlar geliştirilmeli ve iş birlikleri artırılmalıdır.
Belediye Temsilcileri	Belediye temsilcileri, düşük maliyetli çalışma alanlarının sınırlı olduğunu, ancak bu eksikliğin farkında olduklarını ve iyileştirme çalışmalarını yaptıklarını ifade etmiştir.	<i>Sanat ve Kültür Politika Geliştirme:</i> - Belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasındaki iş birliği güçlendirilerek, uzun vadeli bir kültür politikası oluşturulmalıdır. - Sanatçılar ve kültür üreticileri için ortak çalışma alanları (örneğin, atölyeler ve stüdyolar) kurulmalıdır.

4.5.1.8. Ofis ve Stüdyo Kullanıcıları İçin Organize Çalışma Alanlarının Varlığı

Bu bölümde ofis ve stüdyo kullanıcıları için organize çalışma alanlarının varlığı Eski Mardin bölgesi kapsamında değerlendirilmiştir. Tablo 19' daki bulgulara göre fiziksel donanım açısından, sanat atölyeleri ve sergi alanlarının, geleneksel taş yapılarda yer alarak sanatsal üretim için uygun bir ortam sağladığı belirtilmiştir. Atölye ve sergi alanlarının kültürel bölgelere yakınlığı, kolay yaya erişimi sağlamaktadır. Bu alanlar, geleneksel zanaat ustaları, sanatçılar ve tasarımcılar tarafından aktif şekilde kullanılmakta ve düzenlenen etkinliklerle iş birliği ile bilgi paylaşımı teşvik edilmektedir. Tarihi yapılarda yer alan bu alanlar, restorasyonlarla modern ihtiyaçlara uyarlanırken, Olgunlaşma Enstitüsü ve yerel yönetimlerin sağladığı teşviklerle sürdürülebilirlikleri desteklenmektedir.

Tablo 19. Ofis ve Stüdyo Kullanıcılarına Yönelik Organize Çalışma Alanları

Kriter	Mevcut Durum
Fiziksel Donanım	Sanat atölyeleri ve sergi alanları, geleneksel taş yapılarda yer alarak sanatsal üretim için uygun bir ortam sağlar.
Erişim ve Ulaşılabilirlik	Atölyeler ve sergi alanları, kültürel bölgeye yakın olup yaya erişimi kolaydır.
Kullanım Profili	Geleneksel zanaat ustaları, sanatçılar ve tasarımcılar bu alanları aktif olarak kullanmaktadır.
İş Birliği ve Etkileşim	Atölyelerde düzenlenen ortak sergiler ve etkinlikler, sanatçılar arasında işbirliği ve bilgi paylaşımını teşvik etmektedir.
Sürdürülebilirlik	Tarihi yapılarda yer alan bu çalışma alanları, restorasyonlarla modern ihtiyaçlara uygun hale getirilmiştir.
Yerel Destek	Olgunlaşma Enstitüsü ve yerel yönetimlerin sağladığı destek, çalışma alanlarının devamlılığını teşvik etmektedir.

Mardin’de, özellikle Eski Mardin bölgesindeki sanat atölyeleri ve galeriler, sanatçılar ve zanaatkârlar için organize çalışma alanları sunmaktadır.

Mardin’de sergi salonları, müze eğitim salonu, seminer ve sinema salonları, kütüphane, konferans salonları ve sanat galerisi bulunmakta; masal anlatımı, seramik, satranç, rölyef, taş boyama, animasyon, film, tiyatro ve çivi yazısı gibi alanlarda kurslar ve etkinlikler düzenlenmektedir. Atölyeler ve kültür mekânlarında düzenlenen sergi, kurs ve etkinliklere ilişkin görsellere Şekil 61’de yer verilmiştir.

Şekil 61. Atölyeler ve Kültür Mekânlarında Düzenlenen Sergi ve Etkinliklerden Görseller

Şekil 62’de çalışma alanı içerisinde yer alan sergi alanı ve çalışma birimi ile geleneksel el sanatları atölyesinin dış görünümünü gösteren görseller yer almaktadır.

Şekil 62. Sergi Alanı ve Çalışma Birimini Gösteren Görsel, Geleneksel El Sanatları Atölyesinin Dış Görünümü

Ofis ve stüdyo kullanıcıları için organize çalışma alanlarının varlığı, çalışma alanı kapsamındaki belediye temsilcileri ve ofis sahipleri/temsilcileri ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen verilerle değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Tablo 20’de belediye temsilcileri ve ofis sahipleri/temsilcilerinin görüşlerine ait bulgular yer almaktadır. Belediye temsilcilerinin büyük çoğunluğu, bölgede ofis ve stüdyo alanlarının kısmen yeterli olduğunu belirtirken, ofis sahipleri/temsilcilerinin mevcut ofis ve stüdyo alanlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Hem belediye

temsilcileri hem de ofis sahipleri/temsilcileri mevcut alanların modern altyapı ve teknik donanım açısından yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 20. Ofis Ve Stüdyo Kullanıcıları İçin Organize Çalışma Alanlarının Varlığı

Paydaşlar	Mevcut Durum	Eksiklikler
Belediye Temsilcileri	Belediye temsilcilerinin büyük çoğunluğu, bölgede ofis ve stüdyo alanlarının mevcut olduğunu belirtmekle birlikte, bu alanların sayısının sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Çoğu alanın bireysel girişimciler veya özel sektör tarafından işletildiği ve maliyetlerin yüksek olduğu belirtilmiştir.	Mevcut alanların modern altyapı ve teknik donanım açısından yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, bu alanların çoğunun tarihi binalarda yer alması, modern çalışma koşullarını tam olarak sağlayamamasına neden olmaktadır.
Ofis Sahipleri / Temsilcileri	Ofis sahipleri, mevcut ofis ve stüdyo alanlarının tarihi dokuyu koruma açısından olumlu bir atmosfer sunduğunu, ancak modernleşme ihtiyacının açıkça hissedildiğini ifade etmiştir.	Modern donanımlı toplantı odaları, internet altyapısı, geniş ve fonksiyonel mekânların azlığı, kullanıcı memnuniyetini olumsuz etkilemektedir.

4.5.1.9. Sanat Geliştirme Ajansları ve Şirketlerinin Konumu

Mardin’de Olgunlaşma Enstitüsü ve benzeri kuruluşlar, sanat projelerine destek sağlayarak, kültürel üretimi ve yerel ekonomiyi desteklemektedir. Tablo 21’de Eski Mardin örneği üzerinden sanat geliştirme ajansları ve şirketlerinin konumunu değerlendiren kriterler ele alınmaktadır. Konum ve erişim açısından, Mardin Müzesi ve Olgunlaşma Enstitüsü’nün tarihi bölgeye yakınlığı, kolay ulaşılabilirlik sağlamaktadır. Hizmet çeşitliliği bağlamında ise müzede düzenlenen masal anlatımı, seramik, tiyatro gibi farklı etkinlikler geniş bir toplumsal katılım hedeflemektedir. Yerel ve küresel ağlarda, Olgunlaşma Enstitüsü’nün geleneksel el sanatlarını ulusal ve uluslararası alanda tanıtması vurgulanmaktadır. Ekonomik katkı kriterinde, kültürel etkinliklerin turizme destek sağladığı ve sektöre nitelikli eleman kazandırdığı belirtilmiştir. Sosyal katkı ve etkileşimde, müze ve eğitim faaliyetleriyle halk ve ziyaretçiler arasında bağların güçlendirilmesi, sanatsal üretimin teşvik edilmesi öne çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik açısından ise eğitim ve kültür kurumlarının uzun vadeli etkiler oluşturarak kültürel mirasın korunmasını hedeflediği görülmektedir. Bu tablo, Mardin’in kültürel ve sanatsal değerlerinin ekonomik, sosyal ve sürdürülebilir gelişime olan katkılarını kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 21. Sanat geliştirme ajansları ve şirketlerinin konumu

Kriter	Mevcut Durum
Konum ve Erişim	Mardin Müzesi ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi kültürel merkezler, tarihi bölgeye yakın ve kolay erişilebilir konumdadır.
Hizmet Çeşitliliği	Mardin Müzesi'nde masal anlatımı, seramik, satranç, rölyef, taş boyama, animasyon, film, tiyatro ve çivi yazısı gibi farklı alanlarda eğitim ve etkinlikler düzenlenmektedir.
Yerel ve Küresel Ağlar	Olgunlaşma Enstitüsü'nün tasarım, tanıtım ve pazarlama süreçleriyle geleneksel el sanatlarını ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtması.
Ekonomik Katkı	Kültürel etkinlikler ve müze faaliyetleri, turizme katkı sağlayarak yerel ekonomiyi desteklemektedir. Eğitim ve üretim süreçleri sektöre nitelikli eleman kazandırmaktadır.
Sosyal Katkı ve Etkileşim	Müze ve eğitim faaliyetleriyle, yerel halk ve ziyaretçiler arasında sosyal bağların güçlenmesine olanak sağlanmakta; ayrıca film ofisi ile kültürel ve sanatsal üretim teşvik edilmektedir.
Sürdürülebilirlik	Eğitim ve kültür kurumlarının, kurslar ve üretim süreçleriyle uzun vadeli etkiler oluşturmaları, sektöre nitelikli eleman kazandırılması ve kültürel mirasın korunması hedeflenmektedir.

4.5.1.10. Sanat ve Medya Eğitimi ve Öğretimi

Bu bölümde çalışma alanı kapsamında gerçekleştirilen sanat ve medya eğitimi ve öğretimi detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Tablo 22'de Mardin'de sanat ve medya eğitimine yönelik mekânlar ve faaliyetleri değerlendirmektedir. Eğitim kurumları bağlamında, Mardin Müzesi ve Olgunlaşma Enstitüsü'nün yanı sıra tasarım atölyeleri ve kültürel mirası destekleyen farklı atölyeler yer almaktadır. Katılım ve erişim açısından, sanat atölyeleri ve eğitim mekânları halkın ve öğrencilerin kolayca ulaşabileceği şekilde düzenlenmiştir. Müfredat ve uygulamalı eğitim bağlamında, bu atölyeler el sanatları ve tasarım alanlarında uygulamalı eğitim sunarken yaratıcı üretimi teşvik etmektedir. Yerel ve uluslararası bağlantılar kriterinde, telkari ve seramik gibi geleneksel el sanatları tanıtılmakta ve kültürel üretim desteklenmektedir. Sanatsal ve medya üretimi açısından, atölyelerde üretilen eserler ve projeler sergilenmekte, medya projeleri ve sanat kafeleri desteklenmektedir. Ekonomik ve sosyal etki ise bu mekânların, ekonomik kalkınmaya ve toplumsal bağların güçlenmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 22. Sanat ve Medya Eğitimine Yönelik Mekânlar ve Faaliyetler

Kriter	Mevcut Durum
Eğitim Kurumları	Mardin Müzesi ve Olgunlaşma Enstitüsü'nün yanı sıra tasarım atölyesi, kültürel mirası destekleyen ahşap yakma, ahşap, telkâri, uçurtma ve seramik atölyeleri bulunmaktadır.
Katılım ve Erişim	Sanat atölyeleri ve eğitim mekânlarına yerel halkın ve öğrencilerin geniş katılımı sağlanmakta, bu mekânlar kültürel bölge içerisinde kolayca erişilebilmektedir.
Müfredat ve Uygulamalı Eğitim	Atölyeler, el sanatları ve tasarım alanlarında uygulamalı eğitimler sunmakta; sahaflar, sanat kafeler ve film ofisi gibi mekânlarla yaratıcı üretim desteklenmektedir.
Yerel ve Uluslararası Bağlantılar	Telkâri gibi geleneksel el sanatları ve seramik üretimleri, ulusal ve uluslararası etkinliklerde tanıtılmakta, film ofisi ile kültürel üretim teşvik edilmektedir.
Sanatsal ve Medya Üretimi	Atölyelerde üretilen eserler ve projeler sergilenmekte; film ofisi, medya projeleri ve sanat kafeler kültürel üretimi desteklemektedir.
Ekonomik ve Sosyal Etki	Atölyeler ve mekânlar, yaratıcı üretim süreçleriyle yerel ekonomiyi desteklerken, kültürel mirasın korunmasına ve toplumsal bağların güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Sanat ve medya eğitimi ve öğretiminin niteliksel ve niceliksel değerlendirmesini yapmak üzere eğitimciler ve kursiyerlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bağlamda Tablo 23'te sanat ve medya eğitimine yönelik eğitimciler ve kursiyerlerin değerlendirmeleri sunulmaktadır. Eğitimciler, geleneksel sanatlar alanında güçlü bir altyapıya sahip olduklarını belirtmekle birlikte, modern sanat ve dijital medya alanlarında ciddi eksiklikler olduğunu vurgulamıştır. Niceliksel olarak, sanat eğitimine yönelik kursların sınırlı kapasiteyle faaliyet gösterdiği, özellikle çağdaş medya ve tasarım alanlarında eğitimlerin yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Eğitimciler tarafından öne çıkan temel sorunlar arasında eğitmen eksikliği, modern teknolojilere erişim yetersizliği, finansal kaynak eksikliği ve erişim zorlukları bulunmaktadır.

Kursiyerler ise geleneksel sanatlara yönelik eğitimlerin öğretici ve ilham verici olduğunu ifade etmiş, ancak mevcut atölye ve eğitim alanlarının hem fiziksel hem de teknolojik olarak yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Niceliksel olarak, mevcut atölye sayısının artışı memnuniyet yaratmakla birlikte, bu sayının bölgenin sanatsal potansiyelini karşılamaktan uzak olduğu belirtilmiştir. Kursiyerler, özellikle malzeme ve ekipman eksikliği, fiziksel alan yetersizliği ve tanıtım eksikliğine dikkat çekmiştir.

Tablo 23. Sanat ve Medya Eğitimi ve Öğretimi

Paydaşlar	Niteliksel Değerlendirme	Niceliksel Değerlendirme	Sorun ve Eksiklikler
Eğitimciler	Eğitimciler, geleneksel sanatların (telkari, bakırcılık, ahşap oyma gibi) öğretiminde güçlü bir altyapıya sahip olduklarını belirtmiştir. Ancak, modern sanat ve dijital medya gibi çağdaş alanlarda ciddi eksiklikler olduğu vurgulanmıştır. Geleneksel yöntemler sistematik bir şekilde aktarılırken, bu alanların yenilikçi yaklaşımlarla desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.	Sanat eğitime yönelik kursların sayısının sınırlı olduğu belirtilmiştir. Özellikle medya ve tasarım gibi çağdaş alanlarda kursların yetersiz olduğu, geleneksel el sanatlarına yönelik kursların ise yoğun talep nedeniyle sınırlı kapasiteyle faaliyet gösterdiği ifade edilmiştir.	- Eğitimci eksikliği - Modern teknolojilerin eksikliği - Finansal yetersizlik - Erişim zorlukları - Farkındalık eksikliği
Kursiyerler	Kursiyerler, geleneksel sanatlara yönelik eğitimlerin genellikle ilham verici ve öğretici olduğunu belirtmiştir. Eğitimcilerin bilgi birikimi ve uygulamalı eğitimin etkili olduğu ifade edilmiştir.	Kursiyerler, mevcut atölyelerin sayısının artmasından memnuniyet duyarken, bu sayıların bölgenin sanatsal potansiyelini tam anlamıyla karşılamadığı vurgulanmıştır. Kursiyerler ayrıca, daha geniş ve modern çalışma alanlarına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.	- Malzeme ve ekipman eksikliği - Fiziksel alan sınırlamaları - Tanıtım eksikliği

4.5.1.11. Devam Eden Kültürel Programlar

Çalışma kapsamında bu bölümde Mardin’de devam eden kültürel programlar hakkında paydaşlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bağlamda Tablo 24’de, Mardin’de devam eden kültürel programların paydaşları, programların sürekliliği, fonlama yöntemleri ve amaçları detaylandırılmaktadır.

Belediye temsilcileri, tiyatrolar, paneller ve yemek yarışmaları gibi çeşitli kültür programlarını düzenleyerek bu faaliyetleri 10 yılı aşkın süredir devam ettirmektedir. Bu programlar, yerel dernekler, valilik ve özel sponsorluklarla finanse edilmekte ve halkın katılımını artırmayı, kültürel değerlerin tanıtılmasını ve ekonomik katkılar sağlamayı hedeflemektedir.

Kültür ve Turizm Müdürlüğü, “Mardin Kültür ve Sanat Festivali”, “Geleneksel Mardin Mutfak Günleri” gibi etkinliklerle kültürel mirası tanıtmaya odaklanmakta ve bazı programlar 15 yıldan fazla süredir devam etmektedir. Bakanlık bütçesi, AB projeleri ve özel sektör fonlarından destek alınarak bu çalışmalar yürütülmektedir.

Kültür kurumları ve sivil inisiyatifler, el sanatları eğitim programları ve gastronomi günleri gibi uzun vadeli etkinlikler düzenlemektedir. ÇATOM, UNESCO

ve yerel STK'lar gibi ortaklıklarla bu projeler desteklenirken, halkın kültürel farkındalığı ve zanaatkârlığı teşvik edilmektedir.

Üniversite akademik kadrosu ise Mardin Bienali, Mezopotamya Kültür ve Sanat Günleri gibi etkinliklerle akademik katkı sağlamakta ve bu faaliyetlerin bazıları 2010 yılından beri devam etmektedir. Bu programlar, valilik ve belediye gibi kurumların yanı sıra uluslararası sponsorluklarla desteklenmekte ve Mardin'in kültürel mirasını akademik bir zeminde tanıtmayı amaçlamaktadır.

Tablo 24, Mardin'de kültürel mirasın korunması ve tanıtılması için çok paydaşlı bir iş birliği olduğunu ve bu çalışmaların yerel halk, turizm ve ekonomik kalkınma açısından önemli etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Tablo 24. Devam Eden Kültürel Programlar

Paydaşlar	Programlar ve Süreklilik	Ortaklık ve Fonlama	Amaç ve Etki
Belediye Temsilcileri	Belediyenin hariri şenlikleri, tiyatrolar, paneller, yemek yarışmaları ve geleneksel etkinlikler gibi çeşitli kültür programlarını düzenlediği ve bu faaliyetlerin 10 yılı aşkın süredir devam ettiği görülmektedir.	Yerel dernekler, valilik ve özel sponsorlarla iş birliği yapılarak düzenlenen programlar, belediye bütçesi ve uluslararası hibeler ile fonlanmaktadır.	Programlar, yerel halkın katılımını artırmayı, geleneksel kültürün tanıtılmasını ve ekonomik katkılar sağlamayı hedeflemektedir.
Kültür ve Turizm Müdürlüğü	"Mardin Kültür ve Sanat Festivali", "Geleneksel Mardin Mutfak Günleri", "Mezopotamya Mutfak Günleri", "Süryani Kültür Günleri" gibi kültür programları yürüttüğü belirtilmiştir. Bu programların bazıları 15 yılı aşkın süredir devam etmektedir.	Yerel belediyeler, sivil toplum kuruluşları, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve uluslararası sponsorlarla ortaklıklar kurulmuştur. Fonlama genellikle bakanlık bütçesi, AB projeleri ve özel sektör desteklerinden sağlanmaktadır.	Programların temel amacı, yerel kültürü korumak, turizmi desteklemek ve Mardin'in kültürel değerlerini ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtmaktır.
Kültür Kurumları (Sivil İnisiyatifler)	Geleneksel el sanatları eğitim programları, gastronomi günleri ve kültürel miras projeleri gibi uzun vadeli etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca, "Yaşayan Müze" ve "Mezopotamya Gastronomi Günleri" gibi projelerle yerel zanaatkarlar desteklenmektedir.	ÇATOM, UNESCO, yerel STK'lar ve uluslararası sponsorlarla iş birliği yapılmakta, projeler AB fonları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenmektedir.	Yerel halkın kültürel farkındalığını artırmak, zanaatkârlığı teşvik etmek ve turizmi canlandırmak hedeflenmiştir.
Üniversite Akademik Kadrosu	Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin Bienali, Mezopotamya Kültür ve Sanat Günleri, Uluslararası Mezopotamya İnanç ve Kültür Turizmi Kongresi gibi etkinliklerde yer almaktadır. Bazı programlar 2010'dan beri devam etmektedir.	Valilik, belediye, STK'lar ve uluslararası akademik kuruluşlarla ortaklık kurulmakta, finansman ise üniversite bütçesi ve sponsor destekleri ile sağlanmaktadır.	Etkinlikler, Mardin'in kültürel mirasını akademik bir zeminde tanıtmayı, öğrencileri sanatla buluşturmayı ve turizme katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

4.5.2. Biçim

Bu bölümde biçim başlığı altındaki ifadeler (Küçük ölçekli kentsel morfoloji, yapı stokunun çeşitliliği ve uyarlanabilirliği, sokak peyzajının geçirgenliği,

okunabilirlik, kamusal alan miktarı ve kalitesi, aktif sokak cepheleri, çekim noktaları) belirlenen araştırma yöntemi kapsamında ele alınmıştır.

4.5.2.1. Küçük Ölçekli Kentsel Morfoloji

Küçük ölçekli kentsel morfoloji, kentlerin fiziksel yapısını detaylı bir şekilde inceleyerek, yapıların biçimleri, parsel düzenleri, sokak dokuları ve arazi kullanımları gibi unsurları analiz eden bir disiplindir. Bu yaklaşım, özellikle tipomorfoloji adı verilen yöntemle, bir odadan kentsel bir alana kadar geniş bir yelpazede çalışmalara olanak tanır (Şahin ve Saban, 2020). Küçük ölçekli kentsel morfoloji çalışmaları, kentlerin tarihsel süreç içinde geçirdiği morfolojik dönüşümleri anlamak için de kullanılır. Bu kapsamda özellikle alanın geçmişten bugüne sokak dokuları, ada-parcel desenleri, bina-parcel ilişkileri ve arazi kullanımları incelenmektedir (Ardıçoğlu, 2024). Bu bağlamda Eski Mardin'in fiziksel yapısına ilişkin çeşitli kriterler Tablo 25'te değerlendirilmiştir.

Sokak ve mekân ölçeği bağlamında, dar ve taş döşeli sokakların estetik bir görünüme sahip olduğu ancak araç parklarının sürdürülebilirlik ve sosyal etkileşim üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ifade edilmektedir. Yapı ölçeği ve çeşitliliği açısından, geleneksel taş yapılar düşük kat yüksekliği ile mekânsal kaliteyi desteklerken, bazı bölgelerde yoğun yapılaşmanın bu kaliteyi sınırladığı belirtilmiştir. Arazi kullanım çeşitliliği, ticaret, konut ve kültürel mekânların aynı bölgede yoğunlaşması nedeniyle dengeli bir dağılım sağlayamamaktadır. Tarihi doku ve koruma çerçevesinde, restorasyon çalışmalarının kentsel dokunun sürdürülebilirliğini sağladığı vurgulanırken, kullanıcı hareketliliği bağlamında açık alanların sınırlılığı, sosyal etkileşim ve hareketlilik üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Son olarak, ulaşım ve erişim konusunda toplu taşıma imkânlarının kısıtlılığı ve dar yolların araç-yaya uyumsuzluğu gibi sorunlar dile getirilmiştir. Bu değerlendirme, Eski Mardin'in mekânsal düzenlemelerinde sürdürülebilirliğin ve tarihi dokunun korunmasının önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 25. Küçük Ölçekli Kentsel Morfoloji

Kriter	Mevcut Durum
Sokak ve Mekân Ölçeği	Dar ve taş döşeli sokaklar estetik bir görünüm sunsa da, araçların yol kenarlarına park edilmesi nedeniyle yürünebilirlik kalitesi düşüktür. Alan sadece bir meydan ile sınırlıdır, bu da sosyal etkileşimi kısıtlamaktadır.
Yapı Ölçeği ve Çeşitliliği	Geleneksel taş yapılar dar cepheli ve düşük kat yüksekliğine sahip olmakla birlikte, bazı alanlarda yoğun yapılaşma nedeniyle mekânsal kalite sınırlı kalmaktadır.
Arazi Kullanım Çeşitliliği	Benzer kullanım türleri bir arada yoğunlaşmıştır. Ticaret, konut ve kültürel mekânlar arasında dengeli bir dağılım bulunmamaktadır.
Tarihi Doku ve Koruma	Tarihi yapıların restorasyonlarla korunması, kentsel dokunun geleneksel yapısını sürdürülebilir kılmaktadır.
Kullanıcı Hareketliliği	Açık alanların sınırlı olması, sosyal etkileşim ve hareketlilik açısından olumsuz etkiler yaratmaktadır. Tarihi sokaklar, yalnızca dar alanlarda hareket imkânı sunmaktadır.
Ulaşım ve Erişim	Toplu taşıma olanakları sınırlıdır ve alanın dar yolları, araç erişimi ile yaya dolaşımı arasında uyumsuzluk yaratmaktadır.

Şekil 63'te çalışma sınırlarımız içerisinde açık alan ve sokak özellikleri gösterilmektedir. Mardin'in geleneksel kent dokusu içerisinde şekillenen sokak örüntüleri, yapılan analiz çalışması sonucunda abbara (kabaltı), çıkmaz sokak, meydan, eğime dik sokaklar, eğime paralel sokaklar ve merdivenli sokaklar olmak üzere gruplandırılmıştır. Güvenlik kaygıları nedeniyle, bölge halkı daha çok bir arada yaşama gereksinimi duymuş ve bu bağlamda konutlarını taş kaldırımlı dar sokaklar ile birbirine iç içe bir düzen içerisinde inşa etmiştir.

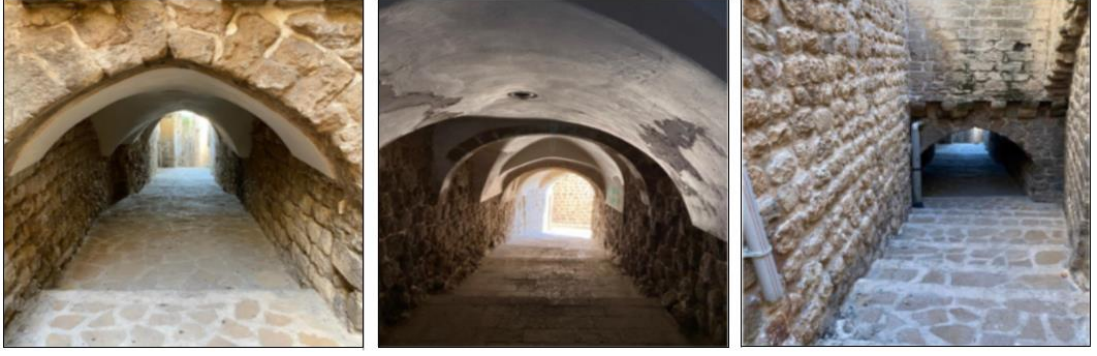
Eski Mardin'deki sokaklar, belirli bir odak noktası oluşturma çabasından uzak, organik bir formda sıralanmış durumdadır. Yerleşim içerisinde bir veya birkaç eve hizmet eden çıkmaz sokaklar bulunmaktadır. Sokakların kullanım kitlesi ağırlıklı olarak yayalardan oluşmakta olup, sokak genişlikleri taşıt trafiği için yetersiz kalmaktadır.

Mardin sokakları, doğu-batı doğrultusunda düz bir gelişim gösterirken, kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazi üzerinde yer almasından dolayı, sokaklar arasındaki bağlantılar genellikle merdivenler aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu durum, eski kent dokusunda taşıt ulaşımının büyük ölçüde doğu-batı yönünde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Topoğrafya, kente hem karakteristik bir kimlik kazandırmış hem de iklime uyumlu, organik yolların şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu kapsamda Şekil 64'te Geleneksel Mardin sokaklarına ait örnek görseller yer almaktadır.

Şekil 64. Geleneksel Mardin Sokaklarının Görünümü

Mardin sokaklarında sıkça karşılaşılan kabaltılar (abbara), organik sokak yapısı içerisinde gün boyunca gölgelik alanlar oluşturarak kent yaşamına katkı sağlamaktadır. Ancak, Eski Mardin konut bölgesindeki sokakların dar genişlikleri nedeniyle bu alanların çoğuna araç girişi bulunmamaktadır. Bu durum, yaya hareketliliğinin yoğunlaşmasına yol açsa da, bölgede kesintisiz bir yaya dolaşımının sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Şekil 65'te çalışma alanında yer alan abbaralara ait görseller sunulmuştur.

Şekil 65. Kent Sirkülasyonunu Destekleyen Abbara Geçiş Alanlarından Örnekler

Topoğrafyanın etkisiyle farklı kotlara ve eğim düzeylerine sahip yolların varlığı, özellikle engelli kullanıcıların erişimini kısıtlamaktadır. Merdivenli sokaklar ve kot farklarının basamaklarla çözülmüş olması, yaya dolaşımında yer yer kesintilere neden olmaktadır. Bu yolların kentsel dolaşım ağıyla olan ilişkisi kısmen erişilebilir ve yeterli olarak değerlendirilmektedir.

Araç girişinin sağlandığı sokak bölümlerinde, yol kenarlarında park halinde araçlar sıklıkla görülmektedir. Bu durum, geleneksel konut dokusunda yeterli otopark düzenlemelerinin bulunmadığını ortaya koymaktadır.

4.5.2.2. Yapı Stokunun Çeşitliliği ve Uyarlanabilirliği

Çalışmanın bu bölümünde alandaki yapı stokunun çeşitliliği ve uyarlanabilirliği detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Bu kapsamda Tablo 26' da, Mardin örneği üzerinden yapı türleri ve bu yapıların mekânsal özellikleri değerlendirilmektedir. Yapı türleri ve çeşitliliği bağlamında, çalışma alanında taş yığma, taş-tuğla, tuğla yığma, briket yığma ve betonarme gibi farklı yapı türlerinin bir arada bulunduğu belirtilmiştir. Uyarlanabilirlik açısından, taş yığma gibi geleneksel yapılar butik otel, kafe ve müze gibi işlevlere dönüştürülerek yeni kullanımlara adapte edilmiş; ancak betonarme ve briket yapılar uyarlanabilirlik açısından sınırlı kalmıştır. Tarihi yapılar bağlamında, taş yığma ve taş-tuğla gibi geleneksel yapıların kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirlik açısından önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Mekânsal dağılım kriterinde, yapı türleri ve tescilli yapıların dengeli bir şekilde konumlanmadığı, bazı türlerin belirli alanlarda yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Ekonomik ve kültürel değer açısından, tescilli ve farklı yapı türlerinin kültürel mirasın korunmasına ve turizmin desteklenmesine ekonomik ve sosyal katkılar sunduğu belirtilmiştir. Sürdürülebilirlik boyutunda ise taş yığma yapıların dayanıklılıkları ve tarihi değerleriyle sürdürülebilir bir yapı stoğu sunduğu

ifade edilmektedir. Bu değerlendirmeler, Mardin'deki yapıların kültürel, ekonomik ve mekânsal açıdan önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 26.Yapı Stokunun Çeşitliliği ve Uyarlanabilirliği

Kriter	Mevcut Durum
Yapı Türleri ve Çeşitliliği	Çalışma alanında farklı yapı türleri yer almakta olup, taş yığma, taş+briket yığma, taş+tuğla yığma, tuğla yığma, briket yığma ve betonarme yapılar gibi çeşitli gruplardan oluşmaktadır.
Uyarlanabilirlik	Taş yığma gibi bazı tarihi yapılar, butik otel, kafe veya müze gibi farklı işlevlere dönüştürülerek yeni kullanımlara adapte edilmiştir. Betonarme ve briket yapılar ise uyarlanabilirlik açısından sınırlı kalmaktadır.
Tarihi Yapılar	Tescilli yapılar arasında taş yığma ve taş+tuğla gibi geleneksel yapılar, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir yere sahiptir.
Mekânsal Dağılım	Yapı türleri ve tescilli yapılar, çalışma alanında dengeli bir şekilde konumlanmamış, bazı türler belirli alanlarda yoğunlaşırken diğerleri dağınık olarak yer almaktadır.
Ekonomik ve Kültürel Değer	Tescilli yapılar ve farklı yapı türleri, kültürel mirasın korunması ve turizmin desteklenmesi açısından ekonomik ve sosyal katkı sağlamaktadır.
Sürdürülebilirlik	Taş yığma yapılar gibi geleneksel yapılar, dayanıklılıkları ve tarihi değerleriyle sürdürülebilir bir yapı stoku sunmaktadır.

Yapı stokunun çeşitliliği ve uyarlanabilirliği kapsamında Mardin'de tarihi konakların restorasyonu ile oluşturulan otel ve restoranlardan bazılarının ait görseller Şekil 66'da sunulmuştur.

Şekil 66. Bağdadi Restoran ve Cercis Murat Konağı

Şekil 67'de çalışma sınırlarımız içerisinde yer alan tescilli yapılar ve tescilli parseller gösterilmektedir. Çalışma alanında yapılan incelemeler, tescilli yapılar ve tescilli parseller olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, tescilli yapılar başlığı altında tescilli abbaralar, tescilli anıtsal yapılar ve tescilli binalar incelenmiştir. Bu yapı grupları, bölgenin tarihi ve kültürel kimliğinin

korunmasında önemli bir yer tutmakta olup, alanın mimari ve estetik değerlerini ortaya koymaktadır.

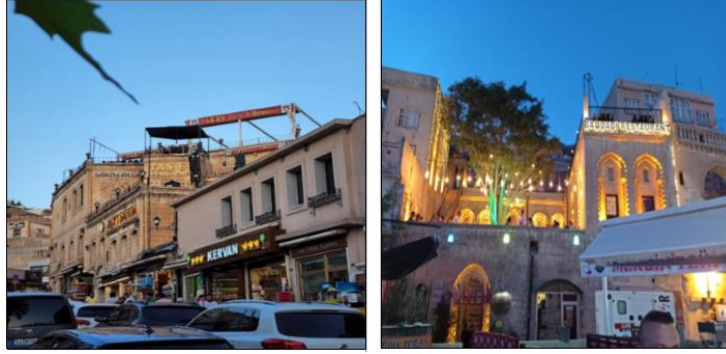
Tescilli parseller başlığı altında ise, tescilli anıtsal yapı parselleri ve sivil mimarlık örneği yapı parselleri ele alınmıştır. Bu kategori, yapısal mirasın korunmasının yanı sıra yerleşim alanındaki mekânsal organizasyonun değerlendirilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Şekil 67.Tarihi Değer Analiz Paftası (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Şekil 68’de çalışma alanındaki tescilli parsellerin işlevlerine ait görseller yer almaktadır.

Şekil 68.Tescilli Parsellerin İşlevlerine Ait Örnek Görseller

Çalışma alanında yapılan analizler sonucunda, toplam 58 tescilli anıtsal yapı parseli, 53 tescilli sivil parsel, 96 tescilli bina ve 52 tescilli anıt yapı tespit edilmiştir. Tescilli anıtsal yapılar, genellikle dini, kamusal veya tarihsel önem taşıyan yapılardan oluşurken, sivil mimarlık örnekleri, bölgenin geleneksel konut dokusunu temsil etmektedir. Tescilli abbaralar, organik sokak yapısının karakteristik bir özelliği olarak dikkat çekmekte ve bölgenin kültürel mirasında özel bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Şekil 69’da çalışma alanındaki tescilli parsellerin işlevlerine ait görseller sunulmuştur.

Şekil 69.Tescilli Parsellerin İşlevlerine Ait Örnek Görseller

Şekil 70’te çalışma sınırlarımız içerisinde yer alan yapıların yapım tekniği ve malzemesi gösterilmektedir. Çalışma alanında, yapıların yapım tekniklerine göre sınıflandırılması sonucunda 6 farklı grup belirlenmiştir. Bu gruplar şunlardır: taş yığma yapılar, taş+briket yığma yapılar, taş+tuğla yığma yapılar, tuğla yığma yapılar, briket yığma yapılar ve betonarme yapılar. Söz konusu yapılar, alan içerisinde hem anıtsal yapı parsellerinde hem de sivil mimarlık örneği yapı parsellerinde yer almaktadır. Yapıların durumu ve sayısal dağılımı şu şekildedir:

Taş+briket yığma yapılar: Alanda toplam 71 adet taş+briket yığma yapı bulunmaktadır. Bunlardan biri tescilli anıt parselinde yer alan tescilli bir anıtı içermektedir. Ayrıca, 13 yapı tescilli sivil mimarlık örneği yapı parsellerinde bulunmaktadır.

Taş+tuğla yığma yapılar: Bu kategoride toplam 5 yapı bulunmaktadır.

Tuğla yığma yapılar: Çalışma alanında 32 adet tuğla yığma yapı bulunmaktadır. Bunların 2'si tescilli anıt yapı niteliğindedir.

Betonarme yapılar: Alanda toplam 70 betonarme yapı bulunmaktadır. Bunlar arasında 1 tanesi tescilli bina, 1 tanesi ise tescilli anıt yapıdır.

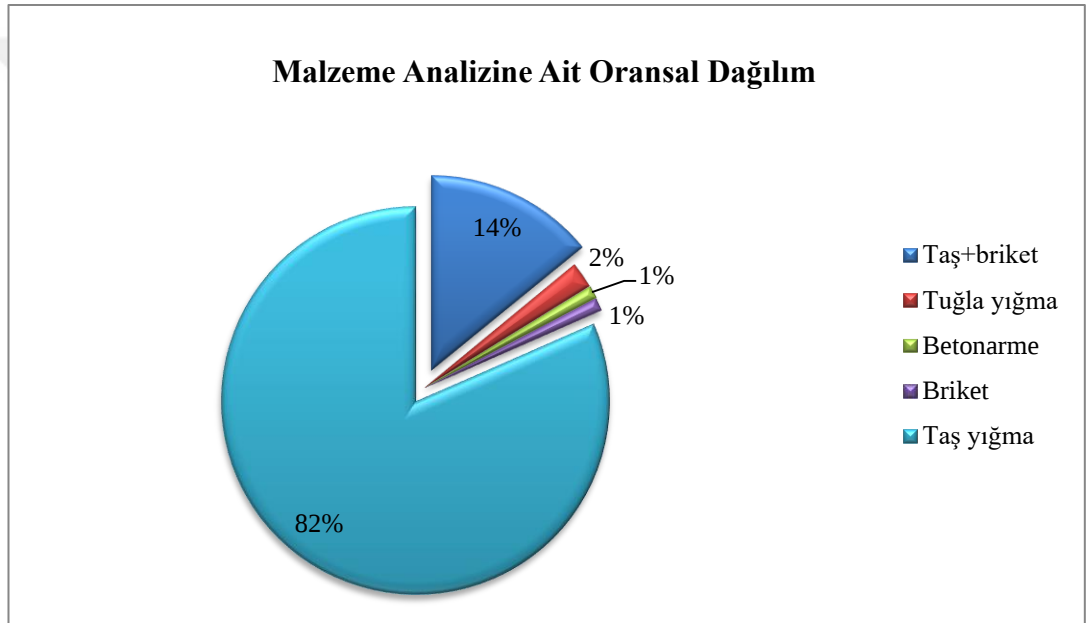
Briket yığma yapılar: Alanda 38 adet briket yığma yapı yer almaktadır. Bu yapılardan 4 tanesi anıtsal yapı, 2 tanesi anıtsal parsel üzerindedir. Ayrıca, 1 yapı tescilli bir sivil mimarlık örneği yapı parselinde yer almaktadır.

Taş yığma yapılar: Çalışma alanında en yaygın yapı grubu taş yığma yapılar olup, toplamda 266 adet yapı tespit edilmiştir. Bu yapılardan 75'i tescilli bina, 44'ü ise anıtsal yapıdır.

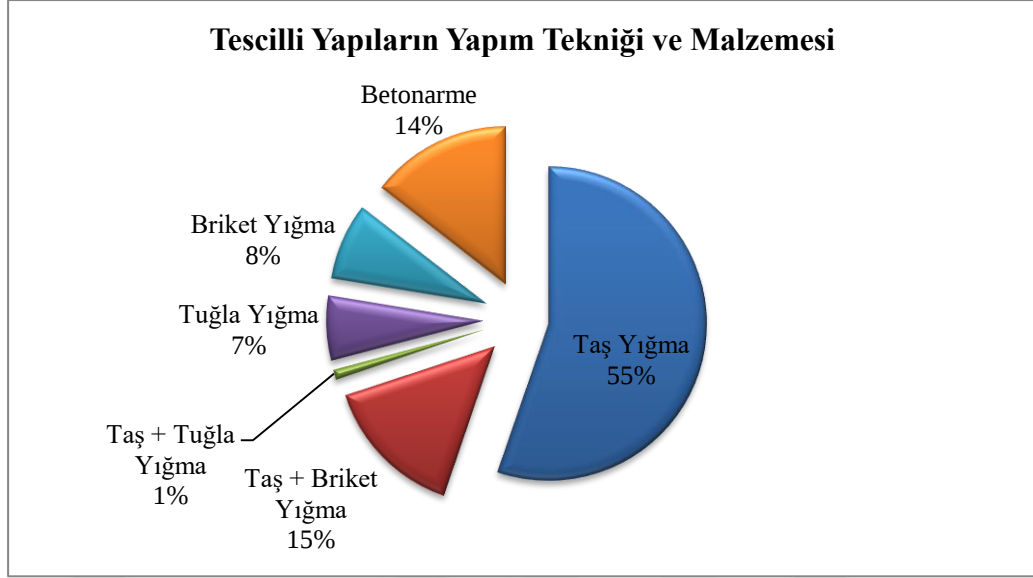
Şekil 70.Yapım Tekniği ve Malzeme Analiz Paftası (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Şekil 71, alan içerisindeki malzeme analizine ait oransal dağılımı göstermektedir. Şekil incelendiğinde, taş yığma yapıların %82 ile en büyük oranı oluşturduğu görülmektedir. Taş yığma yapıların ardından, taş+briket yapıların %14 ile ikinci sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Diğer malzeme türleri arasında, tuğla yığma %2, betonarme %1 ve briket %1 oranında temsil edilmektedir. Bu dağılım, alanın geleneksel yapısal özelliklerinin ağırlıklı olarak taş yığma yapı türleriyle şekillendiğini, modern yapı türlerinin ise oldukça sınırlı bir yer kapladığını ortaya koymaktadır. Mardin bölgesindeki yapı stoğunun büyük ölçüde geleneksel malzemelere dayandığını ve bu durumun tarihi ve kültürel sürdürülebilirlik açısından önem taşıdığı görülmektedir.

Şekil 71. Alan İçerisindeki Malzeme Analizine Ait Oransal Dağılım Grafiği

Tescilli yapıların yapım tekniği ve malzeme kullanım oranlarına ilişkin veriler Şekil 72’de sunulmuştur. Tescilli yapıların %55’inde taş yığma tekniğinin baskın olduğu görülmektedir. Taş yığma yapıların ardından, %15 ile taş+briket yığma tekniği ikinci sırada yer almaktadır. Diğer teknikler arasında betonarme %14, briket yığma %8, tuğla yığma %7 ve taş+tuğla yığma %1 oranında temsil edilmektedir. Bu dağılım, tescilli yapıların büyük ölçüde geleneksel yapım tekniklerine dayandığını ve taş yığma malzemesinin tarihi dokuyu koruma açısından önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, modern tekniklerin sınırlı bir şekilde yer alması, alanın kültürel sürdürülebilirliğinin desteklendiğini göstermektedir. Bu veriler, Mardin’in yapısal mirasının korunmasına yönelik stratejik yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Şekil 72. Tescilli Yapıların Malzeme Kullanım Oranları

4.5.2.3. Sokak Peyzajının Geçirgenliği

Sokak peyzajının geçirgenliği, kentsel mekânlarda yaya hareketliliğini ve erişilebilirliği artıran önemli bir tasarım unsurudur. Geçirgenlik, bir alanın fiziksel, işlevsel ve algısal olarak ne derece kolay geçilebildiğini ifade eder. Yüksek geçirgenliğe sahip sokaklar, yaya hareketini teşvik ederek, kent içi dolaşımı kolaylaştırır ve kamusal mekânların kullanımını artırır (Yavuz, 2009). Bu bağlamda Mardin'deki dar taş sokaklar, görsel açıdan zengin bir doku sunmasına rağmen, araç parkları ve sınırlı kamusal alan düzenlemeleri nedeniyle fiziksel ve sosyal geçirgenlik açısından zorluklar barındırmaktadır.

Tablo 27'de çalışma alanındaki sokak peyzajının geçirgenlik analizi değerlendirilmektedir. Fiziksel geçirgenlik açısından, dar ve taş döşeli sokakların otantik bir doku sunmasına rağmen yaya geçişi için kesintisiz bir ulaşım ağı sağlayamadığı belirtilmiştir. Görsel geçirgenlik kriterinde, tarihi dokuların ve yapılarının görsel ilgiyi artırmasına karşın, araç parkları ve düzensiz yerleşimler nedeniyle görsel geçirgenliğin kısıtlandığı ifade edilmiştir. Kamusal alan kullanımı, oturma alanlarının ve meydanların sınırlı olması nedeniyle sosyal etkileşim noktalarının kısıtlandığını göstermektedir. Erişim kolaylığı, sokakların darlığı ve araç trafiğinin yaya geçişini engellemesi nedeniyle zorluklar yaratmaktadır. Sosyal etkileşim ve hareketlilik, yaya hareketliliğinin dar sokaklar ve park düzeni sorunları nedeniyle düşük seviyede olduğunu vurgulamaktadır. Trafik yönetimi bağlamında,

araç parklarının düzensizliği ve dar sokakların hem yaya hareketliliğini hem de trafik akışını olumsuz etkilediği belirtilmiştir.

Tablo 27.Sokak Peyzajının Geçirgenlik Analizi

Kriter	Mevcut Durum
Fiziksel Geçirgenlik	Dar ve taş döşeli sokaklar, görsel olarak otantik bir doku sunmasına rağmen, yaya geçişi için kesintisiz bir ulaşım ağı sağlamamaktadır.
Görsel Geçirgenlik	Tarihi dokular ve yapılar görsel ilgi uyandırır da, araç parkları ve düzensiz yerleşimler görsel geçirgenliği kısıtlamaktadır.
Kamusal Alan Kullanımı	Kamusal oturma alanlarının ve meydanların sınırlı olması, sosyal etkileşim noktalarını kısıtlamaktadır.
Erişim Kolaylığı	Sokakların dar olması ve araç trafiğinin yaya geçişini engellemesi erişimi zorlaştırmaktadır.
Sosyal Etkileşim ve Hareketlilik	Yaya hareketliliği sokakların darlığı ve araçların park düzeni nedeniyle düşük seviyededir.
Trafik Yönetimi	Araç parklarının düzensizliği ve dar sokaklar, hem yaya hareketliliğini hem de trafik akışını olumsuz etkilemektedir.

Çalışma alanında sokak peyzajının geçirgenliğine ilişkin örnek görsellere Şekil 73'te yer verilmiştir.

Şekil 73.Sokak Peyzajının Geçirgenliğine Ait Görseller

Eski Mardin konut bölgesindeki sokakların fiziksel ve işlevsel özellikleri, alanın tarihi ve topoğrafik yapısıyla şekillenmiştir. Sokakların genişlikleri araç

trafiğine uygun olmadığından, birçok sokağa araç girişine izin verilmemekte, bu durum yaya yoğunluğunu artırmaktadır. Ancak, yoğun yaya kullanımına rağmen, kesintisiz bir yaya dolaşımının sağlanamaması önemli bir sorundur. Bölgenin topoğrafyaya bağlı olarak farklı kotlarda ve eğimlerde oluşan yolları, yaya dolaşımında kesintilere neden olmakta; merdivenli sokaklar ve kot farklarının basamaklarla çözüldüğü yollar ise engelli kullanıcıların erişilebilirliğini ciddi şekilde kısıtlamaktadır. Bununla birlikte, araç girişine izin verilen alanlarda yol kenarlarında park halinde araçların bulunması, geleneksel konut dokusunda yeterli otopark düzenlemelerinin yapılmadığını göstermektedir. Bu durum, alanın işlevselliğini olumsuz yönde etkilemekte ve sürdürülebilir ulaşım açısından çözüm odaklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır(Acar vd., 2022).

4.5.2.4. Okunabilirlik

Montgomery (2003)'e göre okunabilirlik; bir kentsel alanın kullanıcılar tarafından kolayca algılanabilir ve anlaşılabilir olmasını ifade eder. Lynch (1960)'a göre ise okunabilirlik, bir mekânın fiziksel unsurlarının kullanıcıların zihinsel haritalarını oluşturmaya yardımcı olma kapasitesini temsil eder. Ayrıca, okunabilirliğin artırılabilmesi için yollar, sınırlar, bölgeler, odak noktaları ve işaretler gibi unsurların etkili bir şekilde tasarlanması gerektiği belirtilmiştir (Lynch, 1960).

Mardin bölgesinde okunabilirlik kavramı farklı kriterler üzerinden Tablo 28'de kapsamlı bir biçimde değerlendirilmektedir. Tanınabilirlik başlığında, Mardin Ulu Camii, Mardin Müzesi, Cumhuriyet Meydanı ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi simgesel yapıların, bölgenin tanınırlığını artıran önemli unsurlar olduğu vurgulanmıştır. Mekânsal organizasyon açısından, tarihi sokak dokusunun bütünlüğü ön planda tutulurken, dar sokaklar, araç parkı düzeni ve merdivenlerin fazlalığının hareketliliği zorlaştırdığı ifade edilmiştir. Yönlendirme ve görsel rehberlik kriterinde, yönlendirme tabelalarının yeterli düzeyde olması, ziyaretçilerin mekânda kolay yön bulmasına katkı sağlasa da eksikliklerin olduğu belirtilmiştir. Fiziksel ve görsel devamlılık bağlamında, taş yapılar ve tarihi meydanların estetik bir bütünlük sunmasına rağmen bazı modern yapıların bu dokuyu olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Sosyal ve kültürel ipuçları, Cumhuriyet Meydanı, tarihi kafeler ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi mekânlar aracılığıyla sosyal etkileşimi desteklese de açık alanların sınırlılığı nedeniyle bu katkının kısıtlandığı vurgulanmaktadır. Son olarak, kullanıcı deneyimi açısından, yoğun yaya ve araç trafiğinin, özellikle dar sokaklarda mekânsal

okunabilirliği ve hareketliliği olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Bu değerlendirme, Mardin'in tarihi ve kültürel dokusunun korunarak mekânsal okunabilirliğin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 28.Okunabilirlik

Kriter	Mevcut Durum
Tanınabilirlik	Mardin Ulu Camii, Mardin Müzesi, Cumhuriyet Meydanı ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi simgesel yapılar, bölgenin tanınabilirliğini artıran önemli unsurlardır.
Mekânsal Organizasyon	Sokak dokusu tarihi bir bütünlük sunarken, dar sokaklar, araç parkı düzeni ve merdivenlerin fazlalığı mekânsal organizasyonu ve hareketliliği zorlaştırmaktadır.
Yönlendirme ve Görsel Rehberlik	Yönlendirme tabelalarının yeterli düzeyde bulunması, mekânsal okunabilirliği ve ziyaretçilerin kolay yön bulmasını desteklemektedir.
Fiziksel ve Görsel Devamlılık	Taş yapılar, dar sokaklar ve tarihi meydanlar görsel olarak devamlı bir doku sunarken, bazı modern yapılar bu bütünlüğü bozmaktadır.
Sosyal ve Kültürel İpuçları	Cumhuriyet Meydanı, tarihi kafeler, Olgunlaşma Enstitüsü ve atölyeler sosyal etkileşim için belirgin ipuçları sunsa da, açık alanların sınırlılığı bu katkıyı azaltmaktadır.
Kullanıcı Deneyimi	Yönlendirme tabelaları yeterli düzeyde bulunmakla birlikte, yoğun yaya ve araç trafiği, özellikle dar sokaklarda mekânsal okunabilirliği ve hareketliliği olumsuz etkilemektedir.

Çalışma alanı kapsamında yerleşim alanlarının okunabilirliğine ilişkin örnek görseller Şekil 74'te sunulmuştur.

Şekil 74.Yerleşim Alanının Okunabilirliğine Ait Görseller

Eski Mardin yerleşim alanının okunabilirliği bağlamında en önemli kriterlerden biri, topoğrafyanın yerleşim biçimine olan etkisidir. Mardin Kalesi'nin eteklerinde başlayarak doğu-batı ekseninde uzanan yapısal yerleşim düzeni, sokaklar ve yapılar üzerinden alt kotlara geniş bir görüş açısı sunmakta ve böylelikle mekânsal algıyı kolaylaştırmaktadır (Yılmaz, 2020). Yerleşim alanının farklı kotlara yayılması, kullanıcılara çeşitli manzara noktaları sağlayarak görsel zenginlik

sunmaktadır. Özellikle cami ve kilise gibi anıtsal yapıların varlığı, bu yapıların diğer elemanlara kıyasla daha yüksek olan minare ve çan kuleleri gibi unsurlarının farklı kotlardan kolaylıkla fark edilmesi, hem mekânsal algıyı güçlendirmekte hem de alanda yön bulmayı kolaylaştırmaktadır (Kaya, 2018). Bu tür yapılar, aynı zamanda alanın okunabilirliğini artıran önemli işaret unsurları olarak öne çıkmaktadır (Demir, 2021).

Toplu taşıma araçları ve bireysel araçlar için kullanılan tek ana yol olan Birinci Cadde, şehrin algılanmasını kolaylaştıran bir diğer önemli unsurdur. Bu ana yolun alt ve üst kotlarında bulunan yayaların caddeye erişimi, merdivenlerle sağlanmakta olup, Eski Mardin'in mekânsal organizasyonunu kavramayı kolaylaştırmaktadır (Öztürk, 2019). Ayrıca, çalışma alanında yer alan ve birçok sokakla bağlantılı olan Ulu Camii, bir işaret ögesi ve odak noktası olarak alanın algılanabilirliğini artırmakta ve mekânsal düzenin daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır (Çelik, 2022).

4.5.2.5. Kamusal Alan Miktarı ve Kalitesi

Mardin'deki kamusal alanların miktarı ve kalitesini değerlendiren kriterler Tablo 29'da kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Kamusal alan miktarı açısından, bölgede kamusal alanların oldukça sınırlı olduğu ve Cumhuriyet Meydanı'nın tek toplanma alanı olarak öne çıktığı belirtilmiştir. Bunun dışında açık alanların yetersizliği ve sokakların çoğunda sınırlı bir alanın bulunması, kullanım olanaklarını kısıtlamaktadır. Malzeme ve tasarım kalitesi bağlamında, kullanılan taş döşemelerin alanın tarihi dokusuna uyum sağladığı ancak modern altyapı ve tasarım ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı ifade edilmektedir.

Kullanıcı dostu olma kriterinde, dar sokakların ve dik topoğrafyanın hareketliliği zorlaştırdığı, oturma alanlarının azlığı ve engelli erişimi bulunmamasının, kullanıcı dostu bir ortam sunmadığı görülmektedir. Bakım ve koruma bağlamında ise Cumhuriyet Meydanı ve çevresindeki taş döşemelerin düzenli bakımının yapıldığı; ancak araç parklarının ve yoğun trafiğin mekânsal düzenlemelerde bozulmalara neden olduğu belirtilmiştir. Sosyal etkileşim ve kullanım açısından, meydan dışında sosyal etkileşim için belirgin bir toplanma alanının bulunmadığı vurgulanmıştır. Mekânsal dağılım, kamusal alanların genelinde dengesiz bir şekilde dağılmış olduğunu ve ilk izlenimde erişim ve kullanımın yaya

dolaşımı açısından sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu değerlendirme, Eski Mardin'in kamusal alanlarının, kullanıcıların sosyal ve mekânsal ihtiyaçlarını karşılamada iyileştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

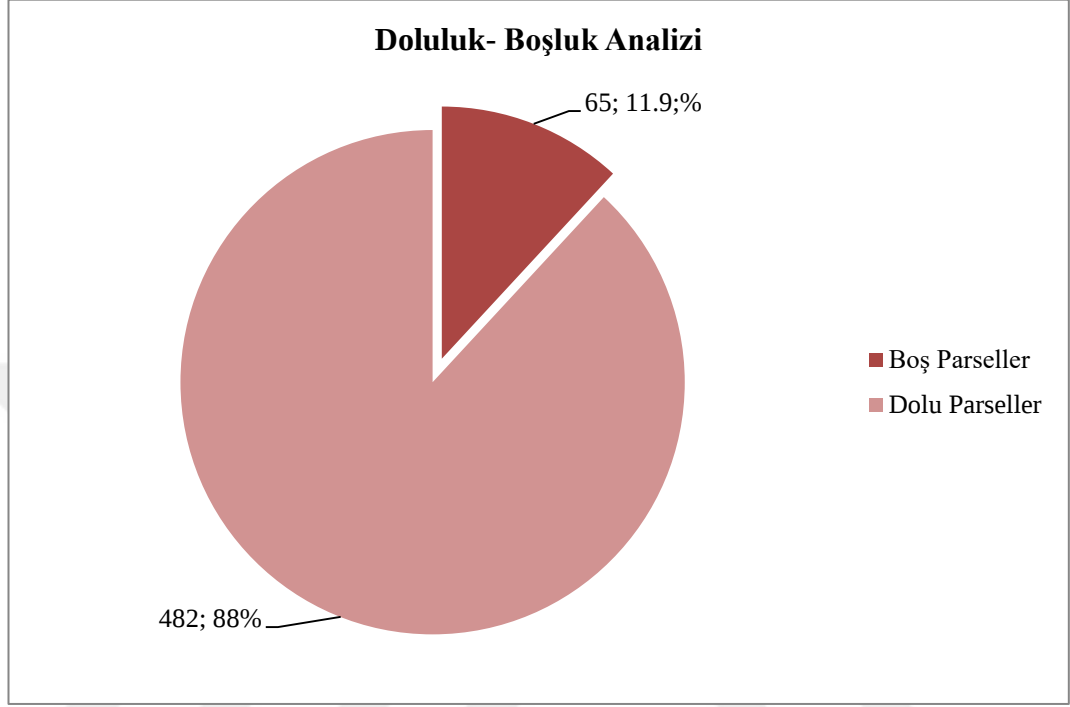
Tablo 29.Kamusal Alan Miktarı ve Kalitesi

Kriter	Mevcut Durum
Kamusal Alan Miktarı	Alanda kamusal alanlar oldukça sınırlıdır. Cumhuriyet Meydanı, tek toplanma alanı olarak öne çıkmaktadır. Bunun dışında açık alanlar gözle görülür şekilde azdır ve çoğu dar sokaklar ile sınırlı kalmaktadır.
Malzeme ve Tasarım Kalitesi	Kullanılan taş döşemeler ve malzemeler, alanın tarihi dokusuna uyumlu bir estetik sunmaktadır. Ancak mevcut altyapı ve tasarım, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamada sınırlı kalmaktadır.
Kullanıcı Dostu Olma	İlk gözlemde dar sokakların ve dik topoğrafyanın hareketliliği zorlaştırdığı fark edilmektedir. Oturma alanlarının azlığı ve engelli erişimi bulunmaması, kullanıcı dostu bir ortam sunulmadığını göstermektedir.
Bakım ve Koruma	Cumhuriyet Meydanı ve çevresindeki taş döşemelerin düzenli bakımı yapılmış gibi görünse de, araç parkları ve yoğun trafik nedeniyle yüzeyde bozulmalar gözlemlenmektedir.
Sosyal Etkileşim ve Kullanım	Meydan dışında sosyal etkileşim için belirgin bir toplanma alanı bulunmamaktadır.
Mekânsal Dağılım	Kamusal alanlar bölge genelinde dengesiz bir şekilde dağılmış olup, ilk izlenimde erişim ve kullanıma uygunluk açısından sınırlı oldukları fark edilmektedir.

Şekil 75'te çalışma sınırları içerisinde yer alan yapıların doluluk – boşluk analizi gösterilmektedir.

Doluluk-boşluk analizinden elde edilen verilere göre, toplam 547 parsel bulunmaktadır. Bu parsellerin 482'si dolu (yapılaşmış) iken, 65'i boş (yapılaşmamış) durumdadır. Analiz sonuçlarına göre, çalışma alanındaki doluluk oranı yaklaşık %88,1, boşluk oranı ise yaklaşık %11,9 olarak hesaplanmıştır (Şekil 76).

Şekil 76. Doluluk – Boşluk Analizi

Bu veriler, çalışma alanının genel olarak yüksek bir yapılaşma yoğunluğuna sahip olduğunu göstermektedir. Dolu parsellerin oranının oldukça yüksek olması, alanın mevcut kullanımının büyük ölçüde tamamlandığını ve sınırlı bir dönüşüm veya yeniden kullanım potansiyeline işaret etmektedir. Boş parsellerin oranının düşük olması ise, alanın kentsel gelişim açısından yoğun bir şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Alan içerisindeki boş alanların çoğunlukla avlu kullanımı şeklinde değerlendirildiği tespit edilmiştir. Alanda kütle boşluk dengesi bulunmamakta, konut alanında yoğun ve sık yapılaşma görülmektedir.

Eski Mardin'deki kamusal alan miktarı ve kalitesi bağlamında paydaşların mevcut duruma ilişkin değerlendirmeleri, sorunları ve önerileri Tablo 30'da ele alınmaktadır.

Belediye temsilcileri, mevcut kamusal alanların geliştirilmesi ve yenilenmesine yönelik projelerin gündemde olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle otopark ve meydan projelerine ağırlık verilerek, Cumhuriyet Meydanı gibi

düzenleme projelerinin öncelikli olduğu ifade edilmektedir. Ancak, mevcut durumda otopark eksikliği ve tarihi dokuya uygun düzenlemelerin yapılması gerekliliği sorunlar arasında yer almaktadır. Çözüm olarak, yeni otoparkların yapılması, park alanlarının düzenlenmesi ve yolların iyileştirilmesi önerilmektedir.

Yerel halk, kamusal alanların sayısının ve kalitesinin yetersiz olduğunu, trafik yoğunluğu, otopark eksikliği ve dar yolların temel sorunlar arasında bulunduğunu belirtmektedir. Öneriler arasında, kamusal alanların artırılması, tarihi dokuya zarar vermeden yeni yeşil alanlar oluşturulması, otopark düzenlemeleri ve yaya dostu alanların tasarlanması yer almaktadır.

Ziyaretçiler, kamusal alanların yetersizliği, trafik sıkışıklığı ve dar yollar gibi sorunları vurgulamaktadır. Bu sorunların çözümü için de tarihi doku korunarak daha fazla kamusal alan ve yaya erişimini destekleyecek düzenlemeler yapılması gerektiği önerilmektedir.

Tablo 30.Kamusal Alan Miktarı ve Kalitesi

Paydaşlar	Mevcut Durum	Sorunlar ve Eksiklikler	Paydaşların Çalışmaları/ Önerileri
Belediye Temsilcileri	Mevcut kamusal alanların geliştirilmesi ve yenilenmesine yönelik projeler gündemde. Özellikle otopark ve meydan projelerine ağırlık verilmekte. Cumhuriyet Meydanı gibi düzenleme projeleri dikkat çekmektedir.	Otopark eksikliği ve tarihi dokuya uygun düzenlemelerin gerekliliği.	- Yeni otopark yapımı, - Parkların düzenlenmesi - Yolların iyileştirilmesi
Yerel Halk	Kamusal alanların sayısı ve kalitesi yetersiz bulunmakta. Trafik yoğunluğu, otopark eksikliği ve dar yollar temel sorunlar olarak görülmektedir.	- Kamusal alanların sayısının azlığı, - Yolların dar olması, - Trafik sorunları	- Tarihi dokuya zarar vermeden daha fazla yeşil alan, - Otopark, - Yaya dostu alanlar
Ziyaretçiler	Ziyaretçiler de kamusal alanların yetersizliği, trafik sıkışıklığı ve dar yollar gibi sorunları vurgulamaktadır.		

4.5.2.6. Aktif Sokak Cepheleri

Eski Mardin'deki aktif sokak cepheleri, cephe kullanımı ve çeşitliliği, şeffaflık ve görsel bağlantı, cephe aktivitesi ve sosyal etkileşim, cephe sürekliliği, mimari uyumluluk ve estetik, kullanıcı dostu unsurlar gibi çeşitli kriterler doğrultusunda Tablo 31'de detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Cephe Kullanımı ve Çeşitliliği bağlamında, sokak seviyesinde yer alan geleneksel çarşılar, el sanatları dükkânları, restoranlar, kafeler, bankalar ve eczaneler gibi mekânların cephe çeşitliliği sunduğu ifade edilmektedir. Şeffaflık ve Görsel Bağlantı açısından, taş yapılar ve kapalı cephe düzeni nedeniyle görsel bağlantının sınırlı olduğu, ancak vitrinli dükkânların belirli ölçüde görsel çekicilik sağladığı belirtilmiştir.

Cephe Aktivitesi ve Sosyal Etkileşim, cephelerin çoğunun dar sokaklara dönük olması nedeniyle sosyal etkileşim alanlarının sınırlı olduğunu ve mekân dışı oturma alanlarının yetersizliğini ortaya koymaktadır. Cephe Sürekliliği açısından, geleneksel çarşılar boyunca kesintisiz ticari alanlar bulunmakta, ancak bazı sokakların boş veya kapalı cephelerle sürekliliği kestiği vurgulanmaktadır.

Mimari Uyum ve Estetik kriterinde, taş cephelerin bölgenin tarihi dokusuna tam uyum sağladığı ve estetik bir bütünlük sunduğu ifade edilmiştir. Kullanıcı Dostu Unsurlar ise dar sokakların ve topoğrafik zorlukların, yaya hareketliliğini sınırlandırdığı, oturma alanları ve gölgeliklerin eksikliğinin kullanıcılar tarafından hissedildiği şeklinde değerlendirilmiştir.

Tablo 31. Aktif Sokak Cepheleri

Kriter	Mevcut Durum
Cephe Kullanımı ve Çeşitliliği	Sokak seviyesinde yer alan geleneksel çarşılar, el sanatları dükkânları, restoranlar, kafeler, bankalar ve eczaneler gibi mekânlar cephe çeşitliliği sunmaktadır.
Şeffaflık ve Görsel Bağlantı	Taş yapılar, kapalı cephe düzeni nedeniyle görsel bağlantıyı sınırlamaktadır, ancak vitrinli dükkânlar sınırlı düzeyde görsel çekicilik sağlamaktadır.
Cephe Aktivitesi ve Sosyal Etkileşim	Cephelerin çoğu dar sokaklara dönük olup, sosyal etkileşim sağlayacak dış mekân oturma alanları sınırlıdır.
Cephe Sürekliliği	Geleneksel çarşılar boyunca kesintisiz ticari alanlar mevcuttur; ancak bazı sokaklar boş veya kapalı cephelerle sürekliliği kesmektedir.
Mimari Uyumluluk ve Estetik	Taş cepheler, bölgenin tarihi dokusuna tam uyum sağlamakta ve estetik bir bütünlük sunmaktadır.
Kullanıcı Dostu Unsurlar	Dar sokaklar ve topoğrafik zorluklar, yaya hareketliliğini sınırlandırmaktadır; oturma alanları ve gölgeliklerin eksikliği hissedilmektedir.

Tablo 31, Eski Mardin'in aktif sokak cephelerinin hem tarihi dokuyla uyumlu bir estetik sunduğunu hem de sosyal etkileşim ve erişilebilirlik açısından çeşitli eksiklikler barındırdığını ortaya koymaktadır.

4.5.2.7. Çekim Noktaları

Montgomery (2003)'e göre çekim noktaları, kent içindeki belirli alanların veya mekânların, insanlar için cazibe merkezi olmasını sağlayan özellikleri ifade eder. Bu noktalar, sosyal etkileşimleri teşvik eden, ekonomik faaliyetleri canlandıran ve kentsel yaşamın dinamizmini artıran unsurlar olarak öne çıkar. Bu bağlamda Tablo 32, Mardin bölgesindeki çekim noktalarını çeşitli kriterler üzerinden incelemektedir.

Simgesel Yapılar bağlamında, Ulu Camii, Kasım Tuğmaner Camii, Mardin Müzesi, Cumhuriyet Meydanı ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi yapılar, bölgenin simgesel çekim noktalarını oluşturmaktadır. Bu yapılar, ziyaretçiler için yönlendirici işaret öğeleri olarak öne çıkmaktadır. Kültürel ve Sosyal Etkinlikler, Mardin Bienali, tiyatro günleri, sergiler ve geleneksel el sanatları etkinlikleri gibi organizasyonlar aracılığıyla hem yerel halkı hem de turistleri çekerek bölgenin kültürel değerlerini tanıtmaktadır. Ticari Çeşitlilik, restoranlar, kafeler, giyim mağazaları, el sanatları dükkanları, geleneksel çarşılar, eczane, banka ve oteller aracılığıyla bölgedeki ticari hareketliliği artırmakta ve alanın ekonomik yapısına katkı sağlamaktadır. Erişim ve Kolaylık, tarihi alanlara yaya olarak erişimin mümkün olduğunu; ancak dar sokaklar ve yetersiz toplu taşıma altyapısının bu erişimi zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Mekânsal Dağılım açısından, çekim noktalarının belirli bölgelerde yoğunlaştığı; örneğin, Cumhuriyet Meydanı ve çevresinin sosyal ve ticari aktiviteler için bir merkez işlevi gördüğü belirtilmiştir. Ziyaretçi Deneyimi, bölgenin tarihi atmosferinin etkileyici olmasına rağmen, fiziksel erişim kısıtlamalarının ve oturma alanlarının yetersizliğinin ziyaretçi deneyimini zorlaştırdığına dikkat çekmektedir.

Tablo 32.Çekim Noktaları

Kriter	Mevcut Durum
Simgesel Yapılar	Ulu Camii, Kasım Tuğmaner Cami, Mardin Müzesi, Cumhuriyet Meydanı ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi yapılar bölgenin simgesel çekim noktalarını oluşturmaktadır.
Kültürel ve Sosyal Etkinlikler	Mardin Bienali, tiyatro günleri, şenlikler, sergiler ve geleneksel el sanatları etkinlikleri, bölgeye hem yerel halkı hem de turistleri çekmektedir.
Ticari Çeşitlilik	Restoranlar, kafeler, giyim mağazaları, el sanatları dükkânları, geleneksel çarşılar, eczane, banka ve oteller, bölgedeki ticari hareketliliği artırmaktadır.
Erişim ve Kolaylık	Tarihi alanlara yaya olarak erişim mümkün olsa da, dar sokaklar ve yetersiz toplu taşıma altyapısı erişimi zorlaştırmaktadır.
Mekânsal Dağılım	Çekim noktaları belirli bölgelerde yoğunlaşmıştır; örneğin Cumhuriyet Meydanı ve çevresi sosyal ve ticari aktiviteler için ana merkezdir.
Ziyaretçi Deneyimi	Alanın tarihi atmosferi etkileyici olsa da, fiziksel erişim kısıtlamaları ve oturma alanlarının yetersizliği ziyaretçi deneyimini zorlaştırmaktadır.

Mardin bölgesindeki çekim noktalarına ilişkin, yerel halk ve ziyaretçilerin görüşlerine dayalı olarak cezbedici unsurlar ile eksiklikler ve fırsatlar, Tablo 33’te kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Yerel halk, tarihi yapılar, taş evler, Mezopotamya Ovası manzaraları ve kültürel alanlar gibi cazibe unsurlarını öne çıkarmaktadır. Özellikle, bu unsurların günlük yaşamla entegrasyonu ve bölgenin tarihi dokusunu yansıtması, halk için güçlü bir bağ oluşturmaktadır. Ziyaretçiler, Zinciriye Medresesi, Mezopotamya Ovası manzarası, Kasımiye Medresesi ve Ulu Camii gibi mekânları sıkça cazibe merkezi olarak belirtmiştir. Bu unsurlar, ziyaretçiler için hem kültürel hem de estetik bir çekim yaratmaktadır. Eksiklikler ve fırsatlar başlığı altında, kış mevsiminde soğuk hava koşullarının tarihi mekânların gezilmesini zorlaştırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca, taş işçiliği ve tarihi yapılar açısından zengin bir potansiyele sahip olan bölgenin, kültürel etkinliklerin artırılması yoluyla cazibesinin daha da geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Tablo 33.Çekim Noktaları

Paydaşlar	Cezbedici Unsurlar	Niceliksel Analiz	Eksiklikler ve Fırsatlar
Yerel Halk		Hem yerel halk hem de ziyaretçiler tarafından en sık belirtilen cazibe merkezleri:	Kış mevsiminde soğuk hava koşullarının tarihî mekânların gezilmesini zorlaştırdığı belirtilmiştir.
	- Tarihî Yapılar - Manzaralar - Taş Evler - Kültürel Alanlar	- Zinciriye Medresesi - Mezopotamya Ovası - Manzarası - Kasımiye Medresesi, - Ulu Cami	Taş işçiliği ve tarihî yapılar açısından zengin bir potansiyele sahip olan bölgenin, kültürel etkinlikler ile cazibesinin daha da artırılabilceği ifade edilmiştir.
Ziyaretçiler			

4.5.3. Anlam

Bu bölümde anlam başlığı altındaki ifadeler (Önemli toplantı ve toplanma alanları, tarih ve ilerleme duygusu, alan kimliği ve imajı, Çevresel göstergeler) belirlenen araştırma yöntemi kapsamında ele alınmıştır.

4.5.3.1. Önemli Toplantı ve Toplanma Alanları

Mardin'deki önemli toplantı ve toplanma alanları, paydaşların (Belediye temsilcileri ve yerel halk) görüşleri doğrultusunda Tablo 34'te kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Belediye temsilcileri ve yerel halk, Cumhuriyet Meydanı'nın Mardin'deki en önemli toplantı ve toplanma alanı olduğunu vurgulamaktadır. Bu meydanın, kolay erişilebilirliği, merkezi konumu ve genişliği sayesinde toplumsal etkileşim ve kültürel faaliyetler için sıklıkla tercih edildiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, 1. Cadde, Zinciriye Medresesi, Ulu Camii, PTT Meydanı ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi diğer alanlar da yerel halk ve paydaşlar tarafından belirli ölçüde önem taşımaktadır. Önemli unsurlar arasında, merkezi konum ve ulaşılabilirlik, tarihi ve kültürel doku ve mekânsal yapı ön plana çıkmaktadır. Bu unsurlar, Mardin'deki toplanma alanlarının işlevselliğini artıran başlıca faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 34.Önemli Toplantı ve Toplanma Alanları

Paydaşlar	Toplanma Alanlarının Tespiti	Önemli Unsurlar
Belediye Temsilcileri	Hem belediye temsilcileri hem de yerel halk, Cumhuriyet Meydanı'nın Mardin'deki en önemli toplantı ve toplanma alanı olduğunu vurgulamıştır. Bu alan, kolay erişilebilirliği, merkezi konumu ve genişliği sayesinde toplumsal etkileşim ve kültürel faaliyetler için tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra 1. Cadde, Zinciriye Medresesi, Ulu Cami, PTT Meydanı ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi diğer alanlar da belirli ölçüde önem taşımaktadır.	- Merkezi Konum ve Ulaşılabilirlik - Tarihsel ve Kültürel Doku - Mekânsal Yapı
Yerel Halk		

4.5.3.2. Tarih ve İlerleme Duygusu

Montgomery (2003) tarih ve ilerleme duygusunu, bir kentin hem geçmişine saygı göstererek tarihî ve kültürel mirasını korumasını hem de çağdaş ihtiyaçlara yanıt vererek geleceğe yönelik gelişimini sürdürmesi olarak ifade eder. Bu denge, kentlerin kimliklerini ve özgünlüklerini korurken, aynı zamanda modern yaşamın gereksinimlerine uyum sağlamalarını mümkün kılar.

Mardin'in tarih ve ilerleme duygusu, yerel halk ve ziyaretçilerin görüşleri doğrultusunda Tablo 35'te değerlendirilmektedir. Yerel halk, medreseler, kiliseler, taş evler ve Süryani manastırları gibi unsurların, bölgenin tarihî kimliğini oluşturan temel unsurlar olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, bölgenin çok kültürlü yapısına ve Mezopotamya etkisinin tarih boyunca sürdüğüne vurgu yapılmaktadır. Tarihî unsurlar arasında Zinciriye Medresesi, Kasımiye Medresesi, Ulu Camii ve Süryani manastırları, tarihî önemin güçlü göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, taş işçiliği ile ünlü evler ve Mezopotamya Ovası manzarası, bölgenin cazibesini artıran unsurlar arasında yer almaktadır. Ziyaretçiler, bölgenin tarihî yapılarından ve kültürel çeşitliliğinden etkilenmişlerdir. Özellikle Artuklu mimarisi, Süryani manastırları ve Osmanlı'dan kalan eserler, ziyaretçilerin tarihî dokuyu deneyimlemelerine olanak sağlamaktadır. Bölgenin tarihî süreci, Selçuklular, Artuklular ve Osmanlılar gibi medeniyetlerin izlerini taşımakta ve tarihî birikimin derinliğini göstermektedir. Ayrıca, Artuklu dönemi mimarları ve Süryani topluluğu, bölgedeki tarihî önemi destekleyen kişisel bileşenleri oluşturmaktadır.

Tablo 35.Tarih ve İlerleme Duygusu

Paydaşlar	Bölgenin Tarihî Önemi ve Temel Unsurlar	Tarihî Unsurlar
Yerel Halk	Medreseler, kiliseler, taş evler, Süryani manastırları ve Artuklu mimarisi gibi unsurlar, bölgenin tarihî kimliğini oluşturan en belirgin yapılar arasında gösterilmektedir. Halk, özellikle bölgenin çok kültürlü yapısına vurgu yaparak, Mezopotamya etkisinin tarih boyunca devam ettiğini belirtmektedir.	Yerler: - Medreseler ve Kiliseler: Zinciriye Medresesi, Kasımiye Medresesi, Ulu Cami ve Süryani manastırları tarihî önemin en güçlü göstergeleri olarak ifade edilmiştir. - Tarihî Evler ve Mimari: Taş işçiliğiyle ünlü evler ve Mezopotamya Ovası'na bakan manzaralar, bölgenin cazibesini artıran unsurlardır.
Ziyaretçiler	Ziyaretçiler, bölgenin tarihî yapılarından ve kültürel çeşitliliğinden etkilenmişlerdir. Özellikle Artuklu mimarisi, Süryani manastırları ve Osmanlı'dan kalan eserler, ziyaretçilerin tarihî dokuyu somut bir şekilde deneyimlemelerine olanak sağlamaktadır.	Olaylar: - Bölge, tarih boyunca Selçuklular, Artuklular ve Osmanlılar gibi farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu da, tarihî birikimin derinliğini göstermektedir. Kişiler: - Bölgedeki eserlerin yapımında etkili olan Artuklu dönemi mimarları ve Süryani topluluğu, tarihî önemin başlıca kişisel bileşenlerini oluşturmaktadır.

4.5.3.3. Alan Kimliği ve İmajı

Alan kimliği ve imajı, bir kentsel mekânın özgün özelliklerini ve bu özelliklerin kullanıcılar tarafından algılanış biçimini yansıtan kavramlardır (Montgomery, 2003). Kentlerin markalaşma süreçlerinde, kent imajı ve kimliği belirleyici bir rol oynamaktadır. Kent imajı, bireylerin zihninde oluşan algıyı ifade ederken, kent kimliği, o kente özgü değerlerin ve niteliklerin bütününe temsil etmektedir. Bu doğrultuda, kentlerin markalaşma süreçlerinde imaj ve kimlik unsurlarının stratejik bir şekilde ele alınması büyük önem taşımaktadır (Görkemli, 2012).

Tablo 36, Mardin bölgesindeki alan kimliği ve imajını, farklı paydaşların görüşleri doğrultusunda incelemektedir. Yerel halk, misafirperverlik ve farklı yaşam biçimlerine olan hoşgörüsünü vurgulamış; Mardin'in tarih boyunca çok kültürlü yapısının bu hoşgörüyü artırdığını ifade etmiştir. Alanın kimliğini belirleyen unsurlar arasında, dar sokaklar, taş evler, Zinciriye ve Kasımiye Medreseleri, Ulu Camii, kiliseler ve Mezopotamya Ovası manzarası öne çıkmaktadır. Tarihî taş işçiliği, Mardin'in kültürel kimliğini tanımlayan bir başka önemli özellik olarak belirtilmiştir. Yerel halk için Ulu Camii'nin minaresi ve Cumhuriyet Meydanı, alanın yön bulma noktaları olarak öne çıkmıştır. Ziyaretçiler, yerel halkın misafirperverliğini takdir etmekle birlikte, bazı ziyaretçilerin çevreyi kirletmesi ve tarihî yapılara saygısızlık göstermesi nedeniyle olumsuz deneyimlere de vurgu yapmıştır. Ziyaretçilerin

dikkatini çeken unsurlar arasında, dar sokaklar, Mezopotamya Ovası manzarası ve tarihî yapılar (medreseler, camiler, kiliseler) yer almıştır. Yeni sakinler ve yeni işletmeler, genel olarak yerel halkın anlayışlı olduğunu ifade etmekle birlikte, geleneksel mahallelere alışma sürecinin gerektiğini dile getirmiştir.

Tablo 36. Alan Kimliği ve İmajı

Paydaşlar	Anlayış(Tolerans)	Bilinirlik ve İmaj Unsurları	Nirengi Noktaları
Yerel Halk	Çoğunlukla misafirperver ve farklı yaşam biçimlerine hoşgörülü olduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle, Mardin'in tarih boyunca çok kültürlü yapısının bu hoşgörüyü artırdığı vurgulanmıştır.	Eski Mardin denince akla gelen başlıca unsurlar arasında taş evler, dar sokaklar, Zinciriye ve Kasımiye Medreseleri, Ulu Cami, kiliseler ve Mezopotamya Ovası manzarası öne çıkmaktadır. Tarihi taş işçiliği, Mardin'in kültürel kimliğini tanımlayan en önemli özelliklerden biridir.	Ulu Cami'nin minaresi, Cumhuriyet Meydanı, Zinciriye ve Kasımiye Medreseleri, en belirgin yön bulma noktaları olarak ifade edilmiştir.
Ziyaretçiler	Çoğu ziyaretçi, yerel halkın misafirperver ve anlayışlı olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, az sayıda ziyaretçi, turistlerin çevreyi kirletmesi ya da tarihi yapılara saygısızlık göstermesi nedeniyle olumsuz deneyimler yaşamıştır.	Ziyaretçilerin dikkatini çeken unsurlar arasında da benzer şekilde taş evler, dar sokaklar, Mezopotamya Ovası manzarası ve tarihi yapılar (medreseler, camiler, kiliseler) yer almıştır.	
Yeni Sakinler / Yeni İşletmeler	Yeni yerleşenler, yerel halkın genel olarak anlayışlı ve misafirperver olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, daha geleneksel mahallelerde farklılıklara alışma sürecinin gerektiği belirtilmiştir.	-	

4.5.3.4. Çevresel Göstergeler

Mardin'de taş yapılar, Ulu Camii, geleneksel çarşılar ve sosyal etkinlikler gibi çevresel göstergeler, kentin kimliğini güçlü bir şekilde yansıtırken, yeşil alanların azlığı ve bazı bölgelerdeki fiziksel bozulmalar, çevresel çeşitliliği sınırlamaktadır.

Tablo 37, Mardin'in mekânsal kimliği ve çevresel unsurlarını çeşitli kriterler üzerinden incelemektedir. Mardin'in mekânsal kimliği, taş yapıları ve tarihi sokaklarıyla kentin karakterini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Ulu Camii, Mardin Müzesi ve Cumhuriyet Meydanı gibi simgesel yapılar, görsel çekiciliği artırırken, geleneksel çarşılar ve el sanatları dükkânları kültürel zenginliği desteklemektedir.

Ancak, alanın doğal unsurları ve yeşil alanlarının sınırlı olması çevresel çeşitliliği olumsuz etkilemektedir. Taş yapılar genel olarak korunmuş olsa da, bazı bölgelerde fiziksel bozulmalar ve araç trafiğinin olumsuz etkileri dikkat çekmektedir. Yönlendirme tabelaları yeterli düzeydedir ve ziyaretçilerin alanı keşfetmesine kolaylık sağlamaktadır. Bu durum, Mardin’in tarihi ve kültürel kimliğini güçlendiren unsurlarla birlikte, iyileştirilmesi gereken alanları da ortaya koymaktadır.

Tablo 37.Çevresel Göstergeler

Kriter	Mevcut Durum
Mekânsal Kimlik	Mardin’in taş yapıları ve tarihi sokakları, kentin kimliğini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır.
Simgesel Unsurlar	Ulu Camii, Mardin Müzesi, Cumhuriyet Meydanı, Olgunlaşma Enstitüsü gibi simgesel yapılar, alandaki görsel çekiciliği artırmaktadır.
Doğal Unsurlar	Alanda doğal unsurlar ve yeşil alanlar sınırlı düzeydedir, bu da çevresel çeşitliliği olumsuz etkilemektedir.
Sosyal ve Kültürel İpuçları	Geleneksel çarşılar, el sanatları dükkânları ve yerel etkinlikler, bölgenin kültürel göstergelerini zenginleştirmektedir.
Fiziksel Durum ve Bakım	Taş yapılar iyi korunmuş gibi görünse de, bazı bölgelerde fiziksel bozulmalar ve araç trafiğinin olumsuz etkileri fark edilmektedir.
İşaretler ve Yönlendirme	Yönlendirme tabelaları yeterli düzeyde olup, ziyaretçilerin yön bulmasına katkı sağlamaktadır.

Çevresel göstergeler bağlamında yerel halk ve ziyaretçilerin görüşleri doğrultusunda tasarımlara yönelik algı ve değerlendirmelere Tablo 38’de kapsamlı bir biçimde yer verilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde Eski Mardin’deki Sokak düzeni, bina cepheleri ve aydınlatma elemanlarının tasarımlarının, genel olarak yerel halk ve ziyaretçiler tarafından beğenildiği ifade edilmiştir. Ayrıca hem yerel halk hem de ziyaretçiler tasarımların tarihi dokuyla uyumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 38.Çevresel Göstergeler

Paydaşlar	Tasarımlara Yönelik Algı ve Değerlendirme	Tarihi ve Kültürel Uygunluk
Yerel Halk	Yerel halkın büyük bir çoğunluğu, Eski Mardin'deki sokak düzeni, bina cepheleri, oturma ve aydınlatma elemanlarının tasarımlarını estetik açıdan beğenmekte ve bunların genel olarak tarihi dokuya uygun olduğunu düşünmektedir. Gece aydınlatmalarının, özellikle taş yapıları ve tarihi dokuyu öne çıkarması, olumlu bir katkı olarak vurgulanmıştır.	Hem yerel halk hem de ziyaretçiler, aydınlatma ve taş yapı tasarımlarının genel anlamda tarihi dokuya uygun olduğunu düşünmektedir.
Ziyaretçiler	Çoğu ziyaretçi, gece aydınlatmalarını ve taş yapıların tasarımlarını beğenmiştir. Sarı ışık kullanımıyla oluşturulan ambiyans, tarihi dokuyu güçlendiren bir özellik olarak öne çıkmıştır. Bazı ziyaretçiler, modern yapıların tarihi dokuyla uyumsuz olduğu eleştirisinde bulunmuş ve bu konuda daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.	Birkaç ziyaretçi, modern yapıların tarihi dokuya zarar verdiğini ve bunun Eski Mardin'in genel estetiğini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

Tablo 39'da çalışma alanına ilişkin elde edilen verilerin; aktivite, biçim ve anlam unsurları ve bu unsurlara ilişkin alt kriterler bağlamında genel değerlendirilmesi yer almaktadır.

Aktivite kategorisi altında Tablo 39 incelendiğinde, birincil ve ikincil arazi kullanımlarının çeşitliliği, kültürel mekânların kapsam ve çeşitliliği, eğitim kurumlarının varlığı, festival ve etkinliklerin düzenlenmesi, sanat-medya erişimi, turizm-otelcilik sektörü ile geleneksel üretim ve zanaat gibi alanların Eski Mardin bağlamında “yeterli” düzeyde olduğu görülmektedir. Buna karşılık, kafe kültürü ve akşam ekonomisinin gelişimi, kültür üreticileri için düşük maliyetli çalışma alanları, sanat geliştirme girişimleri, gündüz ve akşam etkinliklerinin çeşitliliği ile dar sokakların fiziksel özellikleri ise “kısmen yeterli” kategorisinde yer almaktadır. Bu durum, söz konusu alanlarda altyapı, finansman veya organizasyonel açıdan belirli eksikliklerin bulunduğuna işaret edebilmektedir. Öte yandan, tabloda anlam unsuru bakımından “yetersiz” olarak değerlendirilebilecek bir kriterin doğrudan işaretlenmediği gözlenmiştir; ancak kısmen yeterli olarak nitelenen kriterler, Eski Mardin'in kültürel sürdürülebilirlik ve turizm potansiyelini daha da geliştirmek için iyileştirme gerektiren başlıca noktaları yansıtmaktadır.

Biçim kategorisi altında Tablo 39 incelendiğinde, yapı stokunun çeşitliliği ve uyarlanabilirliği, çekim noktalarının varlığı ve kamusal alanların kalitesi gibi kriterlerin “yeterli” olduğu görülmektedir. Bu durum, Eski Mardin’in tarihî ve kültürel yapısının korunarak mekânsal çeşitliliğin sağlandığını, sosyal etkileşim ve turistik cazibenin sürdürüldüğünü göstermektedir. Ancak, küçük ölçekli kentsel morfoloji, sokak peyzajının geçirgenliği, okunabilirlik ve aktif sokak cepheleri gibi kriterler “kısmen yeterli” kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu alanlarda özellikle ulaşım, erişim kolaylığı, görsel tanınırlık ve sosyal etkileşim mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Öte yandan, sokak peyzajının erişim kolaylığı ve trafik yönetimi ile okunabilirlikte yönlendirme ve görsel rehberlik unsurları “yetersiz” olarak değerlendirilmiştir. Bu eksiklikler, yaya erişiminin sınırlı olması, trafik yönetiminin yeterince planlanmamış olması ve yönlendirme sistemlerinin eksikliği gibi mekânsal problemlere işaret etmektedir. Genel olarak, Eski Mardin’in biçimsel unsurları güçlü bir tarihî ve kültürel mirasa sahip olsa da, modern kent planlamasıyla entegre edilmesi gereken iyileştirme alanları mevcuttur. Bu analiz, Eski Mardin’in fiziksel ve sosyal sürdürülebilirliğini artırmak için mekânsal iyileştirmelere ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yaya erişimi, kamusal alanların organizasyonu ve mekânsal okunabilirlik konularında iyileştirme yapılması, bölgenin hem yerel halk hem de ziyaretçiler için daha erişilebilir ve kullanıcı dostu bir alan olmasını sağlayabilir.

Anlam kategorisi altında Tablo 39 incelendiğinde, tarihî süreklilik, alan kimliği ve bilinirlik unsurlarının yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Eski Mardin’in tarihî dokusunun korunması, anıtlar ve sembollerle desteklenmesi ve mekânsal hafızasının sürdürülmesi, kültürel mirasın güçlü bir şekilde yaşatıldığını göstermektedir. Ancak, önemli toplantı ve toplanma alanlarının işlevselliği ile çevresel göstergelerin (tasarım, yönlendirme ve fiziksel bakım açısından) geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle, sosyal ve kültürel ipuçlarının eksik olması, alanın toplumsal belleğinin güçlendirilmesi adına yeni yaklaşımlar gerektirmektedir. Genel olarak, Eski Mardin’in tarihî ve kültürel kimliği güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir, ancak kamusal alanların erişilebilirliği, çevresel estetik ve yönlendirme sistemleri gibi unsurların iyileştirilmesi, hem yerel halk hem de ziyaretçiler için daha bütüncül bir mekânsal deneyim sunabilir.

Tablo 39. Aktivite, Biçim ve Anlam Genel Değerlendirme

Kategori	Kriterler	Alt Kriterler	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli
Aktivite	1. Birincil ve ikincil arazi kullanımlarının çeşitliliği	Birincil Kullanımlar			✓
		İkincil Kullanımlar			✓
		Karma Kullanım Alanları			✓
		Ekonomik ve Sosyal Etki			✓
		Erişim ve Ulaşılabilirlik			✓
	2. Kültürel mekânların kapsamı ve çeşitliliği	Mekân Türleri			✓
		Mekân Dağılımı			✓
		Kullanım ve Katılım			✓
		Mekânsal Kalite			✓
		Etkinlik Çeşitliliği			✓
	3. Kafe kültürü de dâhil olmak üzere akşam ekonomisinin varlığı	Erişim Kolaylığı			✓
		Mekân Çeşitliliği			✓
		Etkinlik Çeşitliliği			✓
		Katılım			✓
		Ekonomik Katkı			✓
	4. Yaratıcı işletmeler de dâhil olmak üzere küçük firma ekonomisinin gücü	Erişim ve Güvenlik			✓
		Küçük işletmeler,		✓	
		Yaratıcı endüstriler		✓	
	5. Eğitim kurumlarına erişim	Yakınlık ve Bağlantı			✓
		Eğitim ve Kültürel Etkileşim			✓
		Katılımcı Çeşitliliği			✓
		Erişim Kolaylığı			✓
		Sosyal ve Ekonomik Katkı			✓
	6. Festival ve etkinliklerin varlığı	Etkinlik Çeşitliliği		✓	
		Etkinlik Sıklığı ve Sürekliliği		✓	
		Katılım ve Çekicilik			✓
		Sosyal ve Kültürel Etkiler			✓
		Ekonomik Etki			✓
	7. Sanatçılar ve kültür üreticileri için düşük maliyetli çalışma alanlarının mevcudiyeti	Mekânsal Uygunluk	✓		
		Ekonomik Erişilebilirlik		✓	
		Fiziksel Özellikler			✓
		Yerel Destek			✓
		Kullanıcı Profili			✓
	8. Kültürel sektörlerde küçük firmaların ekonomik gelişimi	Mekânsal Dağılım			✓
		Sürdürülebilirlik		✓	
		Kültürel işletmeler, Atölyeler		✓	
		Fiziksel Donanım		✓	
		Erişim ve Ulaşılabilirlik			✓
	9. Ofis ve stüdyo kullanıcıları için organize çalışma alanlarının varlığı	Kullanım Profili			✓
		İş Birliği ve Etkileşim		✓	
		Sürdürülebilirlik		✓	
		Yerel Destek			✓
		Konum ve Erişim		✓	
	10. Sanat geliştirme ajansları ve şirketlerinin konumu	Hizmet Çeşitliliği		✓	
		Yerel ve Küresel Ağlar			✓
		Ekonomik Katkı			✓
		Sosyal Katkı ve Etkileşim		✓	
		Sürdürülebilirlik		✓	
	11. Sanat ve medya eğitimi ve öğretimi	Eğitim Kurumları			✓
		Katılım ve Erişim			✓
		Müfredat ve Uygulamalı Eğitim			✓
		Yerel ve Uluslararası Bağlantılar			✓
		Sanatsal ve Medya Üretimi		✓	

Kategori	Kriterler	Alt Kriterler	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli
		Ekonomik ve Sosyal Etki		✓	
	12. Tamamlayıcı gündüz ve akşam kullanımları	Kafeler, restoranlar, barlar, dükkânlar,			✓
	13. Devam eden kültürel programlar	Fonlar, ortaklıklar, organizasyonlar vb.		✓	
Bıçım	1. Küçük ölçekli kentsel morfoloji	Sokak ve Mekân Ölçeği		✓	
		Yapı Ölçeği ve Çeşitliliği		✓	
		Arazi Kullanım Çeşitliliği	✓		
		Tarihi Doku ve Koruma			✓
		Kullanıcı Hareketliliği		✓	
		Ulaşım ve Erişim		✓	
	2. Yapı stokunun çeşitliliği ve uyarlanabilirliği	Yapı Türleri ve Çeşitliliği			✓
		Uyarlanabilirlik		✓	
		Tarihi Yapılar			✓
		Mekânsal Dağılım		✓	
		Ekonomik ve Kültürel Değer			✓
		Sürdürülebilirlik			✓
	3. Sokak peyzajının geçirgenliği	Fiziksel Geçirgenlik	✓		
		Görsel Geçirgenlik		✓	
		Kamusal Alan Kullanımı	✓		
		Erişim Kolaylığı	✓		
		Sosyal Etkileşim ve Hareketlilik	✓		
		Trafik Yönetimi	✓		
	4. Okunabilirlik	Tanınabilirlik			✓
		Mekânsal Organizasyon		✓	
		Yönlendirme ve Görsel Rehberlik			✓
		Fiziksel ve Görsel Devamlılık		✓	
		Sosyal ve Kültürel İpuçları		✓	
		Kullanıcı Deneyimi	✓		
	5. Kamusal alan miktarı ve kalitesi(Malzeme/ tasarım/ Kullanıcı dostu oluşu/ bakım)	Kamusal Alan Miktarı	✓		
		Malzeme ve Tasarım Kalitesi		✓	
		Kullanıcı Dostu Olma	✓		
		Bakım ve Koruma		✓	
		Sosyal Etkileşim ve Kullanım		✓	
		Mekânsal Dağılım			
	6. Aktif sokak cepheleri	Cephe Kullanımı ve Çeşitliliği			✓
		Şeffaflık ve Görsel Bağlantı			
		Cephe Aktivitesi ve Sosyal Etkileşim			
		Cephe Sürekliliği			✓
		Mimari Uyumluluk ve Estetik			✓
		Kullanıcı Dostu Unsurlar		✓	
	7. Çekim noktaları	Simgesel Yapılar			✓
		Kültürel ve Sosyal Etkinlikler			✓
		Ticari Çeşitlilik			✓
		Erişim ve Kolaylık		✓	
		Mekânsal Dağılım		✓	
		Ziyaretçi Deneyimi		✓	
Anlam	1. Önemli toplantı ve toplanma alanları	Meydanlar, Kültürel Merkezler		✓	
	2. Tarih ve ilerleme duygusu	Tarihi yapılar			✓
		Tarihi yerler, Olaylar Anıt ve Semboller			✓

Kategori	Kriterler	Alt Kriterler	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli
	3. Alan kimliği ve imajı	Tarihi Doku, Tarihi Yapı Tolerans			✓
	4. Bilinirlik	Alanın Tarihi, Mekânsal Unsur (Tarihi yapılar + alanlar)			✓
	5. Çevresel göstergeler (Tasarım tacdiri ve stili)	Mekânsal Kimlik			✓
		Simgesel Unsurlar			✓
		Doğal Unsurlar	✓		
		Sosyal ve Kültürel İpuçları			✓
		Fiziksel Durum ve Bakım		✓	
		İşaretler ve Yönlendirme			✓

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma, Eski Mardin'in bir kültür mahallesi olarak nitelendirilebilmesini, Montgomery'nin (2003) sunduğu göstergeler doğrultusunda aktivite, biçim ve anlam çerçevesinde değerlendirmektedir. Eski Mardin'in tarihsel, mekânsal ve sosyo-kültürel yapısının yerel halk, ziyaretçiler ve yeni sakinler/yiyecek ve içecek sektörü gibi çeşitli paydaş gruplarının gözünde incelenmesi hedeflenmiştir. Elde edilen bulgular, bölgenin tarihî kimliği, fiziksel unsurları ve toplumsal çok katmanlı yapısıyla, çeşitli bakış açılarından çok boyutlu bir cazibe merkezine dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Eski Mardin, tarih boyunca çok kültürlülük kavramının bir yansıması olmuştur. Araştırma bulguları, şehrin Artuklu mimarisi, Süryani manastırları ve Osmanlı eserleri gibi tarihî unsurların hem yerel halk hem de ziyaretçiler tarafından bölgenin kimliğini oluşturan temel unsurlar olarak görüldüğünü göstermiştir. Mezopotamya Ovası manzarası, tarihî bir derinlik sunarak bölgenin özgün bir çekim merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Bu bulgular, çok kültürlülük ve tarihî mirasın sosyal etkileşim üzerindeki olumlu etkilerini vurgulayan çalışmalarla (Korkmaz, 2017; Yılmaz, 2018) uyumludur. Ayrıca, tarihî mirasın korunmasını ele alan literatürde (Özdemir, 2020) vurgulandığı gibi, Eski Mardin'in çok kültürlülük zenginliği bölgenin hem yerel hem de uluslararası turizmdeki önemiyle uyum göstermektedir.

Eski Mardin'in dar sokakları, taş işçiliği ile öne çıkan tarihî evleri ve Mezopotamya manzarası, hem yerel halk hem de ziyaretçiler için tanımlayıcı mekânsal unsurlar olmuştur. Nirengi noktaları olarak Zinciriye Medresesi, Ulu Cami minaresi ve Cumhuriyet Meydanı gibi öğeler, hem fiziksel hareketliliği yönlendiren hem de bölgenin estetik kimliğini vurgulayan temel unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Dar sokaklar ve merdivenler, tarihî dokunun korunması adına olumlu bir katkı sağlarken, fiziksel hareketliliği zaman zaman sınırlandıran unsurlar olarak görülmüştür. Bu durum, otantik bir deneyim sunmasıyla takdir edilmekle birlikte, altyapı iyileştirmelerinin gerekliliğini de ortaya koymuştur (Karadeniz, 2019).

Tasarım unsurlarının tarihî dokuyla uyumluluğu, yerel halk ve ziyaretçiler tarafından büyük çapta beğenilmiştir. Gece aydınlatmaları, taş yapıların estetik özelliklerini vurgulamakta ve bölgenin çekiciliğini artırmaktadır. Ancak, modern

yapıların tarihî estetikle uyumsuz olması eleştirilere yol açmıştır. Bu bulgular, tarihî dokunun modern tasarımla dengelenmesi gerekliliğini vurgulayan çalışmalarla uyumludur (Özdemir, 2020; Gülmez, 2021). Tasarım ve estetik unsurların tarihî alanlarda turistik deneyimi desteklediği de literatürde sıkça vurgulanmıştır (Kaya ve Ersöz, 2019).

Cumhuriyet Meydanı, hem yerel halk hem de ziyaretçiler için sosyal ve kültürel etkileşimlerin merkezi olarak öne çıkmıştır. Bakırcılar Çarşısı ve Sabuncular gibi geleneksel ticaret alanları, tarihî dokuyu destekleyen ekonomik faaliyetin önemli örnekleri olmuştur. Geleneksel ticaret alanlarının kültürel mirasın korunmasındaki rolü, Akıncı (2021) tarafından vurgulanmış; bu alanların toplumsal hafıza ve ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi ise Yıldırım ve ark. (2021) çalışmasında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Bakırcılar Çarşısı, Sabuncular Çarşısı ve diğer geleneksel üretim alanları, Mardin'in kültürel kimliğini oluşturan temel unsurlar arasında yer almaktadır. Yerel halkın ve ziyaretçiler, bu alanların, el sanatlarından gıda üretimine kadar birçok sektörde tarihî üretim biçimlerini yaşattığını ifade etmektedirler. Geleneksel üretimin, tarihî dokuyla uyumlu bir şekilde sürdürülmesi, bölgenin hem kültürel mirasının korunmasını hem de ekonomik anlamda değer yaratılmasını sağlamaktadır (Akıncı, 2021; Özdemir, 2020).

Geleneksel üretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliği, hem yerel ekonomik kalkınma hem de turizm açısından büyük bir potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyelin etkin bir şekilde değerlendirilebilmesi için, öncelikle ustaların ve zanaatkarların modern tekniklerle desteklenerek bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve genç nesillerin bu süreçlere katılımının teşvik edilmesi gerekmektedir (Korkmaz, 2017). Ayrıca, dijital platformların kullanımıyla yerel ve uluslararası pazarlara ulaşım sağlanarak e-ticaretin desteklenmesi, bu ürünlerin tanıtımını kolaylaştırabilir. Turizm ile üretimin entegrasyonu kapsamında düzenlenecek atölye çalışmaları ve interaktif etkinlikler, hem ziyaretçilere farklı bir deneyim sunacak hem de geleneksel üretimin görünürlüğünü artıracaktır (Çelik, 2021). Bu unsurların bir arada uygulanması, hem ekonomik hem de kültürel sürdürülebilirliği sağlayarak geleneksel üretim faaliyetlerini daha güçlü bir zemine oturtabilir.

Mardin'deki festivaller, bölgenin kültürel kimliğini yansıtan ve turistik cazibesini artıran önemli birer araçtır. Çalışma sonuçları, festivallerin bölgeye kültürel, ekonomik ve sosyal katkılar sunduğunu göstermektedir. Özellikle Hariri Festivali, Süryani Kültür Günleri ve Mardin Bienali, hem yerel halk hem de uluslararası ziyaretçiler için cazip etkinliklerdir. Bu etkinlikler, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Yerel halk, festivallerin sıklığı ve çeşitliliği konusunda bazı eksikliklere dikkat çekmiştir. Katılımcılar, özellikle geleneksel unsurları öne çıkaran daha fazla etkinlik düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ziyaretçiler ise mevcut festivallerin içerik açısından zengin olduğunu, ancak daha fazla uluslararası etkinliğin bölgeye çekilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bulgular, festivallerin sadece kültürel bir faaliyet değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal kalkınmanın bir aracı olduğunu ifade eden literatürle örtüşmektedir (Getz, 2008; Quinn, 2005).

Aktivite açısından sonuçlar ele alındığında, festival ve etkinliklerin düzenli olarak gerçekleştirilmesi, kamusal alanların sosyal etkileşimi desteklemesi ve geleneksel üretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliği gibi unsurların Eski Mardin bölgesinin kültürel canlılığını koruduğu gözlemlenmiştir. Ancak, akşam ekonomisinin geliştirilmesi, sanatçılar ve kültür üreticileri için düşük maliyetli çalışma alanlarının sağlanması ve sanat geliştirme girişimlerinin desteklenmesi konularında iyileştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Montgomery (2003) ve Landry (2012) tarafından vurgulanan kültürel sürdürülebilirlik ilkeleri, Eski Mardin'de kültürel üretimin desteklenmesi ve yerel aktörlerin süreçlere dâhil edilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, gündüz ve akşam etkinliklerinin çeşitlendirilmesi, yerel sanatçılar ve girişimciler için teşvik mekanizmalarının güçlendirilmesi, kültürel mahallenin sürdürülebilirliğini artıracak temel unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Biçimsel açıdan incelendiğinde, Eski Mardin'in tarihî dokusunun büyük ölçüde korunmuş olması, çekim noktalarının mekânsal organizasyonu ve kentsel morfolojinin özgün yapısını devam ettirmesi, bölgenin estetik ve kültürel kimliğini güçlendirdiğini göstermektedir. Ancak, sokak peyzajının geçirgenliği, yaya erişimi, trafik yönetimi ve kamusal alanların fiziksel kalitesi konularında eksiklikler bulunmaktadır. Özellikle, Lynch'in (1960) kent imgesi teorisi doğrultusunda ele alındığında, yönlendirme ve görsel rehberlik unsurlarının eksikliği, ziyaretçilerin ve

kullanıcıların mekânsal algısını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, cephe aktiviteleri ve sokak etkileşiminin yetersiz olması, Jacobs'un (1961) canlı sokaklar kavramı ile ilişkilendirildiğinde, sosyal bütünleşmeyi ve mahalle dinamiklerini olumsuz etkileyebilecek bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, kentsel dokunun özgün kimliği korunarak, erişilebilirliği artıracak mekânsal düzenlemeler yapılmalı ve kamusal alanların kullanıcı dostu hale getirilmesi için katılımcı planlama yaklaşımları benimsenmelidir.

Anlam kategorisi açısından değerlendirildiğinde, Eski Mardin'in tarihî kimliği, kültürel hafızası ve sembolik değerleri güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Tarih ve ilerleme duygusunun mekânda hissedilmesi, alan kimliği ve imajının korunması ve bilinirlik unsurlarının güçlü olması, bölgenin tarihî derinliğinin ve kültürel sürekliliğinin göstergeleridir. Ancak, kamusal mekânların toplantı ve etkileşim alanları olarak yeterince etkin kullanılmaması ve çevresel göstergeler bağlamında tasarım ve fiziksel bakım unsurlarının iyileştirilmesi gerekliliği, alanın anlam katmanlarını zayıflatabilecek faktörler olarak öne çıkmaktadır. Relph'in (1976) mekân kimliği teorisine göre, bir kentin anlamı, kullanıcıların mekânsal deneyimleri ve kolektif hafızaları ile doğrudan ilişkilidir.

Mardin'deki kültürel programlar, bölgenin tarihî ve kültürel mirasını koruma ve tanıtmaya hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir. Kültür ve Turizm Müdürlüğü, yerel kültürün tanıtımını sağlayan birçok program yürütmektedir. Öne çıkan programlar arasında Mezopotamya Mutfak Günleri, yerel sanat atölyeleri, ve geleneksel el sanatları eğitimleri bulunmaktadır. Bu programlar, hem yerel halk hem de ziyaretçiler için önemli bir öğrenme ve paylaşım platformu sunmaktadır.

Bununla birlikte, programların dijitalleşme ve modern sanatlar gibi çağdaş alanlarda eksik kaldığı tespit edilmiştir. Yerel halk, özellikle gençlerin ilgisini çekebilecek daha çeşitli ve teknolojik içeriklere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar ayrıca, kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin bu programlara erişimde zorluklar yaşadığını dile getirmiştir. Literatürde de kültürel programların erişilebilirliğinin artırılmasının, hem sosyal hem de ekonomik kalkınmayı desteklediği vurgulanmaktadır (Kaya, 2018; Yıldırım ve Çelik, 2020). Bu bağlamda getirilen önerilere aşağıda yer verilmektedir:

Festivallerin ve etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve etkilerinin artırılması amacıyla bir dizi öneri sunulmaktadır. Mevcut festivallere ek olarak çağdaş sanat, gastronomi ve çevre temalı etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Festivallerin finansmanının çeşitlendirilmesi için yerel yönetimlerin ve özel sektörün iş birliği teşvik edilmelidir. Halkın etkinliklere aktif katılımını artırmak amacıyla kültürel farkındalık kampanyaları düzenlenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, programların dijital platformlara taşınması ve çağdaş sanatları içeren projelerin sayısının artırılması önerilmektedir. Kırsal bölgelerden katılımın teşvik edilmesi adına ulaşım ve bilgilendirme altyapısının güçlendirilmesi gereklidir. Farklı yaş gruplarını ve ilgi alanlarını hedefleyen programlar tasarlanarak bölgesel kapsayıcılık sağlanmalıdır.

Bununla birlikte, dar sokakların tarihî dokuyu bozmadan düzenlenmesi ve otopark alanlarının artırılması, bölgenin altyapı sorunlarına çözüm sunacaktır. Yoğun turistik dönemlerde rehberlik hizmetlerinin artırılması, ziyaretçilerin deneyimlerini iyileştirecektir. Ayrıca, bilgilendirici tabelaların yaygınlaştırılması ve dijital turizm uygulamalarının kullanımı, bölgenin tanıtımını destekleyecektir. Modern yapıların tarihî dokuyla uyumlu hale getirilmesi, bölgenin estetik bütünlüğünü korumak için önemlidir. Kültürel mirasın modern tasarımla entegre edilmesi ve daha fazla etkinlik bazlı program geliştirilmesi de kültürel değerlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır. Son olarak, festivallerin çeşitlendirilmesi, uluslararası etkinliklerin artırılması ve kültürel programların dijitalleşme ile desteklenmesi, bölgenin hem yerel hem de uluslararası düzeyde çekiciliğini artıracaktır.

Sonuç olarak, her üç unsur üzerinden değerlendirildiğinde, Eski Mardin'in tarihî, kültürel ve mekânsal sürdürülebilirlik açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Aktivite açısından, festival ve etkinliklerin düzenli olarak gerçekleştirilmesi, geleneksel üretim faaliyetlerinin devam etmesi, kamusal alanların sosyal etkileşimi desteklemesi ve akşam ekonomisinin canlılığı bölgenin güçlü yönleridir. Ancak, sanatçılar ve kültür üreticileri için uygun çalışma alanlarının oluşturulması ve turizm ile yerel üretimin daha güçlü entegrasyonu gibi alanlarda iyileştirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Biçim açısından, Eski Mardin'in tarihî dokusu korunmuş olsa da, yaya erişimi, yönlendirme sistemleri, trafik yönetimi ve kamusal alanların fiziksel kalitesi gibi unsurlar geliştirilmelidir. Anlam açısından ise bölgenin kültürel hafızası ve tarihî kimliği güçlü olmakla birlikte, çevresel göstergelerin ve yönlendirme unsurlarının eksikliği mekânsal algıyı zayıflatmaktadır. Genel olarak

bulgular, Eski Mardin'in kültür mahallesi olma potansiyeline sahip olduğunu; ancak altyapı, modernizasyon ve kültürel etkinliklerin çeşitliliği gibi alanlarda iyileştirmeler gerektiğini göstermiştir.

6. KAYNAKLAR

- Aboukhater, R. (2020). Culture-Led Urban Development Initiative in a World Heritage City: The Case Study of the Old City of Damascus in Syria. *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 44, 573-580.
- Afşar, E. (2023). Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ve Doğu'daki Yansımaları: Mardin ve Hakkâri (1934-1945). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Cumhuriyet Özel Sayısı), 215-229.
- Aksın, A. (1999). 19. Yüzyılda Eski Mardin. Ceren Ofset Matbaacılık ve Reklamcılık, Elazığ, s. 248- 254.
- Akyel, S. (2013). 19. Yüzyılın İlk Yarısında Eski Mardin Şehrinin Nüfus ve Toplum Yapısı. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim dalı, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 159 s.
- Alioğlu, F. (2005). Tarihsel süreçte şehir dokusu ve Geleneksel Mardin Evleri. *Taşın Belleği*.
- Alioğlu, F., 1989: Geleneksel Mardin Şehir Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Deneme, İstanbul Teknik Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul
- Altun, A. (1971). *Mardin'de Türk devri mimarisi*. A. Altun.
- Anadolu Ajansı. (2024, Kasım 20). Mardin'de Harire Şenliği düzenlendi. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/mardinde-harire-senligi-duzenlendi/1287985>
- Anadolu Ajansı. (2024, Kasım 20). Uluslararası Mardin Uçurtma Festivali başladı [Fotoğraf galerisi]. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/uluslararasi-mardin-ucurtma-festivali-basladi-/146>
- Ardıçoğlu, R. (2024). Kent Merkezlerinin Morfolojik Dönüşümünün İncelenmesi: Gazi Caddesi Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(2), 763-778.
- Artuklu Üniversitesi. (2022). Mardin'de Uluslararası Bulgur Festivali Düzenleniyor. <https://www.artuklu.edu.tr/tr/haberler/mardinde-uluslararasi-bulgur-festivali-duzenleniyor> adresinden 16 Aralık 2024 tarihinde alınmıştır.
- Artuklu Üniversitesi. (2024, Kasım 20). Mardin'de Uluslararası Bulgur Festivali düzenleniyor. *Artuklu Üniversitesi*. <https://www.artuklu.edu.tr/tr/haberler/mardinde-uluslararasi-bulgur-festivali-duzenleniyor>

- Bailey, C., Miles, S., & Stark, P. (2004). Culture-led urban regeneration and the revitalisation of identities in Newcastle, Gateshead and the North East of England. *International journal of cultural policy*, 10(1), 47-65.
- Bandırma Yaşam. (2024, Kasım 20). Mardin Yeşilli 16. Uluslararası Kültür, Sanat ve Kiraz Festivali'ne hazırlanıyor. *Bandırma Yaşam*. <https://www.bandirmayasam.com.tr/igf-haber/mardin-yesilli-16-uluslararasi-kultur-sanat-ve-kiraz-festivali-ne-hazirlaniyor-71105>
- Beğendik, B. (2023). Cumhuriyet Tarihi Boyunca Mardin İlinin Şehir Pazarlaması ve Sürdürülebilirlik Kavramlarının Gelişimi ve Sosyal Girişimcilik ile İlişkisi. *Kent Akademisi*, 16(Türkiye Cumhuriyetinin 100. Yılı Özel Sayısı| Special Issue for the 100th Anniversary of the Republic of Türkiye), 407-437.
- Bell D. & Jayne, M. (2004). Conceptualising the city of quarters. In: Bell D. & Jayne M. (eds), *City of quarters. Urban villages in the contemporary city*. Ashgate, Aldershot: 1–12.
- Bentley, I., McGlynn, S., Smith, G., Alcock, A., & Murrain, P. (2013). *Responsive environments*. Routledge.
- Bianchini F. & Parkinson M. (1993). *Culture and urban regeneration: The West European experience*. Manchester University Press, Manchester.
- Bianchini, F., Fisher, M., Montgomery, J. & Worpole, K. (1988) *City centres, city cultures: The role of the arts in the revitalisation of towns and cities*. Cles.
- Boogaarts, I. (1990). *A New Urban Planning Tool Kit: Are Investments in the Arts and Culture New Tools for Revitalizing the Arts?*. University of Utrecht.
- Bovaird, T. (2005). Public Art in Urban Regeneration: An Economic Assessment. Remesar, A. (Ed.) *Urban Regeneration A Challenge for Public Art içinde* (116-127). Barcelona: University of Barcelona.
- Bölge. (2024, Kasım 20). Adak: Mardin 2025 Kültür Yolu Festivali'ne dahil edildi. *Bölge*. <https://www.bolge.com.tr/gundem/adak-mardin-2025-kultur-yolu-festivaline-dahil-edildi-273904>
- Britannica. (2024). Belfast. <https://www.britannica.com/place/Belfast> adresinden 25 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Britannica. (2024). Lahore, Pakistan. <https://www.britannica.com/place/Punjab-province-Pakistan> adresinden 25 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Britannica. (2024). Rasht. <https://www.britannica.com/place/Rasht> adresinden 25 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Buchanan, P. (1988) What city? A plea for place in the public realm, *Architectural Review*, 184(1101), 31–41

- Cathedral Quarter Belfast. (2023). Gallery. <https://cathedralquarterbelfast.com/gallery.php> adresinden 5 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Chiu, Y. H., Lee, M. S., & Wang, J. W. (2019). Culture-led urban regeneration strategy: An evaluation of the management strategies and performance of urban regeneration stations in Taipei City. *Habitat International*, 86, 1-9.
- Comedia (1991a) Out of Hours: A Study of Economic, Social and Cultural Life in Twelve Town Centres in the UK (London, Comedia).
- Comedia (1991b) The Position of Culture, Appendix to the London World City Report (London, London Planning Advisory Committee).
- Conlin, M. (2001) Job security, no. Tall latte, yes, *Business Week*, 2 April, pp. 62–63.
- DCMS. (1998). Creative industries mapping document Department for Culture, Media and Sport, London.
- De Propriis L. & Wei, P. (2009). Creativity and space: The opportunity of an urban creative jewellery cluster. *Creative Industries Journal*, 1: 37–56.
- Doğan, B., & Doğanay, A. (2017). Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletlerinde Mimari ve Sanat Üslubu Üzerine Bir Değerlendirme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 652-682.
- Eshkevari, M., & Hasan, S. (1996). Historical View in urbanism of Gilan cities. In *Proceedings of the First Seminar on the Study of the Culture and Literature of Gilan*. Gilan University Jahad Publications, Gilan, 378-410.
- Evans, G. (2004). Cultural industry quarters: From pre-industrial to post-industrial production. In: Bell D. & Jayne M. (eds), *City of quarters. Urban villages in the contemporary city*. Ashgate, Aldershot: 71–92.
- Evans, G. (2005). Measure for measure: Evaluating the evidence of culture's contribution to regeneration. *Urban Studies*, 42(5-6), 959-983.
- Evans, G., & Shaw, P. (2004). The contribution of culture to regeneration in the UK: a review of evidence: a report to the Department for Culture Media and Sport.
- Festivall. (2024). Mardin Uluslararası Film Festivali. <https://festivall.com.tr/festival/12401/mardin-uluslararasi-film-festivali/> adresinden 21 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Festivall. (2024, Kasım 20). Mardin Uluslararası Film Festivali. *Festivall*. <https://festivall.com.tr/festival/12401/mardin-uluslararasi-film-festivali/>

- Festivall. (2024, Kasım 20). Uluslararası Midyat Kültür ve Sanat Festivali. *Festivall*. <https://festivall.com.tr/festival/13411/uluslararasi-midyat-kultur-ve-sanat-festivali/>
- Garcia, B., & Cox, T. (2013). European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects. *European Planning Studies*, 21(8), 1161-1179.
- Gehl, J. (1989). A changing street life in a changing society. *Places*, 6(1).
- Gezimanya. (2024, Kasım 20). Mardin'deki festivaller. *Gezimanya*. <https://gezimanya.com/turkiye/mardindeki-festivaller>
- Gold, J. R., & Gold, M. M. (2016). Olympic Cities: City Agendas, Planning, and the World's Games, 189.
- Görkemli, H. N. (2012). Kent imajı ve markalaşan kentler. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (17), 141-155.
- Göyünç, N. (1991). *16. Yüzyılda Mardin Sancağı*.
- Griffiths, R. (1991) The role of the arts in urban regeneration. Paper presented at seminar Revitalizing City Centres and Restructuring Industrial Cities, University of Lodz, Poland.
- Habertürk. (2024, Kasım 20). Uluslararası Mardin Uçurtma Festivali başladı. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/uluslararasi-mardin-ucurtma-festivali-basladi-1929225/7>
- Hamitoğulları, B. (1977). Mardin'in iktisaden geri kalmışlığı sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 32(01).
- Handy, C. (1989) *The Age of Unreason* (London, Century Business)
- History Website. (2022). Where is Wolverhampton and the Black Country?. <http://www.historywebsite.co.uk/news/map.htm> adresinden 15 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Hukuki Haber. (2024, Kasım 20). Büyükşehir Belediyesi'nden uçurtma atölyesi. *Hukuki Haber*. <https://www.hukukihaber.net/buyuksehir-belediyesinden-ucurtma-atolyesi>
- Instagram. (2024, Kasım 20). Fotoğraf paylaşımı [Fotoğraf]. Instagram. https://www.instagram.com/p/C68LlKPg41-/?img_index=2&igsh=eDZ1dHB0a3h6eGNw
- Instagram. (2024, Kasım 20). Fotoğraf paylaşımı [Fotoğraf]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/BjmXCEBB8wI/?igsh=MW5iMGtrbXV6cG9rdg%3D%3D>

- Instagram. (2024, Kasım 20). Kebikeç Sahaf paylaşımı [Fotoğraf]. Instagram. https://www.instagram.com/mardinkebikecsahaf/p/DBW1cIdC6ib/?img_index=1
- Instagram. (2024, Kasım 20). Mardin Film Festivali paylaşımı [Fotoğraf]. Instagram. <https://www.instagram.com/mardinfilmfestivali/p/CzMk75NtHV1/>
- Instagram. (2024, Kasım 20). Mardin Film Festivali paylaşımı [Fotoğraf]. Instagram. https://www.instagram.com/mardinfilmfestivali/p/C7o_nE-NFdT/
- Instagram. (2024, Kasım 20). Tasarım Vakfı paylaşımı [Fotoğraf]. Instagram. https://www.instagram.com/tasarimvakfi/p/C-XPDWQA_No/?img_index=4
- Instagram. (2024, Kasım 20). Video paylaşımı [Video]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/BeaRZ98liAv/?igsh=bzNnMmU0cTRuaXAw>
- İhlas Haber Ajansı (2017). Mardin'de 13. Uluslararası Kiraz Festivali. <https://www.sondakika.com/guncel/haber-mardin-de-13-uluslararasi-kiraz-festivali-9732266/> adresinden 3 Aralık 2024 tarihinde alınmıştır.
- Jacobs, J. (1961) *The Death and Life of Great American Cities* (London, Jonathan Cape).
- Jacobs, J. (1969) *The Economy of Cities* (London, Jonathan Cape).
- Klein, M., Gutowski, P., Gerlitz, L. & Gutowska, E. (2021). Creative and Culture Industry in Baltic Sea Region Condition and Future. *Sustainability*, 13(8), 4239.
- Kuş, C. (2013). Osmanlı Döneminde Anadolu Ticaret Yolu Ağında Eski Mardin'un Yeri ve Önemi, Geçmişten Geleceğe Eski Mardin Sempozyumu, 23-25 Mayıs Elâzığ, s. 623-642.
- Küçük, M. (2013). Aidiyetin mekânı: Mardin'de kimlik ve mekânın değişimi. *İdealkent*, 4(9), 114-137.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2016). Mardin Müzesi Uçurtma Festivali. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-160114/mardin-muzesi-ucurtma-festivali.html> adresinden 15 Aralık 2024 tarihinde alınmıştır.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2021). Mardin Müzesi. <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/mardinmuzesi> adresinden 26 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Lynch, K. (1981) *A Theory of Good City Form* (Cambridge, MA, MIT Press).
- Maggiore, G., & Vellecco, I. (2012). Cultural districts, tourism and sustainability. *Strategies for Tourism Industry-Micro and Macro Perspectives*, 241-266.

- Mardin Bienali. (2023). Hakkında. <https://www.mardinbienali.org/hakkinda.aspx> adresinden 25 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Mardin Bienali. (2024, Kasım 20). *Mardin Bienali*. <https://www.mardinbienali.org/>
- Mardin Etkinlik. (2024, Kasım 20). *Mardin 1. Kitap Fuarı*. <https://mardinetkinlik.com/mardin-1-kitap-fuari/>
- Mardin Life. (2024, Kasım 20). Artuklu Belediyesi'nden Harire Şenliği. *Mardin Life*. <https://www.mardinlife.com/yasam/artuklu-belediyesinden-harire-senligi>
- Mardin Life. (2024, Kasım 20). Bakan Ersoy duyurdu: Türkiye Kültür Yolu Festivali rotasına Mardin de dahil edildi. *Mardin Life*. <https://www.mardinlife.com/kultur-sanat/bakan-ersoy-duyurdu-turkiye-kultur-yolu-festivali-rotasina-mardin-de-dahil-edildi>
- Mardin Life. (2024, Kasım 20). Sirk sanatçıları Mardin'in tarihi sokaklarını renklendirecek. *Mardin Life*. <https://www.mardinlife.com/gundem/sirk-sanatcileri-mardinin-tarihi-sokaklarini-renklendirecek>
- Mardin Photography. (2024, Kasım 20). *Mardin Photography*. <https://www.mardinphotography.org/>
- Mardin TSO. (2024, Kasım 20). Mardin Bulguru Festivali başladı. *Mardin Ticaret ve Sanayi Odası*. <https://www.mardintso.org.tr/haber/mardin-bulguru-festivali-basladi>
- Markusen, A. (2014). Creative cities: A 10-year research agenda. *Journal of Urban Affairs*, 36(sup2), 567-589.
- McCarthy, J. (2005). Cultural quarters and regeneration: The case of Wolverhampton. *Planning Practice & Research*, 20(03), 297-311.
- McCarthy, J. (2006). Regeneration of cultural quarters: Public art for place image or place identity?. *Journal of Urban Design*, 11(2), 243-262.
- McManus, C., & Carruthers, C. (2014). Cultural quarters and urban regeneration—the case of Cathedral Quarter Belfast. *International Journal of Cultural Policy*, 20(1), 78-98.
- Midyat Belediyesi. (2024). 3. Uluslararası Midyat Kültür ve Sanat Festivali. <https://www.midyat.bel.tr/3uluslararasi-midyat-kultur-ve-sanat-festivali> adresinden 20 Aralık 2024 tarihinde alınmıştır.
- Miles, S., & Paddison, R. (2005). Introduction: The rise and rise of culture-led urban regeneration. *Urban studies*, 42(5-6), 833-839.
- Mommaas, H. (2010). “Kent, Kültür ve Kimlik: Üçüncü Mekân Olarak Kent”, *Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY)*, 17-25.

- Montgomery, J. R. (1993) Defining the night-time economy, paper presented at the First National Conference on the 24 hour city, Manchester, September 1993. {Available from the Manchester Institute for Popular Culture}
- Montgomery, J. R. (1997) Cafe culture and the city: the role of pavement cafes in urban public social life, *Journal of Urban Design*, 2(1), pp. 83–102.
- Montgomery, J. (1995). Editorial urban vitality and the culture of cities. *Planning Practice & Research*, 10(2), 101-110.
- Montgomery, J. (2003). Cultural quarters as mechanisms for urban regeneration. Conceptualizing cultural quarters. *Planning, Practice and Research*, 4: 293–306.
- Montgomery, J. (2004). Cultural quarters as mechanisms for urban regeneration. Part 2: A review of four cultural quarters in the UK, Ireland and Australia. *Planning, Practice & Research*, 19(1), 3-31.
- Montgomery, J. R. (1990) Cities and the art of cultural planning, *Planning Practice and Research*, 5(3), 17–24.
- Moss, L. (2002). Sheffield's cultural industries quarter 20 years on: What can be learned from a pioneering example? *The International Journal of Cultural Policy*, 2: 211–219.
- Mulgan, G. & Worpole, K. (1986) *Saturday Night or Sunday Morning* (London, Comedia).
- Murzyn-Kupisz, M. (2012). Cultural quarters as a means of enhancing the creative capacity of Polish cities? Some evidence from Cracow. *Quaestiones Geographicae*, 31(4), 63-76.
- Nevile, M. (2006). Making sequentiality salient: and-prefacing in the talk of airline pilots. *Discourse studies*, 8(2), 279-302.
- O'Connor, J. (2004). A special kind of city knowledge: Innovative clusters, tacit knowledge and the 'Creative City'. *Media International Australia*, 112: 131–149
- On The World Map. (2023). Wolverhampton sightseeing map. <https://ontheworldmap.com/uk/city/wolverhampton/wolverhampton-sightseeing-map.html> adresinden 22 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Park, H., & Kovacs, J. F. (2020). Arts-led revitalization, overtourism and community responses: Ihwa Mural Village, Seoul. *Tourism management perspectives*, 36, 100729.

- Plaza, B. (2000). Evaluating the influence of a large cultural artifact in the attraction of tourism: The Guggenheim Museum Bilbao case. *Urban Affairs Review*, 36(2), 264-274.
- Pourzakarya, M., & Bahramjerdi, S. F. N. (2019). Towards developing a cultural and creative quarter: Culture-led regeneration of the historical district of Rasht Great Bazaar, Iran. *Land Use Policy*, 89, 104218.
- Rodrigo, N., & Wilkinson, S. (2021). Impact of flagship projects on the recovery of a city post-disaster. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 58, 102191.
- Roodhouse S. (ed.), 2010. Cultural quarters. Principles and practice. Intellect, Bristol-Chicago.
- Roodhouse, S., & Mokre, M. (2004). The MuseumsQuartier Vienna: An Austrian cultural experiment. *International Journal of Heritage Studies*, 2: 193–207.
- Sacco, P. L. (2010). The cultural economics of quarters. In: Roodhouse S. (ed.), Cultural quarters. Principles and practice. Intellect, Bristol-Chicago: 29–46.
- Son Haberler. (2024, Kasım 20). Mardin’de 13. Uluslararası Kiraz Festivali. *Son Haberler*. <https://www.sonhaberler.com/mardinde-13-uluslararasi-kiraz-festivali-haber-309692>
- Star. (2024, Kasım 20). 2025 Kültür Yolu Festivali 20 Şehirde gerçekleştirilecek. *Star Gazetesi*. <https://www.star.com.tr/kultur-sanat/2025-kultur-yolu-festivali-20-sehirde-gerceklestirilecek-haber-1895454/>
- Şahin, B. B., & Saban, D. (2020). Adana Tarihi Kent Merkezinde Morfolojik Bir Okuma: AbidinpaŐa Caddesi  rneŐi. *İdealkent*, 11(30), 717-746.
- T.C. Kültür ve Turizm BakanlıŐı. (2024, Kasım 20). *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel M d rl Ő  *. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/yazdir?A43C015C4E9308F8A14A11BEF866BEB3>
- T.C. Kültür ve Turizm BakanlıŐı. (2024, Kasım 20). *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel M d rl Ő  *. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/yazdir?E898C69F527C1743CA8631C955F87B95>
- T.C. Kültür ve Turizm BakanlıŐı. (2024, Kasım 20). Mardin Müzesi eŐitim  alıŐmaları: Takı kursu. *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel M d rl Ő  *. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-172433/mardin-muzesi-egitim-calismalari-taki-kursu.html>

- Tallon, A. R., Bromley, R. D., Reynolds, B., & Thomas, C. J. (2006). Developing leisure and cultural attractions in the regional city centre: a policy perspective. *Environment and planning c: Government and policy*, 24(3), 351-370.
- Tuna, S. A. (2021). Osmanlı Devleti Döneminde Mardin’de Modern Belediyecilik Faaliyetleri. *İçtimaiyat*, 5(2), 159-178.
- Turizm Kültür Sanat. (2024). Mardin Tanıtım Günlerinde Mardin Tanıtıldı. <https://turizmkultursanat.com/mardin-tanitim-gunlerinde-mardin-tanitildi/> adresinden 24 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Turizm Kültür Sanat. (2024, Kasım 20). Mardin Tanıtım Günlerinde Mardin tanıtıldı. *Turizm Kültür Sanat*. <https://turizmkultursanat.com/mardin-tanitim-gunlerinde-mardin-tanitildi/>
- Uluçam, A. (2005). İslam Dönemi Mardin’i. *Taşın Belleği Mardin*, 99-115.
- Urban Cultures Ltd (1994) Prospects and Planning Requirements of London’s Creative Industries (London, London Planning Advisory Committee)
- Wikipedia. (2024, Kasım 20). Uluslararası Mardin Film Festivali. *Vikipedi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararası%C4%B1_Mardin_Film_Festivali
- Wolverhampton City Council (1993). Unitary Development Plan: Written Statement (Wolverhampton, Wolverhampton City Council)
- Yavuz, A. (2009). *Kentsel yaya-alışveriş sokaklarında geçirgenlik kavramının irdelenmesi: Doğu Karadeniz kentleri örneği*. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Yeşilbaş, E., & Irmak, H. (2023). Mardin İslami Dönem (11-15 Yüzyıl) Dini Yapılarında Örtü Sistemi. *International Journal of Mardin Studies*, 4(2), 22-43.

7. EKLER

Ek 1. Mülakat Formu

GÖRÜŞME FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu görüşme, İstanbul Kültür Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programında yürütülen “*Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm Stratejisi Olarak Kültür Mahallesi: Eski Mardin Örneği*” başlıklı tez çalışması kapsamında gerçekleştirilmektedir. Eski Mardin bölgesi özelinde yapılan bu çalışmada, sizin değerli görüşleriniz bizler için son derece önemlidir. Bu görüşmede vereceğiniz bilgiler, sadece bu araştırma kapsamında kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz gizli tutulacak ve anonim olarak değerlendirilecektir. Görüşme tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Görüşme sırasında istediğiniz zaman görüşmeden ayrılabilir ya da sorulara cevap vermek istemeyebilirsiniz.

Katılımınız için şimdiden teşekkür eder, bu çalışmaya sağladığınız katkının çok değerli olduğunu belirtmek isterim.

Saygılarımla,

SORULAR

Kültür Turizm Müdürlüğü

1) Kültürel mekânların (galeri, müze, vb.) kapsamını ve çeşitliliğini artırmak için projeleriniz var mı? Varsa ne tür projeler?

2) Bu bölgede KT Müd. Tarafından yürütülmekte olan kültür programları var mı? Evetse, içeriği, organizasyon ve destek yapısı konusunda bilgi verebilir misiniz? (kaç yıldır? Kimlerle ortaklık? Nasıl fonlanıyor? İçerik açısından ne tür bir program?)

Kültür Kurumları

1) Alanınızda festival düzenleniyor mu? Evetse bize biraz söz edebilir misiniz? Hayırsa, böyle bir çalışma ya da girişiminiz oldu mu? Olmadıysa da gelecek programınızda var mı?

Mevcut festivaller hakkındaki görüşleriniz nedir? (nicelik + nitelik)

2) Bu bölgede kurumunuzun içerildiği ya da bilginiz dâhilinde yürütülmekte olan kültür programları var mı? Evetse, içeriği, organizasyon ve destek yapısı konusunda bilgi verebilir misiniz? (kaç yıldır? Kimlerle ortaklık? Nasıl fonlanıyor? İçerik açısından ne tür bir program?)

Kültür Üreticisi

1) Sizce alan sektörünüzde, yeterli sayıda ve uygun koşulda (mekânsal özellikler, maliyet unsuru, erişebilirlik vb.) çalışma alanlarına sahip mi? Geçmişten bugüne bu

konuda olumlu ya da olumsuz bir seyir izlendi mi? (mekân sayısında/niteliğinde artış/ azalma)

Organizatörler

1) Bu organizasyonun tarihçesinden (geçmişi, organizasyon yapısı, fon yapısı...) biraz bahsedebilir misiniz? Festivale katılımı yerel halk ve ziyaretçiler bağlamında değerlendirebilir misiniz?

Üniversite

1) Bu bölgede Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından yürütülmekte olan kültür programları var mı? Evetse, içeriği, organizasyon ve destek yapısı konusunda bilgi verebilir misiniz? (Kaç yıldır? Kimlerle ortaklık? Nasıl fonlanıyor? İçerik açısından ne tür bir program?)

Belediye Temsilcileri

1) Kültürel mekânların (galeri, müze, vb.) kapsamını ve çeşitliliğini artırmak için projeleriniz var mı? Varsa ne tür projeler?

2) Bu alanda, yerel sakinlerin ilgilendiği bir konuda (örneğin geleneksel el sanatları atölyeleri, ya da müzik, film, tasarım gibi yenilikçi alanlarda eğitim programları gibi) eğitim alabilecekleri bir altyapı var mı? Bu tür programları teşvik etme yönünde çalışmalarınız var mı? (varsa öğrenilecek)

3) Bu bölgede sanatçılar ve kültür üreticileri için düşük maliyetli çalışma alanları mevcut mu? Evetse, nitelik ve nicelik olarak değerlendirebilir misiniz? Bu altyapıyı artırmak için çalışmalarınız var mı?

4) Bu bölgede Belediye tarafından yürütülmekte olan kültür programları var mı? Evet ise, içeriği, organizasyon ve destek yapısı konusunda bilgi verebilir misiniz? (kaç yıldır? Kimlerle ortaklık? Nasıl fonlanıyor? İçerik açısından ne tür bir program?)

5) Bu bölgede ofis ve stüdyo kullanıcıları için çalışma alanları mevcut mu? Evetse, nitelik ve nicelik olarak değerlendirebilir misiniz? Bu altyapıyı artırmak için çalışmalarınız var mı?

6) Bu bölgedeki kamusal alanların (park, meydan, yollar gibi) miktarını ve kalitesini artırmak konusunda çalışmalarınız var mı?

7) Alandaki önemli toplantı ve toplanma alanları nereleridir? Bu önem hangi unsurlardan kaynaklanmaktadır? (alanın biçimi, lokasyonu, tarihçesi, alanda yaşanan önemli olaylar vb. unsurlar)

Bu alanlar toplumsal etkileşim ve kültürel faaliyetler açısından ne derece etkilidir?

Sanatçılar

1) Sizce alandaki kültür mekânlarının (galeri, müze, vb.) kapsamı ve çeşitliliği yeterli mi? Bu konuda tespit ettiğiniz eksiklikler neler?

2) Sizce alan sektörünüzde, yeterli sayıda ve uygun koşulda (mekânsal özellikler, maliyet unsuru, erişebilirlik vb.) çalışma alanlarına sahip mi? Geçmişten bugüne bu konuda olumlu ya da olumsuz bir seyir izlendi mi? (mekân sayısında/niteliğinde artış/ azalma)

Yerel Halk

1) Sizce alandaki kültür mekânlarının (galeri, müze, vb.) kapsamı ve çeşitliliği yeterli mi? Bu konuda tespit ettiğiniz eksiklikler neler?

2) Yaşadığınız bu alanda, ilgilendiğiniz bir konuda (örneğin geleneksel el sanatları atölyeleri, ya da müzik, film, tasarım gibi yenilikçi alanlarda eğitim programları gibi) eğitim alabileceğiniz bir altyapı var mı? Varsa bunlara erişim sağlayabiliyor musunuz? (maddi, fiziki ve sektörel koşullar bağlamında* değerlendirme)

*Örneğin, talep edilen bir alanda eğitimcinin/ustanın bulunmaması

3) Alandaki festivalleri takip ediyor musunuz? Hangilerine katılırsınız? Sizce bu festivaller içerik, sayı ve sıklık olarak yeterli mi?

4) Bu bölgedeki kamusal alanların (park, meydan, yollar gibi) miktarını ve kalitesini değerlendirebilir misiniz? Yeterli buluyor musunuz? Sizce (varsa) temel sorun ve eksiklikler neler?

5) Bu bölgede insanlar açısından cezbedici olan yerler ya da yapısal unsurlar (bina gibi) nereleridir? Bu cazibe sürekli mi yoksa dönemsel midir? (örneğin mevsime ya da belli bir etkinliğe duyarlı olarak mı oluşmaktadır?)

6) Alandaki önemli toplantı ve toplanma alanları sizce nereleridir? Bu önem hangi unsurlardan kaynaklanmaktadır? (alanın biçimi, lokasyonu, tarihçesi, alanda yaşanan önemli olaylar vb. unsurlar)

Bu alanlar toplumsal etkileşim ve kültürel faaliyetler açısından ne derece etkilidir?

7) Sizce bölgenin tarihi bir önemi var mı? (Varsa) bu önemi oluşturan tarihsel unsurlar (kişiler, olaylar, yerler...) nelerdir?

8) Farklı görünüşte ya da yaşam biçimlerine sahip kişilerin Eski Mardin’de yaşaması, çalışması ya da alanı ziyaret etmesi konusunda anlayışlı mısınız? (Tolerans?)

Bu konuda yerel halkın anlayışlı olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konuda sorun olarak gördüğünüz unsurlar neler?

(bilinirlik-*imaj* öğeleri) Eski Mardin deyince aklınıza gelen unsurlar neler? (alansal, mekânsal, tarihsel/önemli kişiler-aktörler vb.)

Alanda dikkatinizi çeken, alanı sizin zihninizde tanımlı hale getiren fiziksel unsurlar neler?

Yollar (hangi yolları/caddeleri biliyorsunuz? Bu yolları hangi özellikleri nedeniyle hatırlıyorsunuz?)

Sınır (alanda fiziksel hareketinizi yönlendiren sınırlandırıcı unsurlar var mı? (örn. Ani topografik yükselme/düşüşler, farklı kotta oluşan ulaşım alternatifleri vb.)

Nirengi- Zihninizde, alandaki belli yerleri gösteren/işaretleyen, yön bulmanıza yardımcı yapılar var mı? (örn. Cami minaresi, yüksek- görülebilir yapılar...)

Bölge- Farklı öğeler içermekle birlikte, benzer özellik gösteren alanları (örn. Bakırcılar çarşısı) algılayabiliyor musunuz? Hangilerini hatırlıyorsunuz?

Odak- Bu alandaki önemli buluşma/toplanma noktaları (insanların buluşup/toplanıp ayrıldığı önemli meydanlar, yapıların girişleri vb.) neler? Hangi nedenle buluşma için tercih ediliyor?

9) Sokak düzeni, bina cepheleri, oturma-aydınlatma elemanları gibi öğelerin tasarımlarını beğeniyor musunuz ya da uygun buluyor musunuz? Bu alanın tarihini/geçmişini düşündüğünüzde, sizce bu unsurların tasarımları-stilleri bu alan için uygun mu?

Ziyaretçiler

1) Sizce alandaki kültür mekânlarının (galeri, müze, vb.) kapsamı ve çeşitliliği yeterli mi? Bu konuda tespit ettiğiniz eksiklikler neler?

2) Bu bölgedeki kamusal alanların (park, meydan, yollar gibi) miktarını ve kalitesini değerlendirebilir misiniz? Yeterli buluyor musunuz? Sizce (varsa) temel sorun ve eksiklikler neler?

3) Bu bölgede sizin açınızdan cezbedici olan yerler ya da yapısal unsurlar (bina gibi) nereleridir? Bu cazibe sürekli mi yoksa dönemsel midir? (örneğin mevsime ya da belli bir etkinliğe duyarlı olarak mı oluşmaktadır?)

4) Sizce bölgenin tarihi bir önemi var mı? (Varsa) bu önemi oluşturan tarihsel unsurlar (kişiler, olaylar, yerler...) nelerdir?

Bu alanı ziyaret etmenizde bu unsurların önemi nedir?

5) Farklı görünüşte ya da yaşam biçimlerine sahip kişilerin Eski Mardin’de yaşaması, çalışması ya da alanı ziyaret etmesi konusunda “anlayışlı” bir ortam olduğunu düşünüyor musunuz? Evet ya da hayırsa, bu görüşünüzün nedenleri nelerdir?

(bilinirlik-*imaj* öğeleri) Eski Mardin deyince aklınıza gelen unsurlar neler? (alansal, mekânsal, tarihsel/önemli kişiler-aktörler vb.)

Alanda dikkatinizi çeken, alanı sizin zihninizde tanımlı hale getiren fiziksel unsurlar neler?

Yollar (hangi yolları/caddeleri biliyorsunuz? Bu yolları hangi özellikleri nedeniyle hatırlıyorsunuz?)

Sınır (alanda fiziksel hareketinizi yönlendiren sınırlandırıcı unsurlar var mı? (örn. Ani topografik yükselme/düşüşler, farklı kotta oluşan ulaşım alternatifleri vb.)

Nirengi- Zihninizde, alandaki belli yerleri gösteren/işaretleyen, yön bulmanıza yardımcı yapılar var mı? (örn. Cami minaresi, yüksek- görülebilir yapılar...)

Bölge- Farklı öğeler içermekle birlikte, benzer özellik gösteren alanları (örn. Bakırcılar çarşısı) algılayabiliyor musunuz? Hangilerini hatırlıyorsunuz?

Odak- Bu alandaki önemli buluşma/toplanma noktaları (insanların buluşup/toplanıp ayrıldığı önemli meydanlar, yapıların girişleri vb.) neler? Hangi nedenle buluşma için tercih ediliyor?

6) Sokak düzeni, bina cepheleri, oturma-aydınlatma elemanları gibi öğelerin tasarımlarını beğeniyor musunuz ya da uygun buluyor musunuz? Bu alanın tarihini/geçmişini düşündüğünüzde, sizce bu unsurların tasarımları-stilleri bu alan için uygun mu?

İşletme Sahipleri

1) Bu işletme hangi alanda faaldir? Kaç yıldır bu işletmeye sahipsiniz/bu işletmede çalışıyorsunuz?

İş potansiyeli (ciro, çalışılan diğer işletmelerin artması, işletmedeki çalışan sayısının artması, başka şubelerin açılması vb.) açısından baktığınızda firmanız büyüme gösteriyor mu?

Ofis sahipleri/temsilcileri

1) Bölgedeki ofis ve stüdyoları nitelik ve nicelik olarak yeterli buluyor musunuz? Gerek sizin tespitiniz gerekse kullanıcıdan gelen geri bildirimler bağlamında ofis ve stüdyo altyapısını nitelik ve nicelik olarak değerlendirebilir misiniz?

Eğitimciler

1) Bu alanda, yerel sakinlerin ilgilendiği bir konuda (örneğin geleneksel el sanatları atölyeleri, ya da müzik, film, tasarım gibi yenilikçi alanlarda eğitim programları gibi) eğitim alabilecekleri bir altyapı var mı? Varsa bunlara erişim koşulları nedir? (maddi, fiziki ve sektörel koşullar bağlamında* değerlendirme)

*Örneğin, talep edilen bir alanda eğitimcinin/ustanın bulunmaması

2) Bölgedeki sanat ve medya eğitimi-öğretimi niteliksel ve niceliksel olarak değerlendirebilir misiniz? Saptadığınız sorun ve eksiklikler nelerdir?

Kursiyerler

1) Eğitim aldığınız alanda (sanat/medya) eğitim-öğretimi niteliksel ve niceliksel olarak değerlendirebilir misiniz? Saptadığınız sorun ve eksiklikler nelerdir?

Yeni sakinler/yeni işletmeler

1) Farklı görünüşte ya da yaşam biçimlerine sahip kişilerin Eski Mardin’de yaşaması, çalışması ya da alanı ziyaret etmesi konusunda yerel halkın anlayışlı olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konuda sorun olarak gördüğünüz unsurlar neler?

Sizin alana yerleşme sürecinizde bu tolerans (var/yok) ne oranda etkili oldu? Süreçte yaşadığınız deneyimi paylaşır mısınız?